กันตัง หน้าต่างอันดามัน

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
จังหวัดตรัง

กันตัง หน้าต่างอันดามัน

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
จังหวัดตรัง

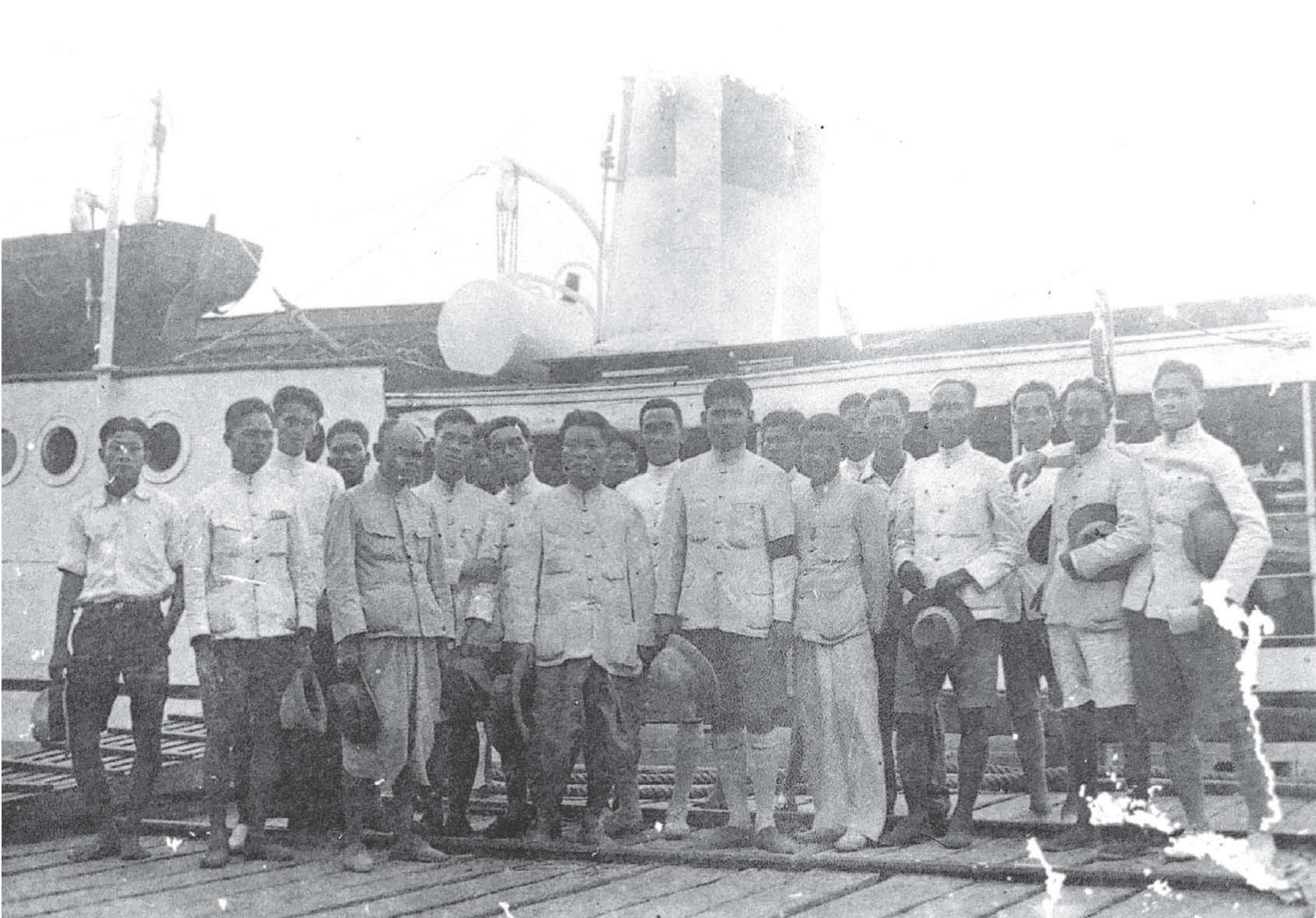

เปิดหน้าต่าง

กันตัง เป็นเสมือนหน้าต่างบานหนึ่งของอันดามันที่เปิดสู่ภูมิภาคทั้งใกล้ไกล

สิ่งสำคัญของกันตัง คือประวัติและภูมิหลัง ที่ยังคงสดใสอยู่ในความทรงจำของผู้คน เป็นความทรงจำที่เปี่ยมด้วยคุณค่า พลัง และศักยภาพ หากได้รับการจัดการที่ดี

อีกด้านหนึ่ง คือความร่ำรวยด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่ค่อย ๆ เติบโต แม้จะมิได้เดินหน้ารวดเร็วแบบก้าวกระโดดดังเช่นแหล่งอื่น ๆ ในฝั่งอันดามันด้วยกัน แต่ในด้านบวกนับเป็นการชะลอรอการเติบโตของชุมชนให้รับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทัน และถนอมใช้คุณค่าทรัพยากรให้ยืนนาน

หนึ่งในยุทธศาสตร์จังหวัด กำหนดให้ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง ทำให้เกิด **โครงการส่งเสริมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดตรัง** โดยมีกันตังเป็นเป้าหมายสำคัญ

ข้อมูลประวัติศาสตร์และทรัพยากรของกันตังจึงถูกรวบรวมและเรียงร้อย เพื่อส่งผ่านไปยังองค์กรและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน สำหรับนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์กันตังให้เป็นดินแดนแห่งการท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ เติบโต งดงาม สมดังนิยาม **"หน้าต่างอันดามัน"**

นายสมพงษ์ อนุยุทธพงศ์
ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง

เมืองริมฝั่งน้ำ

อำเภอกันตังตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดตรัง มีแม่น้ำตรังไหลผ่าน ยาวถึง ๔๐ กิโลเมตร ไปออกปากน้ำ ณ ฝั่งทะเลอันดามัน เป็นปากน้ำร่วมกับแม่น้ำปะเหลียนซึ่งกั้นเขตแดนระหว่างอำเภอกันตังกับอำเภอย่านตาขาวและอำเภอหาดสำราญ

พื้นที่สองฝั่งแม่น้ำตรัง ไปจดบริเวณปากน้ำ รวมทั้งเกาะแก่งในทะเลอีก ๒๑ เกาะ คิดเป็นเนื้อที่ ๖๑๒.๖๔ ตารางกิโลเมตร

ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำตรังนับจากเขตติดต่ออำเภอเมืองตรังที่อยู่ติดแม่น้ำ เป็นตำบลควนธานี บางหมาก บางเป้า เทศบาลเมืองกันตัง และกันตังใต้ ส่วนตำบลวังวน และคลองชีล้อม อยู่ทางด้านแม่น้ำปะเหลียน

ทางฝั่งตะวันตกนับจากเหนือลงมา ได้แก่ ตำบลโคกยาง คลองลุ ย่านซื่อ บ่อน้ำร้อน บางสัก นาเกลือ และเกาะลิบง ตำบลสุดท้ายนี้ส่วนหนึ่งเป็นเกาะ

ถ้านับพื้นที่เขตปกครอง รวมเป็น ๑๓ ตำบล ๘๓ หมู่บ้าน กับอีก ๑ เทศบาล ที่มี ๑๐ ชุมชน

เกาะใหญ่ที่สุดของกันตัง คือ เกาะลิบง รองลงมาเป็นเกาะมุกด์และเกาะกระดาน มีเกาะเล็ก ๆ อยู่ตรงปากน้ำชื่อเกาะนก ส่วนเกาะกลางแม่น้ำเริ่มจากเกาะแลน เกาะกลาง เกาะค้อ และเกาะจาก มีบางเกาะอยู่ติดชายฝั่งด้านตำบลกันตังใต้ ได้แก่ เกาะเคี่ยม เกาะลูกไม้ เกาะกา เกาะโต๊ะหร้า และยังมีเกาะเหลาตำอยู่ตรงปากน้ำปะเหลียน

พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอกันตังเป็นที่ราบลุ่มสลับด้วยเขาเตี้ย ๆ ที่เรียกว่า เขาบ้าง ควนบ้าง เช่น ควนดูลูลู้ด ควนบางเป้า ควนจุปะ อยู่ทางด้านตะวันออก เขาโพจา เขาพลู เขาน้ำราบ เขายางมัน อยู่ทางด้านตะวันตก

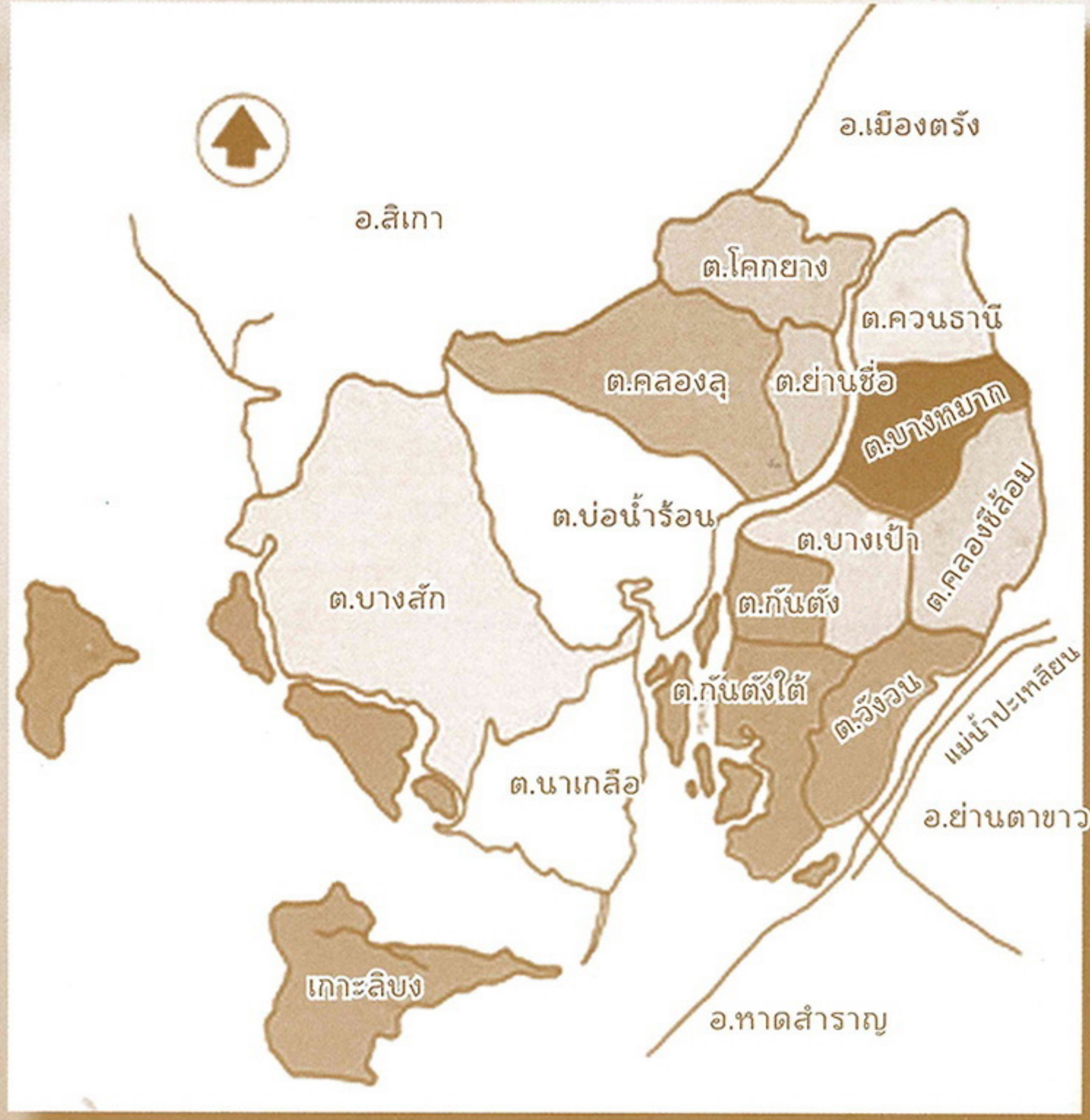

เปิดประตูสู่กันตัง

ถ้ามาจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ตามเส้นทางหลวงแผ่นดิน สาย ๔๑ ถึงเมืองตรังต่อด้วยสาย ๔๐๓ ระยะทางรวม ๘๖๔ กิโลเมตร

ทางรถไฟ จากสถานีหัวลำโพงถึงสถานีกันตัง โดยขบวนรถเร็ว ระยะทาง ๘๔๕ กิโลเมตร มีไปกลับเป็นประจำทุกวัน วันละ ๑ ขบวน

เดินทางจากตัวจังหวัดสู่อำเภอกันตัง ตามทางหลวงสาย ๔๐๓ เป็นถนนคอนกรีต ๔ เลน ระยะทาง ๒๔ กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเชื่อมกับต่างอำเภอ เช่น

จากท่าอากาศยานตรัง ตามทางหลวงชนบทสาย ตง ๓๐๐๕ ผ่านหมู่บ้านมีตพร้านาป้อของตำบลควนปริง และเข้าสู่ทางหลวงสาย ๔๐๓ ที่ตำบลบางหมาก

มาจากอำเภอย่านตาขาวแยกซ้ายที่ตำบลทุ่งค่าย เข้าสู่ถนนสี่เลนที่บ้านป่าเตียว ตำบลบางเป้า ตรงถนนยกระดับผ่านทางรถไฟ

จากตำบลควนธานีข้ามแม่น้ำตรังที่สะพานท่าแก้มตำทางหนึ่งจากตำบลนาเมืองเพชรเขตอำเภอสิเกาทางหนึ่ง และจากวัดศรัทธาธรรม ตำบลนาโต๊ะหมิง อำเภอเมืองตรัง ถนนทุกสายไปสู่ตำบลโคกยาง คลองลุ บ่อน้ำร้อน บางสัก ไปถึงท่าเรือเจ้าไหม

ที่ชุมชนตลาดนัดของบางสักมีทางแยกซ้ายไปถึงตำบลนาเกลือ สามารถไปถึงหมู่บ้านพระม่วง และยังมีทางแยกไปหมู่บ้านมดตะนอย

ผ่านบางสักไปถึงสามแยกน้ำราบ เลี้ยวซ้ายจะไปสุดสายที่ท่าเทียบเรือท่องเที่ยวของหมู่บ้านเจ้าไหม ถ้าเลี้ยวขวา ระหว่างทางมีแยกซ้ายไปท่าเรือควนตุ้งกูที่จะลงเรือไปเกาะมุกต์ได้อีกทางหนึ่ง หากตรงไปตลอด จะผ่านที่ทำการอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ไปสู่หาดปากเมงของอำเภอสิเกา

การไปมาระหว่างตำบลฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก มีแพขนานยนต์ของเทศบาลเมืองกันตัง ให้บริการในช่วงเวลา ๐๖.๐๐ - ๒๐.๐๐ น. ค่าแพ ๑ บาท ต่อคน จักรยาน ๒ บาท จักรยานยนต์ ๕ บาท สามล้อพ่วง ๑๐ บาท รถยนต์ ๔ ล้อ ๒๐ บาท รถหกล้อ ๖๐ บาท อีกทั้งยังมีเรือหางยาววิ่งโดยสารระหว่างหมู่บ้านและรับจ้างทั่วไป

ส่วนทางถนนมีสะพานเชื่อมระหว่างสองฝั่งจำนวน ๔ แห่ง นับจากทางใต้ขึ้นไป ได้แก่

สะพานท่าปาบ เชื่อมระหว่างตำบลบางเป้ากับตำบลบ่อน้ำร้อน

สะพานพระยารัษฎานุประดิษฐ์ เชื่อมระหว่างตำบลบางเป้ากับตำบลย่านซื่อ

สะพานมหิศรภักดี เชื่อมระหว่างตำบลบางหมากกับตำบลย่านซื่อ

สะพานท่าแก้มดำ เชื่อมระหว่างตำบลควนธานีกับตำบลโคกยาง

ด้านการติดต่อกับต่างประเทศ มีท่าเทียบเรือขนส่งสินค้าระหว่างประเทศถึง ๓ แห่ง ได้แก่ ท่าเทียบเรือของเทศบาล ท่าเทียบเรือเอกชนที่ตำบลบ่อน้ำร้อน และท่าเทียบเรือ ของ อบจ.ตรัง ที่ตำบลนาเกลือ

สะพานท่าแก้มดำ

วิถีผู้คนบนฐานทรัพยากร

อำเภอกันตังเป็นพื้นที่ปากน้ำและชายฝั่ง มีแม่น้ำตรังและแม่น้ำปะเหลียนไหลผ่าน น้ำในแม่น้ำเป็นน้ำกร่อย เนื่องจากเป็นรอยต่อระหว่างน้ำเค็มกับน้ำจืด จึงอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งสัตว์น้ำและพืชพรรณ โดยเฉพาะป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำคือแหล่งก่อเกิดและฟูมฟักสรรพชีวิตนับแสนล้านก่อนลงสู่ทะเล เอื้ออำนวยแก่อาชีพประมง ซึ่งมีทั้งประมงพื้นบ้านและประมงน้ำลึก จนถึงอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น ห้องเย็น

ในบางตอนของแม่น้ำทั้งสองสาย มีแหล่งหอยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ คือหอยปะหรือหอยตลับ มีมากที่ตำบลวังวนและกันตังใต้

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอาชีพที่เกิดขึ้นทีหลังแต่ทำรายได้ดี กะชังเลี้ยงปลา กะชังหอยแมลงภู่ จึงปรากฏให้เห็นค่อนข้างแน่นหนาตามคลองย่อย ส่วนที่บ้านแหลม ตำบลวังวน เป็นทั้งแหล่งหอยปะธรรมชาติ และแหล่งเพาะเลี้ยงหอยนางรม

ต้นจาก เป็นพืชพรรณที่ขึ้นอยู่หนาแน่นตามหมู่บ้านใกล้ปากน้ำ แล้วค่อยเบาบางลงตามความเจือจางของน้ำเค็ม ผลิตภัณฑ์แห่งป่าจากจึงเป็นอาชีพสำคัญอีกอย่างหนึ่งของผู้คนในพื้นที่ริมน้ำ โดยเฉพาะเมื่อร้อยปีก่อน ตับจากมุงหลังคาเป็นสินค้าส่งออกไปถึงชวาและมลายู ปัจจุบันหมู่บ้านย่านซื่อเป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพทำใบจากเกือบทุกหลังคาเรือน

พื้นที่ถัดเข้ามาจากฝั่งทะเลและแม่น้ำ เป็นที่ราบสลับควนเขา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพาราเป็นหลัก มีทำนา ปลูกพืชผักและผลไม้ หรือเลี้ยงสัตว์ไม่มากนัก ส่วนการทำสวนปาล์มเป็นอาชีพที่ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ในเขตชุมชนตลาดกันตังส่วนใหญ่อาชีพค้าขายและรับจ้าง มีแรงงานจากต่างถิ่นเข้ามาทำงานรับจ้างอยู่จำนวนไม่น้อย

ตึกสูง ๓ - ๔ ชั้น ผนังทึบ สูงเด่นอยู่ตามชุมชน อาจจะทำให้สงสัยว่าอยู่กันได้อย่างไร ไม่เห็นมีหน้าต่างหรือแม้แต่ช่องแสง คงจะหายสงสัยถ้าบอกว่านั่นคือบ้านนกนางแอ่น บ้านใดทำให้นกเข้าอยู่ได้ จะมีฝูงนกบินเวียนว่อนทุกเช้าเย็น นับเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เพราะราคารังนกนั้นแพงลิบ

ตามข้อมูล ณ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ประชากรของกันตังมี ๘๔,๑๘๙ คน ๒๑,๑๑๘ ครัวเรือน นับถือศาสนาพุทธร้อยละ ๖๙ ศาสนาอิสลามร้อยละ ๓๐ และศาสนาคริสต์ร้อยละ ๑

แม้จะต่างอาชีพ ต่างศาสนา ต่างที่มา แต่ผู้คนในกันตังก็อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขตลอดมา

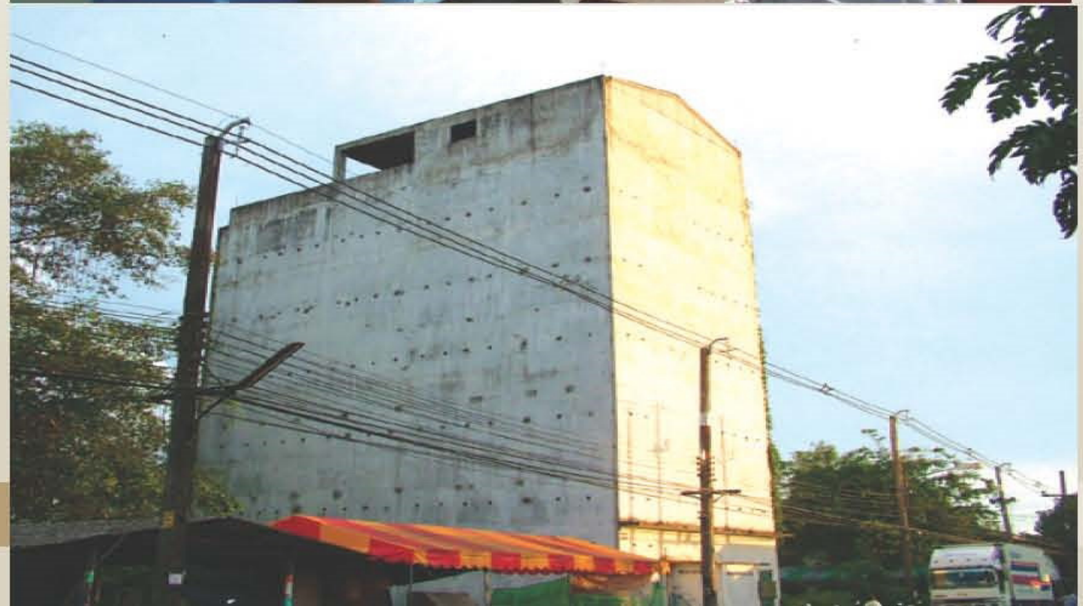

กันตัง...ชื่อดังไปไกล

กันตัง ปัจจุบันเป็นชื่ออำเภอ และชื่อตำบล

ในพจนานุกรมภาษามลายูกล่าวว่า kantang หมายถึงเครื่องตวง ๔ ลิตรเป็น ๑ กันตัง

ในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่า กันตัง เป็นชื่อไม้ล้มลุกชนิดหนึ่งในตระกูล Alpinia วงศ์ Zingiberaceae ต้นคล้ายข่า

เกี่ยวกับชื่อภาชนะตวง มีผู้เล่าว่า ตอนพระยารัษฎาฯ สร้างเมืองใหม่ ได้เกณฑ์คนมาบุกเบิกหักร้างถางพงในบริเวณตลาดกันตังปัจจุบัน โดยแจกข้าวสารให้คนละ ๑ กันตัง มีผู้ให้ความเห็นว่าชื่อกันตังอาจจะเกิดขึ้นในเวลานี้ แต่ดูเหมือนว่าจะใหม่มาก

ส่วนชื่อต้นไม้ เมื่อมีการสอบถามคนเก่าแก่ว่าเคยเห็นต้นไม้คล้ายต้นข่าที่ชื่อกันตังมีอยู่ตามบริเวณใดบ้าง ปรากฏว่าไม่มีผู้รู้จักต้นกันตังดังกล่าว

ชื่อ**กันตัง**นับว่าเป็นคำสำคัญที่มีผู้นำไปใช้ตั้งชื่ออื่น ๆ อีก เช่นกองทัพเรือใช้ตั้งชื่อ**เรือหลวงกันตัง** ขณะนี้เป็นลำที่ ๒ ส่วนลำแรกเป็นเรือตอร์ปิโดขนาดเล็ก สร้างเสร็จและขึ้นระวางประจำการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ แล้วปลดระวางประจำการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ต่อมากองทัพเรือได้ต่อเรือตรวจการณ์ (ปืน) ชุดใหม่ ๖ ลำ หนึ่งในนั้นคือเรือหลวงกันตัง ขึ้นระวางประจำการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ แล้วนำมาฉลองและสมโภชที่ท่าเรือกันตังเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๓๐ (กองประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการกองทัพเรือ, ๒๕๓๐)

หลุมอุกกาบาตดาวอังคาร กำหนดโดยสหพันธ์ดาราศาสตร์สากล ซึ่งหยิบเอาชื่อสถานที่ บุคคล ฯลฯ เฉลี่ยให้ตามส่วนของแต่ละประเทศ ประเทศไทยได้รับ ๗ ชื่อ Kantang เป็นชื่อหลุมใหญ่ที่สุดในบรรดาหลุมอุกกาบาตชื่อไทยบนดาวอังคาร

พันธุ์ข้าวกันตัง เก็บรวบรวมไว้ที่ศูนย์วิจัยข้าวจังหวัดพัทลุง แม้จะยังไม่มีข้อมูลประวัติแน่ชัด แต่ชื่อนี้ก็เป็นความภูมิใจอีกอันหนึ่งของชาวกันตัง

ย้อนอดีตเมืองทอง

หลายคนคงเคยได้ยินบทเพลงที่ขึ้นต้นว่า *“เมืองตรังเมืองทองของไทย ถิ่นใต้เคยได้ชื่อมา...”* แต่น้อยคนที่จะทราบว่าเดิมเนื้อร้องตรงนี้เป็น *“กันตังเมืองทองของไทย...”* ได้มาจากคณะละครจันทโรภาสที่มาเปิดการแสดงในโรงภาพยนตร์กันตัง ภายหลังมีผู้นำไปปรับปรุงเนื้อร้องจัดทำดนตรีใหม่ เป็นเพลงเมืองตรังที่ร้องกันแพร่หลายจนวันนี้

กันตังได้ชื่อว่าเป็นเมืองทอง เพราะเป็นเมืองท่าสำคัญ สร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจแก่เมืองตรังมาอย่างต่อเนื่อง

อดีตอำเภอกันตังเคยเป็นที่ตั้งเมืองมาถึง ๓ แห่ง ได้แก่ เกาะลิบง ควนธานี และกันตัง ก่อนจะย้ายไปยังตำบลทับเที่ยง

ย้อนไปไกลกว่าการตั้งเมืองที่กันตัง หลักฐานที่ตั้งเมืองที่ชัดเจนและเก่าที่สุดพบที่เขาสามบาตร ตำบลนาตาล่วง มีจารึกอยู่ที่ปากถ้ำ พ.ศ. ๒๑๕๗ ตรงกับสมัยอยุธยา ถัดมาจากนั้น พบว่ามีบ้านเจ้าเมืองตรังอยู่ที่บ้านนาแขก ตำบลหนองตรุด ทั้ง ๒ แห่งอยู่ในอำเภอเมืองตรัง

ตอนนี้เราจะออกไปปากน้ำ เพื่อย้อนอดีตมาจากเกาะลิบง

เสาหลักที่ปากคลองบ้านพร้าว

สุสานโต๊ะปังกะหวา

เกาะลิบง เมืองหน้าด่าน ด่านหน้าเมือง

เกาะลิบงเคยมีชื่อในตำนานท้องถิ่นคู่กับเกาะปีนังเมื่อประมาณสมัยอยุธยา พอถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมืองตรังมีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านทางฝั่งทะเลตะวันตกที่เรียกว่า**ทะเลหน้านอก** และครั้งหนึ่งผู้นำเกาะลิบงได้ก้าวสู่ตำแหน่งพระยาเมือง

สมัยรัชกาลที่ ๑ ปลัดเมืองตรังชื่อ “โต๊ะปังกะหวา” หรือพระเพชรภักดีศรีสมุทรสงคราม ซึ่งประจำอยู่ที่เกาะลิบงได้เลื่อนเป็นพระยาลิบง ผู้ว่าราชการเมืองตรัง ต่อมาเกิดไม่ลงรอยกับพระยานครศรีธรรมราช (พัฒน์) รัชกาลที่ ๑ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองตรังไปขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ ใน พ.ศ. ๒๓๔๗

เมื่อพระยาลิบงถึงแก่กรรม หลวงฤทธิสงครามผู้เป็นบุตรเขยได้ว่าราชการเมือง โดยเมืองตรังถูกยกไปขึ้นต่อสงขลา ต่อมา พ.ศ. ๒๓๕๒ ทางฝั่งตะวันตกมีเหตุการณ์สำคัญคือพม่ายกมาตีเมืองถลาง กองกำลังจากหัวเมืองต่าง ๆ ถูกระดมมาชุมนุมกันที่เกาะลิบง เพื่อจะยกไปช่วยถลางต่อสู้กับพม่า หลวงฤทธิสงครามเป็นผู้หนึ่งที่นำกองกำลังเข้าร่วมรบ

ที่ปากคลองบ้านพร้าวก่อนถึงท่าเรือ มีร่องรอยเสาหลัก ซึ่งเข้าใจว่าทำขึ้นไว้ป้องกันหากพม่ารุกล้ำเข้ามาถึง นอกจากร่องรอยป้อมค่าย ยังมี**สุสานโต๊ะปังกะหวา** หรือ**โต๊ะฮ้าหวา** เป็นเนินดินเตี้ย ๆ กว้างยาวประมาณ ๑ x ๓ เมตร มีเสาหลักทำจากไม้เคี่ยมปักหัวท้ายใกล้ ๆ กันมีต้นกระท้อนใหญ่อายุราวร้อยปี และมีร่องน้ำเล็ก ๆ คล้ายคูคลอง สันนิษฐานว่าเป็นคลองขุดเพื่อส่งน้ำจืดมาใช้ที่บ้านเจ้าเมือง ทางด้านตะวันตกเป็นควนหรือภูเขาย่อม ๆ มีสระน้ำสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด ๓๖๐ x ๕๐ เมตร ตอนนี้ตื้นเขินไปแล้ว ชาวบ้านเรียก**ควนสระ** น่าจะเป็นสระน้ำที่สร้างไว้สำหรับเมือง

มีรายงานการศึกษาเรื่องเกาะลิบง เป็นหนังสือชื่อ **ลิบงเมืองเก่า** (กรณีศึกษาประวัติศาสตร์เกาะลิบง) โดย สุวัฒน์ ทองหอม กล่าวว่า

".....รังนกนางแอ่นและปลิงทะเลนั้นเป็นทรัพยากรที่ตลาดต่างประเทศมีความต้องการสูง ราคาดี ประกอบกับโต๊ะปังกะหวาเกาะลิบง เป็นคนใจกว้าง เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในหมู่ชาวเรือและชาวทะเลทั้งหลาย ดังนั้นโต๊ะปังกะหวาจึงสืบทอดการจัดเก็บทรัพยากรเหล่านี้ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าวแต่เพียงผู้เดียว"

เรื่องนี้สอดคล้องกับใน **จดหมายเหตุ เจมส์ โลว์** พ.ศ. ๒๓๖๗ บันทึกรายวันระหว่างการเดินทางของ ร้อยโท เจมส์ โลว์ ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นทูตจากผู้สำเร็จราชการอังกฤษที่เกาะปีนังมายังเจ้าเมืองนครฯ เป็นชาวอังกฤษที่พูดไทยได้ ซึ่งเขียนไว้ว่า

"รังนกนี้สามารถหาได้จากหินใหญ่ในบริเวณรอบ ๆ และจากชายฝั่งทะเล ทั้งไปทางเหนือและทางใต้ ชาวมลายูที่เกาะเตลิบง (Pulo Telibong) เคยรวบรวมรังนกได้ถึงปีละ ๖,๕๐๐ บันกัล (buncals) รังนกส่วนใหญ่ที่เก็บได้จะถูกส่งไปยังปีนัง..."

บันทึก เจมส์ โลว์ ยืนยันได้ว่าชาวต่างชาติรู้จักเกาะลิบงมาแต่อดีต ในฐานะเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญ และกล่าวด้วยว่าในระยะที่เขาเข้ามานั้น เกาะลิบงเป็นเกาะร้าง

อิสมาแอน เบ็ญสอาด และคณะ ศึกษาประวัติศาสตร์เกาะลิบงโดยการสนับสนุนของ กองทุนสนันสนุนการวิจัย พบว่า ทางด้านทิศใต้ของเกาะบริเวณคลองเคียนเคยเป็นที่อยู่ของชาวเล ส่วนผู้คนปัจจุบันสืบสายไปถึงบรรพบุรุษได้ว่าเข้ามาอยู่ใหม่ประมาณต้นรัชกาลที่ ๕

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่ตั้งด่านภาษีอยู่ที่เกาะลิบงตรงแหลมจุโหย ซึ่งมีบริเวณที่จอดเรือหลบลมได้เป็นอย่างดี นอกจากเรือสินค้าที่จอดเสียภาษีแล้ว บรรดาเรือใหญ่รวมทั้งเรือพระที่นั่งก็จะจอดแรมคืนในบริเวณด่านหน้าเมืองแห่งนี้

ควนธานี ๔ รัชกาล

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
(ภ. หจช.)

ใน พ.ศ. ๒๓๕๔ พระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ได้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการเมืองนครฯ แทนเจ้าพระยานครฯ (พัฒน์) พอดีกับทางเมืองตรังหลวงฤทธิสงครามถึงแก่กรรม รัชกาลที่ ๒ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เมืองตรังขึ้นต่อเมืองนครฯ เป็นโอกาสให้พระยานครฯ ได้เข้ามาจัดการปกครอง โดยเริ่มตั้งแต่การปรับปรุงตำแหน่งกรมการเมือง ดังปรากฏในทำเนียบข้าราชการ พ.ศ. ๒๓๕๔ มีชื่อหลวงอุภัยราชธานีเป็นผู้พยาบาลเมืองตรัง

จากนั้นชื่อผู้ว่าราชการเมืองจะปรากฏเพียงบางช่วง เช่น ใน พ.ศ. ๒๓๙๑ รัชกาลที่ ๓ มีชื่อพระสงครามวิชิต เจ้าเมืองตรังผู้ต่อสู้กับสลัดหวันมาลี ต่อมา พ.ศ. ๒๓๙๖ รัชกาลที่ ๔ มีสารตราแต่งตั้งเจ้าเมืองตรังชื่อ พระตรังควิษยาณุรักษ์พิทักษ์รัฐสีมา

จนถึง พ.ศ. ๒๔๑๙ ซึ่งเป็นสมัยรัชกาลที่ ๕ เกิดจลาจลที่ภูเก็ต ข้าหลวงหัวเมืองฝ่ายตะวันตกจึงมาตั้งกองบัญชาการที่ควนธานี ทั้งสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) อดีตผู้สำเร็จราชการในรัชกาลที่ ๕ ก็ออกมาปรับปรุงเมืองตรัง แต่ถึงแก่พิราลัยเสียก่อน เมืองตรังจึงอยู่ในการปกครองของข้าหลวงฝ่ายทะเลตะวันตกจนถึง พ.ศ. ๒๔๓๑ พระยาตรังคภูมาภิบาล (เอี่ยม) เชื้อสายเจ้าพระยานครฯ ได้เป็นผู้ว่าราชการเมือง

พ.ศ. ๒๔๓๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เสด็จฯ เมืองตรัง ทรงเห็นว่าบ้านเมืองทรุดโทรมและไม่สงบ จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระอัษฎงคตทิศรักษา (คอซิมบี้) ผู้ว่าราชการเมืองกระ เป็นผู้ว่าราชการเมืองตรัง บรรดาศักดิ์ **พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี**

เปิดเอกสาร ชื่อบ้านกันตัง

จากการสำรวจเอกสารในระยะก่อนตั้งเมืองที่กันตัง ยังไม่พบเอกสารที่กล่าวถึงชื่อกันตัง แม้ในทำเนียบกรมการเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๒๓๕๔ ก็มีแต่ชื่อเมืองตรัง เมืองภูรา และด่านต่าง ๆ รวมทั้งในทำเนียบกรมการเมืองของเก่าซึ่งพิมพ์ในหนังสือ **ตรังสาร** พ.ศ. ๒๔๘๒ ก็ไม่ปรากฏชื่อกันตัง เอกสารชุดนี้กล่าวถึงการจัดตำแหน่งกรมการเมืองตรัง มีชื่อตำแหน่ง ชื่อหมู่บ้าน ตำบล และด่านต่าง ๆ

ชื่อด่านแยกเป็นด่านทางทะเลและด่านบก ซึ่งหมู่บ้านดังกล่าวยังมีอยู่ ได้แก่

ด่านในคลองเมืองตรัง ตำบลเกาะเสือเบญจหิง
ด่านในคลองเมืองตรัง ตำบลควนทองศรี
ด่านปากน้ำเมืองตรัง ตำบลพระม่วง

แผนที่กรมแผนที่ทหาร สำรวจ พ.ศ. ๒๔๕๓

ชื่อบ้านในทำเนียบเรียงลำดับจากปากน้ำขึ้นมา โดยแยกเป็นฝ่ายตะวันออกกับฝ่ายตะวันตก ดังนี้

ฝ่ายตะวันออก	***ฝ่ายตะวันตก***
บ้านสุไหงจุปะ ๑๕ เรือน	*บ้านสุไหงปาตู ๒๑ เรือน*
บ้านปาตูลันตัง ๓๔ เรือน	*บ้านบางสัก ๑๕ เรือน*
บ้านวังกะเปา (บางเป้า) ๔๐ เรือน	*บ้านคลองน้ำเค็ม ๙ เรือน*
บ้านบางหมาก ๑๖ เรือน	*บ้านสุไหงสิเหร่ ๑๖ เรือน*
บ้านนาป้อ ๑๑ เรือน	*บ้านบางเต่า ๒๔ เรือน*
ฯลฯ	*บ้านไสไทย ๙ เรือน*
	บ้านคลองทะลุ ๙ เรือน
	บ้านท่าส้ม ๔ เรือน
	บ้านย่านซื่อ ๑๗ เรือน
	บ้านทุ่งค้อ ๑๗ เรือน
	บ้านบางสีเกา ๕๐ เรือน
	นาเมืองเพชร ๑๓ เรือน

ชื่อบ้านที่ยกตัวอย่างนี้ยังมีอยู่จนปัจจุบัน ยกเว้น**ปาตูลันตัง** ระหว่างสุไหงจุปะกับบางเป้า ซึ่งควรจะเป็นที่บ้านหย้ามื่อง (ตามสำเนียงถิ่นใต้ ปัจจุบันทางการเรียก “ควนมอง”) บ้านท่าเรือ ยืนยันเพิ่มเติมได้จากจดหมายเหตุ เจมส์ โลว์ พ.ศ. ๒๓๖๗ ที่อ้างแล้ว

เจมส์ โลว์ กล่าวถึงชื่อชุมชนปากแม่น้ำตรัง ได้แก่ เกาะเคี่ยม ปาตูลันตัง ย่านซื่อ ควนธานี และกล่าวถึงปาตูลันตังนี้ว่า *“...อยู่ห่างจากปากแม่น้ำประมาณ ๓ ไมล์ และตั้งอยู่หลังเกาะเล็ก ๆ เกาะหนึ่ง”* รายละเอียดในเรื่องนี้จะกล่าวอีกครั้งหนึ่งในตอนล่องแม่น้ำ

ในตอนนี้ทราบเพียงว่ายังไม่พบชื่อกันตัง ซึ่งหมายถึงยังไม่มีชุมชนชื่อนี้นั่นเอง

พ.ศ. ๒๓๙๑ จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติกล่าวถึงสลัดหวันมาลีเข้ามาตีเมืองตรัง พระสงครามวิชิตเจ้าเมืองตรังตั้งรับที่ด่านควนราชสีห์ ไม่ได้กล่าวถึงส่วนที่เป็นกันตังเช่นกัน

เอกสารอีกชุดหนึ่งที่กล่าวถึงบริเวณแม่น้ำตรังตั้งแต่ปากน้ำขึ้นไปโดยไม่มีชื่อกันตัง คือ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ เรื่อง "ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู ร.ศ. ๑๐๙" (พ.ศ. ๒๔๓๓)

"บ่ายโมงตรงลงเรืออุทัยราชกิจขึ้นไปตามลำน้ำ ดูตามฝั่งเป็นที่ต่ำ น้ำท่วมมาก มีป่าจากเป็นพื้น ตัดไม้ทำไร่ตลอดทาง บ้านเรือนมีไม่ใคร่จะขาด บ้านหมู่ใหญ่คือที่ด่านเรียกควนยายทองศรี เปลี่ยนชื่อว่าควนราชสีห์อีกแห่ง ๑ มีเรือนหลายหลัง ต่อขึ้นไปเป็นบ้านย่านซื่อคนมากอีกแห่ง ๑ มีเขาริมน้ำก็เป็นเขาเล็ก ๆ ๒ - ๓ ลูกต่อกัน เรียกตูลูลุต มีศิลาใกล้ ๆ ฝั่ง บ่าย ๓ โมง ๒๐ มินิตถึงตำบลแก้มดำ มีโรงภาษีที่จีนยมมาทำ มีโรงหลายหลัง เดิมว่าจะทำเป็นตลาด มีทางลงมาแต่ควนธานีไม่ถึง ๑๐๐ เส้น มีคลองขุดตัดคลอง ๑ พระยามนตรีทำ แต่คลองนั้นเล็กกว่า หญ้าขึ้นมาก มาออกที่ริมท่าจะขึ้นควนธานี ถึงตะพานบ่าย ๓ โมง ๔๕ มา ๒ ชั่วโมงเศษเท่านั้น"

เห็นได้ว่าจากปากน้ำ ผ่านส่วนที่เป็นกันตังปัจจุบันไปกล่าวชื่อควนทองสีห์ ถ้าขณะนั้นมีชุมชนกันตังแล้ว ก็น่าจะปรากฏชื่อบ้าง

เขาตูลูลุ้ดในพระราชนิพนธ์

พบชื่อกันตัง เมื่อตั้งเมือง

เมื่อพระยารัษฎาฯ รับตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองตรัง ใน พ.ศ. ๒๔๓๓ ก็เห็นว่าที่ตั้งเมืองที่ตำบลควนธานีนั้นไม่เหมาะสม เพราะแม่น้ำเริ่มตื้นเขิน ไม่สะดวกสำหรับเรือสินค้าขนาดใหญ่ ไม่สามารถปรับปรุงให้เจริญรุ่งเรืองได้ จึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตย้ายที่ตั้งเมือง จนสำเร็จเรียบร้อยใน พ.ศ. ๒๔๓๖

ในเวลาใกล้เคียงกันนี้ มีเอกสารจดหมายเหตุ ร.๕ ม.๔๗/๔ วันที่ ๙ เมษายน ร.ศ. ๑๑๑ เรื่อง *"พระยารัษฎาสร้างเมืองกันตังห่างจากควนธานี ๔๐๐ เส้น"* กล่าวว่า

"... แลเมืองตรังทุกวันนี้กำลังเกณฑ์ ด้วยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ผู้ว่าราชการเมืองสร้างเมืองใหม่ขึ้นที่ตำบลกันตังใต้เมืองเก่าประมาณ ๕๐๐ เส้น ทำเรือนที่เชิงเขา"

เห็นได้ว่าใน ร.ศ. ๑๑๑ หรือ พ.ศ. ๒๔๓๕ มีชื่อกันตังเกิดขึ้นแล้ว แต่จะก่อนหน้านั้นนานเพียงใดยังไม่ชัดเจน

ก่อนตั้งเมือง ท่าเรือสินค้าอยู่ที่ตำบลกันตังใต้ปัจจุบัน ซึ่งยังมีชื่อบ้านท่าเรือเป็นหลักฐาน และผู้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณนั้นกล่าวว่าเคยขุดพบซากเรือขนาดใหญ่

เมื่อแรกที่พระยารัษฎาฯ สร้างเมืองที่กันตัง มีประวัติบอกเล่าของตระกูลกันตังกุลกล่าวว่า พระยารัษฎาฯ นั่งเรือกลไฟมาขึ้นที่ท่าเรือกันตังใต้ ให้หานายล่วนบ้านกันตัง และนายเกลี้ยงบ้านนาเกลือ เกณฑ์ผู้คนมาทำงานสร้างเมืองใหม่ที่ริมน้ำ ต่อมานายล่วนและนายเกลี้ยงได้รับแต่งตั้งเป็นกำนัน นายล่วนเป็นต้นสกุล**กันตังกุล**

บริเวณตลาดกันตังปัจจุบัน เดิมเป็นป่าเลนที่เต็มไปด้วยต้นโกงกาง ปิไท แก้มหมอหรือเหงือกปลาหมอ บ้านเรือนส่วนหนึ่งปลูกแบบฝังเสาลงในป่าเลน ยกพื้นเสมอกับถนน มีสะพานไม้เคี่ยมเชื่อมระหว่างถนนกับตัวบ้าน เมื่อมีโครงการขุดลอกแม่น้ำตรัง พ.ศ. ๒๕๐๔ ดินจากการขุดลอกส่วนหนึ่งได้นำมาใช้ถมที่บริเวณซึ่งเป็นตลาดสดปัจจุบัน

การสร้างเมืองใหม่ของพระยารัษฎาฯ ได้วางผังเมืองไว้อย่างทันสมัย โดยเฉพาะสถานที่ราชการนั้นเลือกบริเวณที่เป็นเนินทั้งหมด แล้วตัดถนนผ่านเนินลงสู่ริมน้ำ ถนนทุกสายกว้างขวางและตัดตรงเพราะไม่มีชุมชนดั้งเดิมเป็นอุปสรรคกีดขวาง สร้างสะพานท่าเทียบเรือและด่านภาษีที่บริเวณริมน้ำซึ่งเดิมอยู่ติดกับคลองชื่อว่าคลองกินควาย เมื่อเป็นด่านภาษีจึงเรียกกันใหม่ว่า**คลองภาษี**

ส่วนชื่อ**เมืองใหม่** นายยะเหล ยูเด็น (เกิด พ.ศ.๒๔๕๔) เล่าว่าที่กันตังปัจจุบัน คนแต่ก่อนเรียกเมืองใหม่ คือ จะบอกกันว่า *"ไปตลาดเมืองใหม่กัน"* คำบอกเล่านี้สอดคล้องกับที่นายไมตรี วิเศษศาสน์ (เกิด พ.ศ. ๒๔๘๖) กล่าวว่า รุ่นปู่ของตนก็เรียกตลาดกันตังว่าเมืองใหม่

ผู้คนที่เข้ามาอยู่ในตลาดนั้น ส่วนหนึ่งเป็นคนเชื้อสายจีนที่มาทำมาค้าขายอยู่เดิมที่ทับเที่ยง บ้างก็เป็นคนจีนอพยพเข้ามาใหม่ และพวกหนึ่งเป็นคนของทางราชการ ส่วนคนท้องถิ่นเดิมอยู่ในพื้นที่นอก ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

บ้านริมถนนตรังคภูมิ มีสะพานไม้เข้าบ้าน (ภ.ทจช.(ตง.))

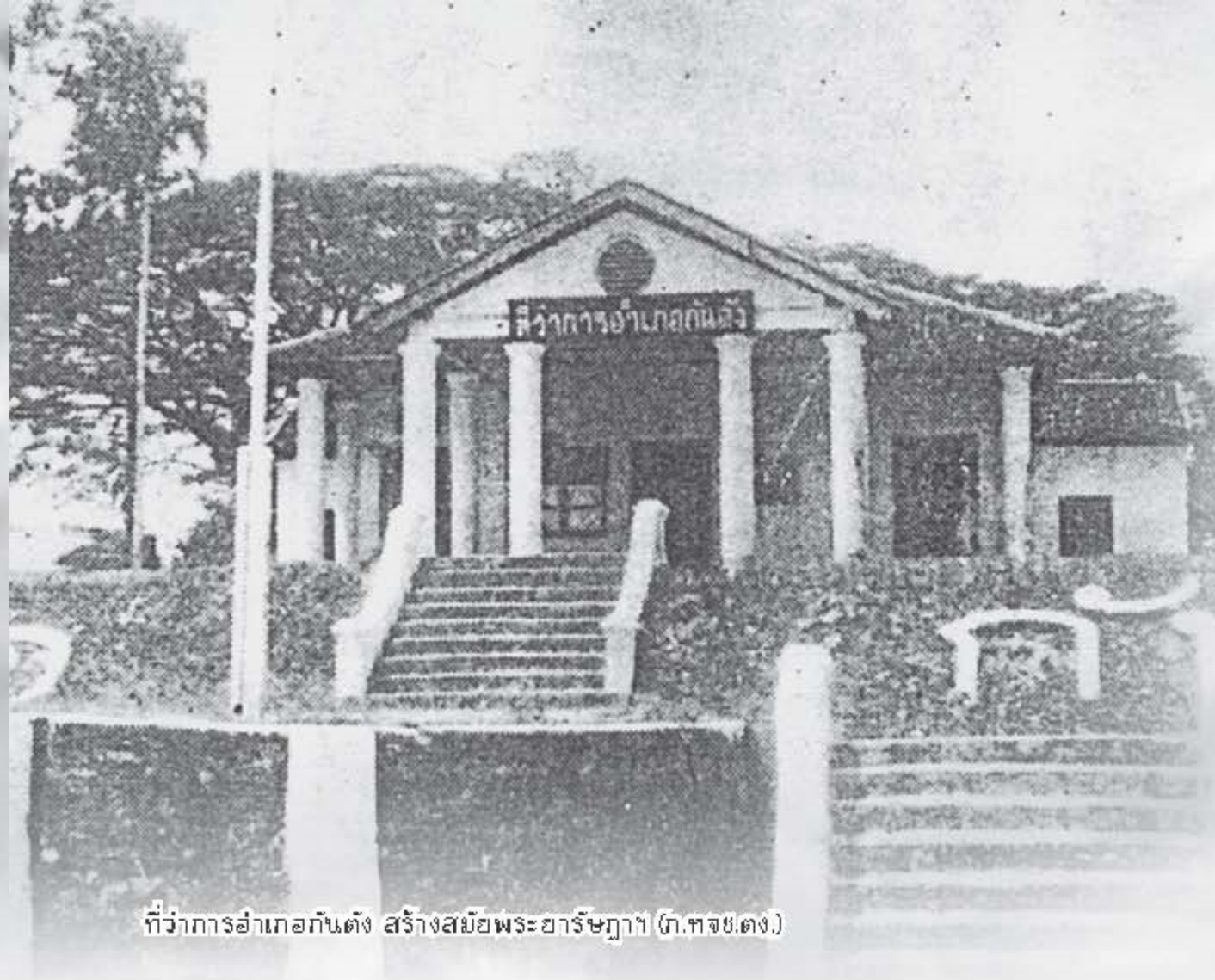

ที่ว่าการอำเภอกันตัง สร้างสมัยพระยารัษฎาฯ (ภ.ทจช.ตง.)

ต่อมาสถานที่ราชการซึ่งสร้างไว้เมื่อแรกสร้างเมืองนั้นเริ่มทรุดโทรม พระยารัษฎาฯ จึงขอพระราชทานงบประมาณสร้างสถานที่ราชการขึ้นใหม่ ตามเอกสาร ร.๕ ม. ๕๓/๒๗ วันที่ ๖ มกราคม ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) ว่า

"... คือศาลากลาง ศาลที่ว่าการอำเภอ ๕ ตำบล ข้าพระพุทธเจ้าได้สร้างไว้แต่ก่อนเป็นเครื่องผูกฝาจากแลไม้ที่ไม่ถาวร บัดนี้ศาลากลาง ศาลที่ว่าการอำเภอ แลตะรางก็ชำรุดลงมาก ..."

สถานที่ราชการทั้ง ๓ แห่งนี้ เดิมตั้งอยู่บนเนินบริเวณศาลาประชาคม ปัจจุบันไม่มีเหลือแล้ว

ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ นี้ ทางราชการได้จัดแบ่งท้องที่การปกครองเป็นอำเภอตามข้อบังคับลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ. ๑๑๕ เมืองตรังได้แบ่งออกเป็น ๕ อำเภอ ได้แก่ บางรัก เขาขาว สิเกา ปะเหลียน และเมืองตรัง กันตังจึงมีฐานะเป็นอำเภอเมืองตรังตั้งแต่นั้นมา

ศูนย์กลางฝั่งทะเลตะวันตก

พระยารัษฎาฯ ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ มีหน้าที่ในการดูแลปกครองหัวเมืองฝั่งตะวันตกทั้งหมดรวมทั้งเมืองตรัง และได้มีโครงการพัฒนาเมืองตรังต่อมาอีกหลายด้าน รวมทั้งการเสนอรัฐบาลให้สร้างท่าเรือน้ำลึกเพื่อรองรับทางรถไฟสายใต้ที่มาสุดสายที่สถานีกันตังเพียงแห่งเดียวของฝั่งทะเลตะวันตก

แม้โครงการท่าเรือจะไม่ได้รับความเห็นชอบ แต่หลังจากการเปิดการเดินรถไฟ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ กันตังก็กลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมระหว่างเมืองทางฝั่งทะเลตะวันตกกับเมืองอื่น ๆ ตลอดจนถึงกรุงเทพฯ การขนส่งสินค้าและผู้โดยสารทางเรือจากเมืองต่าง ๆ และหัวเมืองมลายู ทั้ง ปีนัง ปลิศ ก็จะมาขึ้นรถไฟที่สถานีกันตัง ส่วนสินค้าและผู้โดยสารจากรถไฟก็มาลงเรือต่อที่ท่าเรือกันตังเช่นกัน

กันตังจึงเป็นเมืองท่าที่มีชื่อเสียงจนกระทั่งได้รับการบรรจุไว้ในแผนที่โลก (แผนที่ RAND McNaLLY) ซึ่งทางฝั่งตะวันตกของไทยมีเพียง ๒ ชื่อเท่านั้น ได้แก่ ภูเก็ต และกันตัง ชื่อนี้น่าจะลงในแผนที่หลังจากการตั้งเมืองที่กันตัง พ.ศ. ๒๔๓๖ หรืออาจจะหลังจากเมื่อเปิดการเดินรถไฟ พ.ศ. ๒๔๕๖

หลังสมัยพระยารัษฎาฯ แล้ว มีผู้ว่าราชการเมืองคนอื่น ๆ ยังอยู่ที่กันตังจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๙ ซึ่ง ได้แก่

๑. พระยาเสนีณรงค์ฤทธิ์ (ถนอม บุณยเกตุ) พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๒๔๔๙
๒. พระสถลสถานพิทักษ์ (คอยู่เกียด ณ ระนอง) พ.ศ. ๒๔๔๙ - ๒๔๕๕
๓. พระยาอุตรกิจพิจารณ์ (สุด) พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๕๖
๔. พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (เข็ม วสันต์สิงห์) พ.ศ. ๒๔๕๖ - ๒๔๕๗
๕. พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน) พ.ศ. ๒๔๕๗ - ๒๔๕๙

เรือเคดะห์ พ.ศ.๒๔๖๑ ที่ท่าเรือกันตัง (ภ.หจช.ตง)

ย้ายเมือง

วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๕๙ รัชกาลที่ ๖ มีพระบรมราชานุญาตให้ย้ายที่ตั้งเมืองตรังไปที่ตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก ในสมัยของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (สิน เทพหัสดินฯ) เมื่อย้ายแล้วอำเภอเมืองตรังเดิมก็เปลี่ยนเป็นชื่ออำเภอกันตัง โดยยังใช้สถานที่ราชการเดิม การย้ายเมืองไปตั้งที่ทับเที่ยงก่อให้เกิดผลหลายประการดังความในพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุเสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักษ์ใต้ พ.ศ. ๒๔๖๐

"....ผลอันหนึ่งแห่งการเสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักษ์ใต้ พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้ทอดพระเนตรท้องที่และภูมิลำเนาประชาชน ด้วยพระองค์เอง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายที่ว่าการจังหวัดจากตำบลกันตังมาตั้งที่ตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก พระราชทานตำหนักผ่อนกายทั้งบริเวณให้เป็นที่ว่าการจังหวัดนั้น ก็มาจากมูลเหตุแห่งวิธีปกครองอาณาประชาราษฎร เหมือนบิดาปกครองบุตร คือประชุมชนตั้งอยู่ที่ตำบลทับเที่ยง จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายคณะปกครองและโรงศาลมาตั้งที่ทับเที่ยง เพื่อให้ใกล้หูใกล้ตาและเป็นการสะดวกแก่ราษฎรที่จะไปมาหาสู่ ตามรายงานเทศาภิบาลว่าตั้งแต่ย้ายที่ว่าการจังหวัดมาตั้งที่ทับเที่ยงชั่วเวลา ๑๒ เดือน ได้เห็นผลดีปรากฏขึ้น ๓ ประการ

.....

อนึ่งที่ตลาดกันตังนั้น ตามจดหมายเหตุของข้าพเจ้าคราวก่อนก็ได้ปรากฏแล้วว่าเป็นแต่โรงแถวไม้หลังคาจาก ไม่คึกคักเหมือนตลาดทับเที่ยงมาคราวนี้ก็เห็นทรงอยู่ จะทรุดโทรมไปบ้างก็เพราะความเก่าล่วงมา ๒ ปีแล้ว แต่ได้เห็นเรือนไม้ทรงปั้นหยาทาสี เป็นโฮเต็ลเกิดขึ้นใหม่ สำหรับเป็นที่พักคนไปมาทางเรือเมล์และรถไฟ....."

เรือนแถวไม้ในอดีตตรงข้ามสถานีตำรวจน้ำ (ภ.ทจช.ตง.)

ผลดี ๓ ประการ สรุปได้ว่า

(๑) ที่ตำบลกันตังเคยเกิดโรคอหิวาต์ทุกปีและแผ่ไปทั่วจังหวัด แต่ใน พ.ศ.๒๔๕๙ ไม่มีเลยสักรายเดียว น่าจะเป็นเพราะที่ตำบลกันตังนั้นแคบ เป็นที่ลุ่ม น้ำเค็มท่วมถึง นำเชื้อโรคติดต่อได้ง่าย เมื่อย้ายเมือง ผู้คนไปมากับกันตังน้อยลง โรคระบาดจึงไม่ลุกลาม

(๒) ในการปกครอง โจรผู้ร้ายทางเมืองตรังก็เบาบางลง เพราะเจ้าพนักงานอยู่ใกล้ชิดกับประชุมชนมาก ตรวจท้องที่ได้สะดวกขึ้น และเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นก็ไปสืบสวนระงับได้ทันที ส่วนภาษีขาเข้าขาออกก็ไม่ได้ลดน้อยลงกว่าปีก่อน

(๓) การศึกษาก็เจริญขึ้น โรงเรียนตัวอย่างจังหวัดเมื่อตั้งอยู่ที่ตำบลกันตัง จำนวนนักเรียนทรงอยู่ประมาณ ๖๐ คน พอย้ายโรงเรียนตัวอย่างไปตั้งที่ตำบลทับเที่ยง มีจำนวนเด็กนักเรียนซึ่งเลือกรับแต่ชั้นสูงแล้ว ยังมีจำนวนถึง ๑๔๐ คน

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๑ ท่าเรือกันตัง ได้มีโอกาสรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ รัชกาลที่ ๗ ในคราวเสด็จเลียบมณฑลภูเก็ต พ.ศ. ๒๔๗๑ ในวันที่ ๒๑ มกราคม เสด็จลงเรือไปยังจังหวัดระนอง เสด็จเยี่ยมจังหวัดต่าง ๆ ในมณฑล แล้วเสด็จกลับมาถึงท่าเรือกันตังในวันที่ ๙ กุมภาพันธ์อีกครั้งหนึ่ง

รัชกาลที่ ๗ เสด็จท่าเรือกันตัง ที่สะพานเจ้าฟ้า (ภ.หจช.)

เรือพระที่นั่งลำเล็ก (ภ.หจช.)

สมเด็จกรมพระยาดำรงฯ รอรับเสด็จ (ภ.หจช.)

กันตังวันนี้

อำเภอกันตังเดิมมีเนื้อที่กว้างขวางมากถึง ๒๐ ตำบล ได้แก่ กันตัง คลองลุ คลองด่าน นาเกลือ เกาะลิบง คลองยาง ย่านซื่อ โคกยาง บางเป้า บางหมาก วังวน ควนธานี ควนปริง ทุ่งค่าย ทุ่งกระบือ ย่านตาขาว เกาะเปียะ ในควน โพรงจระเข้ และหนองบ่อ

พ.ศ. ๒๔๘๑ พื้นที่ตำบลกันตังในชุมชนตลาดได้ยกฐานะเป็นเทศบาล และแยกส่วนที่เหลือเป็นตำบลกันตังใต้ ต่อมาเทศบาลตำบลกันตังได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองกันตัง ใน พ.ศ. ๒๕๓๘

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๘ กันตังเป็นจุดหนึ่งที่ถูกญี่ปุ่นเข้ายึดเป็นที่ตั้งกองกำลังทหารร่องรอยที่ยังเหลืออยู่คือสนามเพลาะบริเวณควนตำหนักจันทน์ และซากเรือรบที่จมอยู่ระหว่างเกาะกระดานกับเกาะลิบง

ใน พ.ศ. ๒๔๙๑ พื้นที่ส่วนหนึ่งของอำเภอกันตังถูกแยกไปจัดตั้งกิ่งอำเภอย่านตาขาว ซึ่งได้แก่ ตำบลทุ่งค่าย ทุ่งกระบือ ย่านตาขาว เกาะเปียะ ในควน โพรงจระเข้ และหนองบ่อ

ต่อจากนั้นบางตำบลก็ย้ายไปขึ้นกับอำเภอเมือง ได้แก่ ตำบลควนปริง ส่วนตำบลคลองด่านและคลองยางรวมกันเป็นตำบลบ่อน้ำร้อน

เมื่อถึง พ.ศ. ๒๕๓๐ ทางการได้แยกตำบลคลองชีล้อมออกจากตำบลวังวน ทำให้อำเภอกันตังมี ๑๔ ตำบล ตั้งแต่นั้นมา

พร้อมกับการคงความเป็นเมืองทอง ด้วยความเป็นท่าเรือสำคัญต่อเนื่องตลอดมา

ท่องถิ่นประวัติศาสตร์

N

โรงพยาบาลกันตัง

ด่านศุลกากรเดิม

สถานีตำรวจน้ำ

แม่น้ำตรัง

ถนนสถลสถานพิทักษ์

สถานีรถไฟกันตัง
Railway Station

ไปตรัง

วัดตรังคภูมิพุทธาวาส
Trangkapoom Temple

ยางพาราต้นแรกของประเทศไทย
The first Para Rubber Tree

ถนนตรังคภูมิ

ที่ทำการไปรษณีย์

ท่าเรือกันตัง

ถนนสถลสถานพิทักษ์

สถานีตำรวจภูธร

พิพิธภัณฑ์พระยารัษฎาฯ
Praya Ratsada Museum

ถนนท่าเสด็จ

ถนนตรังคภูมิ

ตลาดเย็น

ร.ร.อนุบาลกันตังศึกษา

ตลาดเช้า

ถนนด่านพิทักษ์

ด่านศุลกากร

ท่าแพขนานยนต์

สำนักงานเทศบาล

สำนักงานสาธารณสุข

ร.ร.กันตังพิทยากร

ด่านตรวจคนเข้าเมือง

ที่ว่าการอำเภอ

ถนนตรังคภูมิ

สวนสาธารณะควนตำหนักจันทน์
Kuan Tamnak Chan Public Park

เริ่มต้นริมฝั่งน้ำ

ตรงทิศใต้สุดของถนนตรังคภูมิตอนเลียบแม่น้ำ ปัจจุบันเป็นสะพานปลาท่าเทียบเรือประมงของเอกชน และอู่เรือของตำรวจน้ำ บริเวณนี้เรียกกันว่าตลาดใต้ เพราะแต่เดิมเป็นที่ตั้งตลาดสด

เดินจากตลาดใต้ ผ่านท่าแพขนานยนต์ และสวนสาธารณะริมน้ำ ฟากหนึ่งเป็นเรือนแถว มีทั้งตึกใหม่และห้องแถวไม้สมัยก่อน ศาลเจ้า สุเหร่า ร้านค้า ล้วนเป็นร่องรอยอดีตที่ยังสัมผัสได้

ย้อนกลับไปในสมัยพระยารัษฎาฯ ตลอดแนวริมฝั่งน้ำมีท่าเรือนับสิบท่า ทั้งของเอกชนและสาธารณะ ท่าเรือสำคัญนับจากทางทิศใต้ขึ้นไป ได้แก่

สะพานเทศ สำหรับสินค้าปศุสัตว์ ซึ่งมีวัวควายเป็นหลัก

สะพานเหล็ก สำหรับขึ้นลงสินค้าทางรถไฟซึ่งมาสุดสายตรงสะพาน

สะพานเจ้าฟ้า ท่าเรือของทางการ ที่สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ประทานนามให้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ ปัจจุบันคือบริเวณด่านศุลกากรเดิมริมน้ำ ที่สะพานนี้เองที่พระยารัษฎาฯ ขณะดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ถูกหมอจันทร์แพทย์ประจำเมืองตรังยิงพร้อมกับเจ้าเมืองตรังสมัยนั้น คือ พระสถลสถานพิทักษ์ (คอยู่เกียด) ซึ่งนับเป็นเหตุการณ์สำคัญครั้งหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้

สินค้าลงเรือที่หน้าบริษัทบั่นเช่งทิ้น (ภ.ทจย.ตง.)

ด้วยความเป็นท่าเรือการค้า มีเรือสินค้าเข้าเทียบท่า รวมทั้งเรือโดยสาร ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ มีพ่อค้า คนเรือ และกรรมกรแบกหามเดินขึ้นลงคนแล้วคนเล่า เป็นวันเป็นคืนกว่าจะเสร็จสิ้นการทำงาน มีร้านค้าริมฝั่งเปิดโล่งรุ่งเพื่อรองรับผู้คน

ท่าเรือกันตังสมัยก่อนจึงเป็นเมืองที่ไม่เคยหลับ

ผ่านสามแยกที่เห็นแต่ตู้คอนเทนเนอร์ของบริษัทขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ อาจจะไม่สวยงามในสายตาของผู้ปรารถนาธรรมชาติ แต่ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าสิ่งเหล่านี้คือตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจปัจจุบัน

หวนกลับไปยังผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจรุ่นก่อน ตรงข้ามกับตู้เหล็กมหึมา ห้องแถวและตึกสวยมีชื่อยี่ห้อการค้าต่าง ๆ เช่น บั่นเซ่งหิ้น ฮกเอ่ง ล้วนเป็นผู้อยู่ในแวดวงการค้าระหว่างประเทศมาตั้งแต่เมื่อร้อยปีก่อน

ถึงหน้าศาลเจ้าฮกเกี้ยนที่ปรับปรุงทาสีใหม่สดใสเหมือนอายุไม่นาน แต่แท้จริงก็มาพร้อมกับการเข้ามาพ่อค้าคนจีน

ก่อนถึงสถานีตำรวจน้ำ คนกันตังรุ่นอายุกว่า ๓๐ ปี ยังจำได้ว่า ตรงนี้แหละมีถนนพาด คือทางรถยนต์พาดผ่านทางรถไฟ หรืออีกนัยหนึ่งก็เป็นทางรถไฟพาดผ่านทางรถยนต์ลงไป จนถึงสะพานท่าน้ำ บอกตอนนี้อาจจะไม่มีใครเชื่อ แต่ภาพอดีตที่มีตู้สินค้าของรถไฟจอดอยู่ตรงท่าเรือยืนยันได้อย่างแน่นอน

เดินชมเมือง มีร้านอาหารระหว่างทาง ทั้งริมน้ำและเรือนแถว แวะพักสักอิ่มหนึ่งแล้วค่อยเที่ยวต่อ

นั่งรถไฟไปกันตัง

ถ้ายังมาไม่ถึงกันตัง ลองไปเริ่มต้นที่สถานีรถไฟตรัง นั่งรถแบบสบาย ๆ แล้วค่อยไล่เรียง เที่ยวไปทีละจุด

จากสถานีตรัง ไปได้ไม่ไกลรถไฟจะเข้าสู่เส้นทางคดโค้ง ก่อนจะเคลื่อนไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณนี้จะมีสัญลักษณ์ของการรถไฟที่เรียกว่า “หางปลา” เป็นเครื่องมือที่ใช้บอกสัญญาณการหยุดและเคลื่อนที่ต่อของรถไฟ

หางปลาเป็นเสาเหล็กสูงทาสีขาว-แดง สลับกัน ส่วนปลายเสาทำเป็นข้อต่อให้ยกขึ้นลงได้ ถ้าข้อต่อยังยกสูงขึ้นในระดับ ๔๕ องศา รถไฟต้องชะลอและหยุด แต่หากหางปลาลงถึงระดับ ๙๐ องศา คือสัญญาณปล่อยให้รถไฟวิ่งต่อไปได้

เลยหางปลาผ่านชุมชนคลองน้ำเจ็ด แล้วเข้าสู่สะพานข้ามคลองนางน้อยที่ไหลผ่านหลังวัดคลองน้ำเจ็ด ถัดไปคือสนามบินตรังที่เห็นอยู่ลิบ ๆ ทางซ้ายมือ

จากนั้นคือป้ายหยุดรถนาปัอในอดีต ปัจจุบันเหลือเพียงซากฐานปูนให้เห็นเล็กน้อย ผ่านนาปัอไปแล้วรถไฟจะเคลื่อนที่ด้วยความเร็วสูงขึ้น เพราะเป็นเส้นทางตรงและไม่มีถนนพาดระหว่างทาง

สองข้างทางที่ผ่านไป มีชุมชนอยู่ห่าง ๆ ประปราย จนกระทั่งถึงป่าเตียว ที่หยุดรถอีกแห่งหนึ่งในอดีต สภาพที่เหลืออยู่ไม่ต่างจากสถานีนาปัอมากนัก ใกล้ ๆ กัน เป็นถนนยกระดับข้ามทางรถไฟ

จากป่าเตียวถึงกันตัง รถไฟเคลื่อนที่ช้าลง บางช่วงความเร็วเพียง ๒๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมงเท่านั้น

ใช้เวลาประมาณ ๔๐ นาที ก็เดินทางจากเมืองตรังถึงกันตัง ด้วยค่าโดยสารในที่นั่งชั้นสาม ราคาเพียง ๕ บาท

ถึงสถานีแล้ว... มารู้เรื่องรถไฟกันก่อนจะเดินสำรวจเมืองกันตัง

รถไฟไทย เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ยุคสมัยแห่งการปฏิรูป แรกเริ่มเรียก รถไฟหลวง (รฟล.)

ทางรถไฟสายนครราชสีมาคือสายแรกที่เริ่มสร้าง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ ต่อมาได้เปิดใช้ รฟล. ครั้งแรก ใน พ.ศ. ๒๔๓๙ จากกรุงเทพฯ ถึงอยุธยา

พ.ศ. ๒๔๔๒ เริ่มสร้างทางรถไฟสายใต้ ถึงเพชรบุรี เปิดใช้ใน พ.ศ. ๒๔๔๖

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ รัชกาลที่ ๕ มีโครงการก่อสร้างทางรถไฟสายใต้เพิ่มเติม โดยมีแผนให้เริ่มสร้างจากเพชรบุรีลงใต้ มีสายแยกทุ่งสง - กันตัง หาดใหญ่ - สงขลา ส่วนสายแยกอื่น ๆ ตามมาทีหลัง แม้จะสิ้นสุดรัชกาลเสียก่อน แต่โครงการนี้ได้ลงมือทำต่อมาในรัชกาลที่ ๖ จนเสร็จสิ้นเรียบร้อย ต่อมาได้ขยายเส้นทางไปจนถึงสหพันธรัฐมลายู

เมื่อเริ่มก่อสร้างทางรถไฟ การขนถ่ายวัสดุและเครื่องมือจากต่างประเทศส่วนหนึ่งต้องมาขึ้นที่ท่าเรือกันตัง สถานีกันตังจึงเป็นที่ตั้งโรงงานชั่วคราวประกอบรถจักรและล้อเลื่อน ก่อนเคลื่อนย้ายไปใช้งานในที่อื่น ๆ

การก่อสร้างทางรถไฟสายแยกมิได้เสร็จทีเดียวพร้อมกัน การเปิดเดินรถจึงเริ่มทีละตอน โดยเฉพาะสายกันตัง จะเริ่มเปิดการเดินรถกันตัง-ห้วยยอดก่อน ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๕๖ ต่อมาจึงเปิดสายห้วยยอด - ทุ่งสง ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๕๖ (สมัยก่อนนับเดือนเมษายนเป็นเดือนที่ ๑ ของปี เดือนมกราคมเป็นเดือนที่ ๑๐)

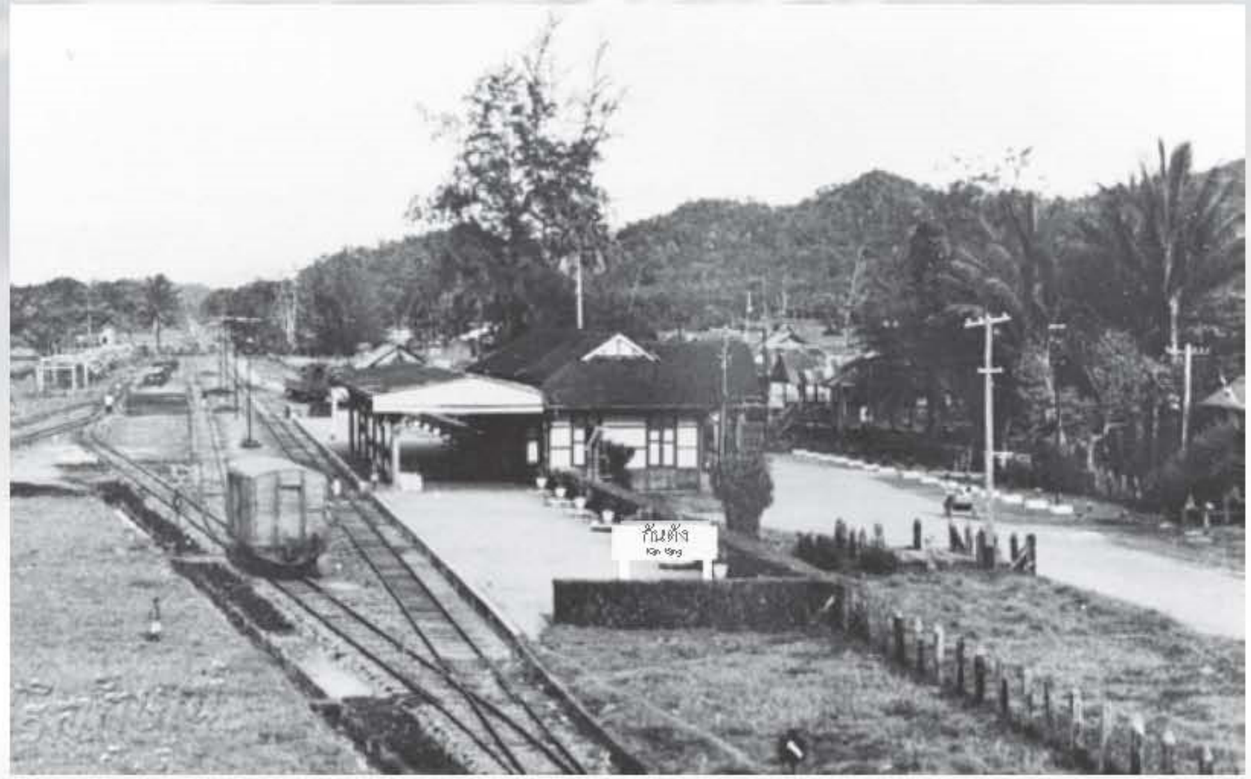

ในอดีตรถไฟกันตังเคลื่อนที่โดยใช้แรงไอน้ำ มีเครื่องกลับหัวรถจักรแบบหมุนได้อยู่ในรางที่ ๔ ไม่ต้องใช้วิธีสับราง ตอนนี้เลิกใช้ไปแล้ว แต่ยังมีบ่อน้ำ หอถัง และเครื่องกลับหัวรถอยู่ในบริเวณสถานี

ปัจจุบันสถานีกันตังมีรางรถไฟ ๓ ราง ใช้สำหรับกลับหัวรถ การสับรางหรือเปลี่ยนรางรถไฟทุกวันนี้ใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที

ในอนาคต การรถไฟฯ มีแผนปรับปรุงพื้นที่โดยนำตัวอย่างหัวรถจักรมาวางบนเครื่องกลับหัวรถแบบเก่า เพื่อย้อนอดีตความเป็นมาของรถไฟกันตังให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้อีกแห่งหนึ่ง

สับรางรถไฟ

สถานีกันตังถือเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางฝั่งทะเลตะวันตก เรือโดยสารจากภูเก็ต พังงา กระบี่ สตูล ตลอดจนถึงปีนัง จะเข้ามาส่งผู้โดยสารและสินค้าที่ท่าเรือกันตัง พอเที่ยวกลับก็รับผู้โดยสารและสินค้าที่มากับรถไฟ มีเอกสารจดหมายเหตุจำนวนมากที่แสดงถึงการเดินทางของข้าราชการ และการขนส่งพัสดุภัณฑ์ระหว่างกรุงเทพฯ กับจังหวัดทางฝั่งตะวันตกผ่านทางสถานีรถไฟกันตังเป็นประจำ นักเรียนที่ไปเรียนกรุงเทพฯ ก็จะโดยสารเรือมาขึ้นที่กันตังเพื่อเดินทางต่อโดยทางรถไฟ

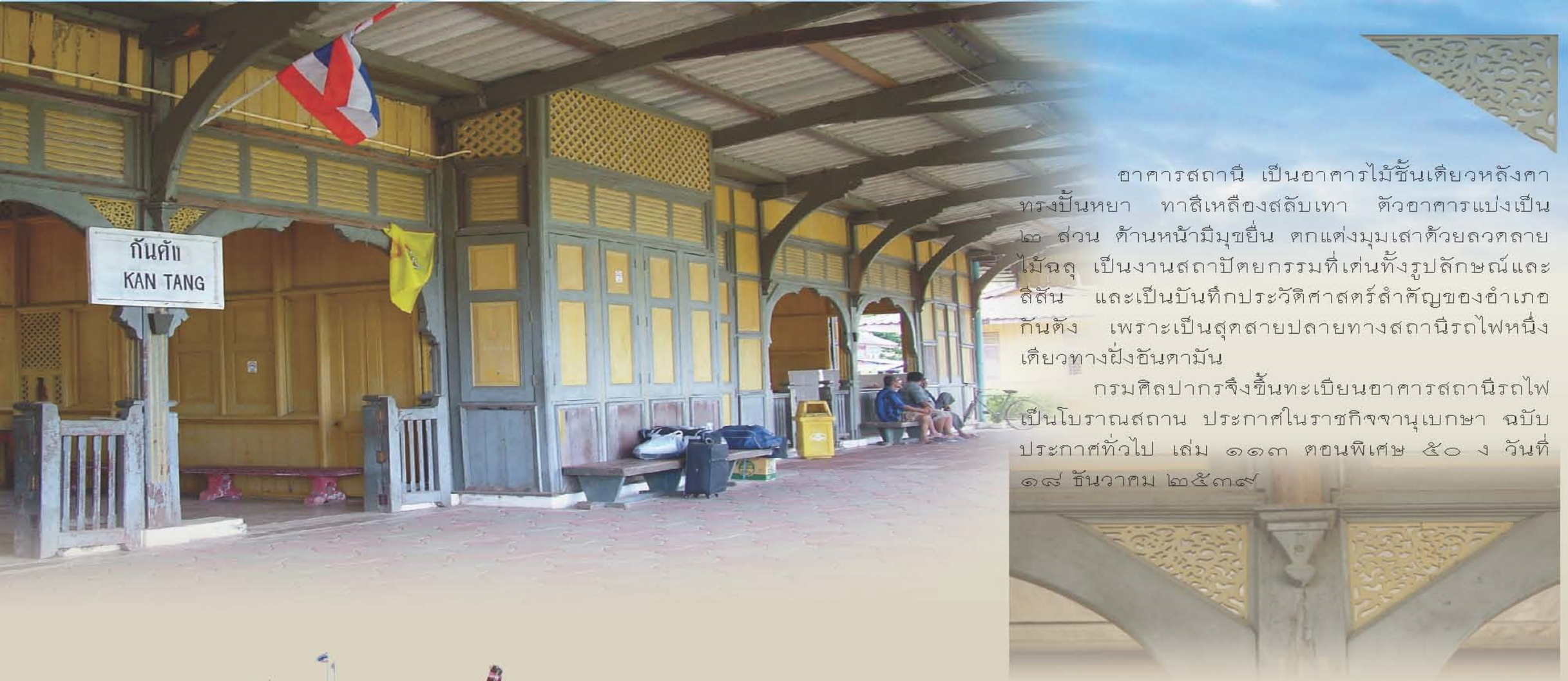

อาคารสถานี เป็นอาคารไม้ชั้นเดียวหลังคาทรงปั้นหยา ทาสีเหลืองสลับเทา ตัวอาคารแบ่งเป็น ๒ ส่วน ด้านหน้ามีมุขยื่น ตกแต่งมุมเสาด้วยลวดลายไม้ฉลุ เป็นงานสถาปัตยกรรมที่เด่นทั้งรูปลักษณ์และสีสัน และเป็นบันทึกประวัติศาสตร์สำคัญของอำเภอกันตัง เพราะเป็นสุดสายปลายทางสถานีรถไฟหนึ่งเดียวทางฝั่งอันดามัน

กรมศิลปากรจึงขึ้นทะเบียนอาคารสถานีรถไฟเป็นโบราณสถาน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม ๑๑๓ ตอนพิเศษ ๕๐ ง วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๓๙

พิพิธภัณฑ์พระยารัษฎาฯ

พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊) เป็นผู้ว่าราชการเมืองตรัง พ.ศ. ๒๔๓๓ - ๒๔๔๔ จากนั้นได้รับตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตจนถึงแก่อนิจกรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖

เมื่อย้ายเมืองมาที่กันตังแล้ว พระยารัษฎาฯ ก็ได้เลือกที่ควนแห่งหนึ่งเป็นที่ตั้งบ้าน ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๕๒ กล่าวถึงบ้านพระยารัษฎาฯ ไว้ว่า

*“ครั้นทรงรถประพาสทั่วแล้วได้เสด็จไปที่บ้านเจ้าคุณรัษฎาซึ่งตั้งอยู่ที่ควน ตรงข้ามกับที่ตั้งตำหนัก ที่นี่ท่านจองไว้ตั้งแต่เมื่อครั้งท่านมาเป็นเจ้าเมือง มีควนอยู่ที่นั้นด้วย ท่านให้นามว่า **ควนรัษฎา** ที่ทางของท่านน่าสบายร่มรื่นดี มีเรือนใหญ่อยู่หลังหนึ่ง มีห้องหับมาก ใต้ถุนใช้เป็นที่หัดทอผ้า มีผู้หญิงมานั่งทอผ้าอยู่มาก”*

ที่จวนพระยารัษฎาฯ นี้แต่ก่อนเรียกกันว่า**ในค่าย** เช่นเดียวกับจวนเจ้าเมืองระนองซึ่งเป็นของพระยาตำรงสุจริตฯ บิดาของท่าน ต่อมาทางเทศบาลได้ตั้งชื่อถนนบริเวณนี้ให้สอดคล้องกับชื่อในค่าย คือ ถนนหน้าค่าย กับถนนค่ายพิทักษ์

แม้พระยารัษฎาฯ จะไปรับตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลแล้ว แต่บ้านที่ท่านสร้างไว้ก็ยังเป็นที่อยู่ของภรรยาท่าน ต่อมา ท่านเองก็ยังคงมีราชการไปมากับเมืองตรังอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ชาวตรังรู้สึกคุ้นเคยใกล้ชิด และเรียกขานท่านด้วยตำแหน่งหลังสุดคือ **เจ้าคุณเทศา**

เมื่อพระยารัษฎาฯ ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว บุตรชายคนเดียวของท่านซึ่งเกิดแต่ภริยาเอกชาวปีนัง ชื่อ**คอยู่จ่าย** ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น**พระยารัษฎาธิราชภักดี** เป็นผู้ได้รับมรดกบ้านหลังนี้รวมทั้งทรัพย์สินอื่น ๆ เช่น บ้านเช่า และที่ดินในกันตัง แล้วสืบทอดมาจนถึงรุ่นหลานคือ **ดาโต๊ะเบียนเจง ณ ระนอง** หลานปู่ของพระยารัษฎาฯ ซึ่งมีนิวาสสถานอยู่ที่ปีนัง ปัจจุบันดำเนินการในลักษณะของบริษัทจำกัด ชื่อ **บริษัทเบียนเจง ณ ระนอง กับภรรยาและญาติมิตร จำกัด** โดยมีตัวแทนที่กันตังเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์

พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้มีคณะครูของโรงเรียนกันตังพิทยากร ริเริ่มขอจัดทำบ้านหลังนี้เป็นพิพิธภัณฑ์ เพื่อเชิดชูเกียรติและเป็นอนุสรณ์แห่งชีวิตและงานของพระยารัษฎาฯ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลกันตังและจังหวัดตรังในสมัยนั้น ในที่สุด ดาโต๊ะเบียนเจง ก็อนุญาตให้ใช้บ้านหลังนี้เป็นพิพิธภัณฑ์เมื่อ วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๕

เมื่อย่างเข้าสู่บริเวณพิพิธภัณฑ์จะสัมผัสได้ถึงความร่มรื่นของพันธุ์ไม้ที่ปล่อยให้เติบโตตามธรรมชาติ กลายเป็นหลังคาคลุมทางเดินช่วยคลายร้อนลงไปได้มาก ทางซ้ายมือเยื้องกับรูปหล่อโลหะคือต้นพิกุล เป็นต้นไม้ดั้งเดิมมาตั้งแต่สมัยแรกเริ่มสร้างบ้าน

กุศโลบายอันหนึ่งของพระยารัษฎาฯ ได้ถ่ายทอดเป็นรูปหล่อโลหะไว้ในบริเวณพิพิธภัณฑ์ แสดงถึงผลงานด้านส่งเสริมอาชีพ ที่ให้ทุกบ้านปลูกพืชผักอย่างละ ๕ ต้น เลี้ยงไก่บ้านละ ๕ แม่ ชาวบ้านทำได้ผลก็เอาใส่ตะกร้ามาให้ท่าน เพราะนึกว่าท่านให้ทำแล้วจะเก็บเอา แต่ท่านไม่รับไว้ ชาวบ้านได้กินใช้เอง เหลือก็นำออกขาย เมื่อเห็นได้ผลดีก็ทำต่อ ครั้นท่านออกตรวจราชการ เห็นต้นไม้ตามบ้านมีกาฝากขึ้นเต็มก็ให้ป่าวประกาศว่าท่านป่วย ต้องใช้กาฝากทำยา ชาวบ้านก็เก็บกาฝากส่งมาให้ที่จวนทุกวัน จนท่านคะเนว่ากาฝากน่าจะหมดแล้ว ก็ให้แจ้งว่าหายป่วย เรื่องเหล่านี้นี้ยังคงเล่าขานสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน

สิ่งที่พระยารัษฎาฯ คิดและทำเมื่อร้อยปีก่อน ถ้าเป็นสมัยนี้ก็คือแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

สิ่งที่เพิ่มขึ้นจากไม้ประดับเมื่อแรกสร้างบ้าน เป็นหินลูกโม่หินบ้อยจากบ้านจุปะ หมู่ที่ ๓ ตำบลกันตังใต้ ของโรงงานน้ำตาลทรายแดงส่งขายปีนัง สมัยพระยารัตนเศรษฐี (คอซิมก๊อง ณ ระนอง) พี่ชายพระยารัษฎาฯ เป็นผู้ว่าราชการเมืองตรัง

ก้าวแรกที่ผ่านประตูบ้าน ก็พบว่าพระยารัษฎาฯ ยังคงนั่งชดน้ำชา และรอฟังสิ่งที่เราจะเข้าไปบอกเล่า แม้จะเป็นเพียงหุ่นจำลอง แต่ดูเหมือนทุกคนที่ย่างเข้ามาต้องนั่งลงและพนมมือไหว้โดยอัตโนมัติ เพราะ ณ ที่ตรงนี้ กลิ่นไอแห่งภูมิปัญญาและวิสัยทัศน์แห่งพระยาเมืองยังคงแทรกซึมอยู่ในทุกอณูของบรรยากาศ

ปกติการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ไม่ควรจะใช้แฟลชจากกล้องในการถ่ายรูปเพราะจะเกิดปฏิกิริยากับภาพเก่าและสิ่งของเก่าเก็บอันมีคุณค่าทำให้เสียหายได้เร็วขึ้น ทุกครั้งที่เข้าไปในพิพิธภัณฑ์จึงมีข้อแนะนำนี้เป็นหัวใจสำคัญ

ทำไมต้องเป็นรูปนั่งชดน้ำชา

ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์คงเคยทราบเรื่องคำถามของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพที่ว่า *"ทำอย่างไรจึงจะเป็นเจ้าเมืองที่ดี"*

คำตอบโดยไม่รีรอของพระยารัษฎาฯ คือ *"ต้องนอนชดน้ำชาอยู่ที่จวน ชดเสร็จแล้วก็ไปเที่ยวคุยกับราษฎรบ้านโน้นบ้านนี้"*

การชดน้ำชาอยู่ที่บ้าน คือ การใช้เวลาวางแผนมอบหมายสั่งงานแล้วค่อยติดตามตรวจสอบประเมินผลด้วยการไปคุยกับราษฎร

เหนือที่นั่งของพระยารัษฎาฯ มีพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ ๖ ซึ่งพระราชทานไว้ขณะที่ดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มีลายพระหัตถ์กำกับใต้ภาพว่า *"ให้ไว้แก่พระยารัษฎานุประดิษฐ์ ซึ่งเป็นผู้ชอบพอคุ้นเคยกันมาช้านาน"* ลงพระนาม ***"วชิราวุธ"***

คนส่วนใหญ่ทราบว่าพระยารัษฎาฯ อ่านหนังสือไม่ออก แต่น้อยคนที่จะทราบว่าท่านสามารถแต่งตำราสอนราษฎรเรื่องการเพาะปลูกโดยให้เลขานุการจดตามคำบอก หากหุ่นจำลองชุดนี้มีเลขานุการอยู่ด้วย การสื่อความหมายจะสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ห้องด้านขวา ถูกจัดไว้ให้เหมือนห้องทำงานของเลขานุการ มีโต๊ะวางพิมพ์ดีด หนังสือและตกแต่งเพิ่มเติมด้วยภาพถ่ายในอดีตของกันตัง

พื้นที่ด้านล่างของพิพิธภัณฑ์จึงเป็นการจัดแสดงที่กล่าวถึงนักปกครองที่ทำงานอย่างตั้งใจและทุ่มเทจนสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กันตัง สืบเนื่องมาจนเป็นเมืองประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

โถงชั้นบนจัดไว้เป็นมุมส่วนตัว มีห้องนอนและโถงกลางเป็นที่ตั้งโต๊ะบูชาภาพถ่ายต้นตระกูล และสมาชิกตระกูล ณ ระนอง

เครื่องตกแต่ง เช่น ตู้ เตียง โต๊ะรับแขก สะท้อนความนิยมแห่งยุคสมัยเมื่อร้อยปีก่อน โดยเฉพาะเก้าอี้พักผ่อนคู่หนึ่ง ที่สามารถพับเก็บซ่อนที่วางเท้าหรือยืดออกได้ตามต้องการ นับเป็นสิ่งพิเศษ เพราะผู้เข้าชมส่วนใหญ่กล่าวว่าเพิ่งเคยเห็นที่นี่เป็นครั้งแรก

นอกจากนี้ ทั่วบริเวณการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ มีรูปเก่าที่ตั้งใจให้สถานที่แห่งนี้เป็นที่บอกเล่าเรื่องราวการเกิดเมืองในอดีต การเข้าชมจะมีความหมายมากขึ้นถ้าค่อย ๆ พิจารณารูปภาพและปะติดปะต่อเหตุการณ์หรือค้นคว้าเรื่องราวเพิ่มเติมหลังจากเยี่ยมชม

๑๐๐ ปี ๔ ตำหนัก

ใน พ.ศ.๒๕๕๒ จะเป็นที่ครบรอบ ๑๐๐ ปี ๔ ตำหนัก ได้แก่ **ตำหนักจันทน์**ที่อำเภอกันตัง **ตำหนักสวนโปร่งหฤทัย**ที่น้ำตกช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง **ตำหนักผ่อนกาย**ที่ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง และ**ตำหนักรื่นรมย์**ที่อำเภอห้วยยอด

ตำหนักชุดนี้ สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับแรมในคราวพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ เมื่อยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จฯ จังหวัดตรัง วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๕๒ พระราชทานนามตำหนักจันทน์ เป็นลำดับแรก ดังความว่า

“เสด็จขึ้นทรงรถม้าจากท่าน้ำขึ้นมาที่ประทับ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากศาลารัฐบาลนัก ทางที่มาไม่รู้สึกเป็นมาในเมือง ดูเหมือนมาในวนะไรอันหนึ่งที่ขึ้น ๆ ลง ๆ มีเป็นเนินเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้ที่งามขึ้นมาก ตำหนักที่ประทับตั้งอยู่บนไหล่เขา ที่พักข้าราชการตั้งลดหลั่นเป็นชั้น ๆ กันลงไป อยู่ข้างน่าสบายมาก ตำหนักเป็นเรือนบังกะโลหลังเล็ก ๆ ชั้นเดียว ทำด้วยไม้ หลังคามุงจาก แต่เป็นห้องย่อม ๆ ทั้งนั้นอยู่ข้างกะหนุงกะหนิงดีพอใช้ทูลกระหม่อมพระราชทานนามว่า ตำหนักจันทน์“

ต่อมา วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พระราชทานนาม อีก ๓ ตำหนัก

“วันนี้จะเสด็จออกพ้นจากเขตเมืองตรังแล้ว เจ้าคุณรัษฎาเห็นว่าเป็นโอกาสอันดี จึงได้กราบทูลขอให้พระราชทานนามตำหนักที่ประทับแรมในเขตเมืองตรังนี้เสียให้ทั่วทุกแห่ง เพื่อจะได้เป็นการสะดวกต่อไป ที่เมืองตรังได้พระราชทานนามไว้แล้วว่าตำหนักจันทน์ ในวันนี้ได้พระราชทานใหม่ ๓ แห่ง คือที่ทับเที่ยงเรียกว่า ตำหนักผ่อนกาย ที่ช่องเรียกว่าตำหนักสวนโปร่งหฤทัย ที่เขาขาวนี้เรียกว่า ตำหนักรื่นรมย์”

ตำหนักสวนโปร่งหฤทัย (ก.ท.จช.)

ตำหนักจันทน์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เสด็จฯ ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๔๕๘ ประทับแรมที่ตำหนักจันทน์ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

*"พระตำหนักจันทน์เป็นพลับพลาไม้ทาสี มีมุขยื่นออกมาหลายมุข ตั้งอยู่บนควน (เนินดิน) ในบริเวณซึ่งได้ตกแต่งไว้เป็นสนามแลสวน เรียกว่า**สวนบรรเทิงสถาน** มีเรือนบริวารซึ่งเป็นเรือนถาวรหลายหลัง **สโมสรเสือป่าเมืองตรัง**อยู่ในบริเวณนี้ด้วย ได้ปลูกโรงพักแลโรงเลี้ยงเป็นของชั่วคราวเพิ่มขึ้นในการรับเสด็จครั้งนี้พอสมควร ข้างพระตำหนักด้านใต้ มีเนินสูงขึ้นไปอีกลูกหนึ่งยังคงเป็นป่าไม้ ตรงหน้าเนินที่ตั้งพระตำหนัก มีเนินใหญ่อีกลูกหนึ่งเป็นที่ตั้งศาลากลาง..... ในบริเวณเนินลูกนี้มีสวนแลสนาม แลมีถนนใหญ่รถเดินได้ถึงกันกับเนินที่ตั้งพระตำหนัก"*

ตำหนักจันทน์ (ภ.หจช.)

การเสด็จครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๒ ถึง ๔ พฤษภาคม ๒๔๖๐ ประทับแรมที่ศาลากลางเก่า ส่วนตำหนักจันทน์จัดเป็นสำนักงานสำหรับกรมราชเลขานุการ ดังในพระราชนิพนธ์

"วันพุธที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ เวลาเช้าน้ำขึ้น เรือพระที่นั่งเข้าเทียบท่า จังหวัดตรัง ตำบลกันตัง เวลาสองโมง..... ประทับแรมที่ตึกศาลากลางเก่าอันได้ตกแต่งขึ้นเป็นพระตำหนัก อยู่บนควนในบริเวณสวนบรรเทิงสถาน พระตำหนักจันทน์เก่าจัดเป็นออฟฟิศกรมราชเลขานุการ มีที่พักข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยตามสมควร"

ต่อมาเรือนพักต่าง ๆ บริเวณนี้ใช้เป็นเรือนรับรองและบ้านพักข้าราชการดังความในหนังสืออัตชีวประวัติพระยาอนุมานราชธน

"...เรื่องดูงานของศุลกากรด่านท่าเรือกันตัง กินเวลาไม่ถึงครึ่งวันก็เสร็จ พักอยู่ที่กันตัง ที่เรือนพักตำหนักจันทน์ บนควนคืนหนึ่ง รุ่งขึ้นก็ออกเดินทางด้วยรถยนต์ของจังหวัดตรัง มุ่งตรงไปยังจังหวัดสงขลา..."

เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๔ มีบุคคลต่าง ๆ ให้สัมภาษณ์ตรงกันว่า ตำหนักจันทน์อยู่ตรงบริเวณบ้านพักสาธารณสุขอำเภอปัจจุบัน และมีเรือนบริวารชื่อจังหวัดต่าง ๆ กระจายอยู่ตามบริเวณใกล้เคียง ซึ่งตรงกับในเอกสารจดหมายเหตุ (๑๐) มท ๒.๕/๖ เรื่องสำรวจรูปแบบรายการที่พักและสถานที่ราชการจังหวัดตรัง วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๔๕๔ มีชื่อสโมสรเสือป่าบ้านกระบี่ ถลาง กระ สตูล พังงา ภูเก็ต ระนอง ฯลฯ บริเวณทั้งหมดนี้ชาวบ้านจะเรียกรวม ๆ กันว่า**ในคลับ** มาจากคำว่า club หมายถึงสโมสร เพราะบริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งสโมสรอยู่ด้วย ดังที่ปรากฏในเอกสารและพระราชนิพนธ์ นอกจากนี้ยังมีถนนผ่านบริเวณโรงเรียนกันตังพิทยากรไปออกบริเวณบ้านพักนายอำเภอปัจจุบัน เรียกชื่อ**ถนนพระจันทร์**

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ยังมีชีวิตอยู่ คือ นางถนอม ศรีสุวรรณ อดีตครูโรงเรียนเทศบาลวัดตรังคภูมิ

ผู้ให้สัมภาษณ์รายอื่น ๆ ซึ่งถึงแก่กรรมแล้ว ได้แก่ นายเฟื่อง ทองฤทธิ์ บ้านคอกวัว นายให้ กันตังกุล อดีตกำนันตำบลกันตังใต้ นายเอื้อน สีหะเนิน บ้านอยู่ข้างโรงน้ำแข็งกันตัง นางสาวอาลัย ทวิสุวรรณ อดีตครูโรงเรียนเทศบาลวัดตรังคภูมิ บ้านอยู่ตรงข้ามกับทางขึ้นควนตำหนักจันทน์

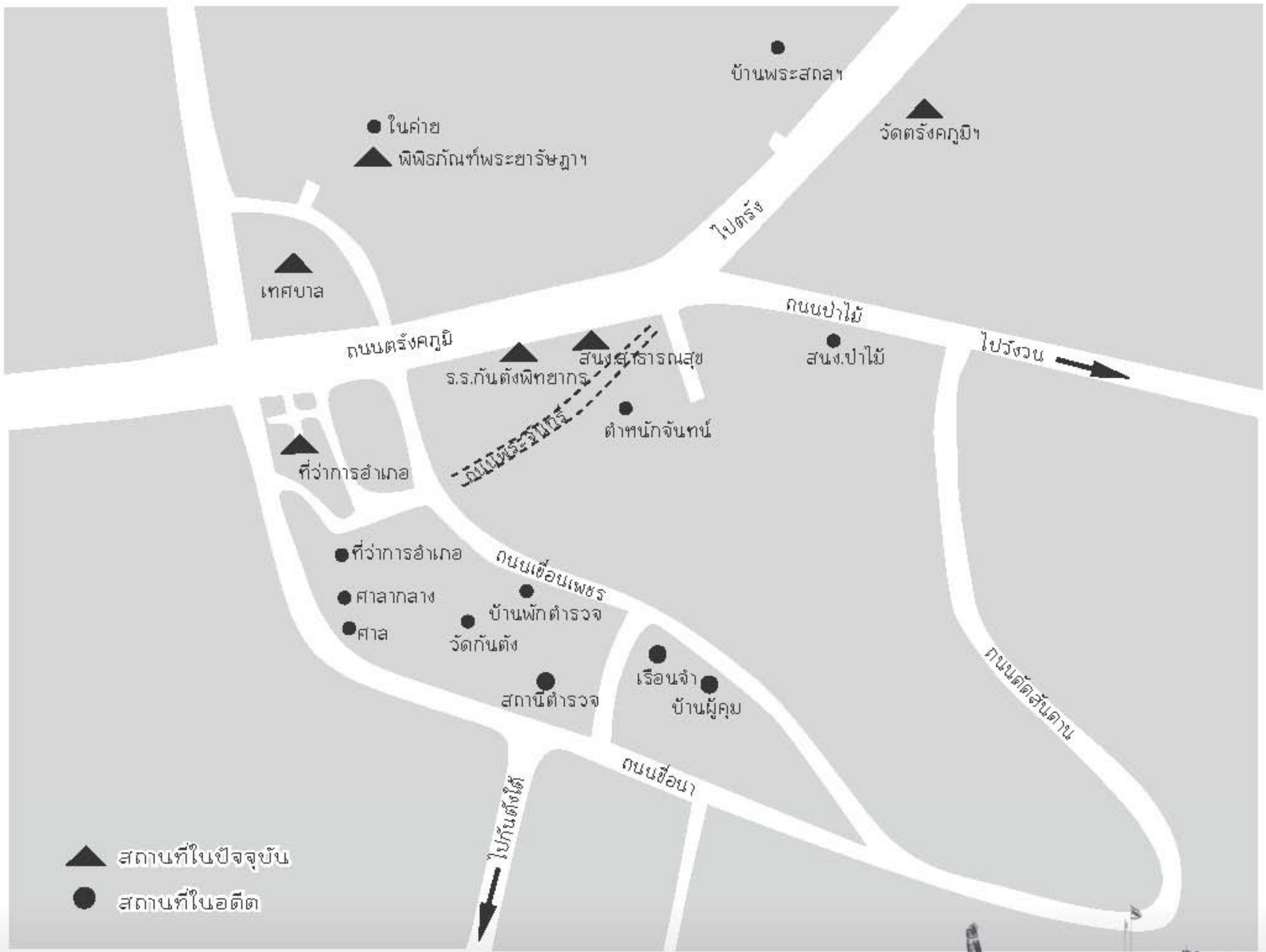

กันตัง
หน้าด่านอันดามัน

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๘๔ ทหารญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกตามที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย และส่งกำลังพลมาประจำตามจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ รวมทั้งที่อำเภอกันตังด้วย บนควนตำหนักจันทน์เป็นสถานที่หนึ่งซึ่งทหารญี่ปุ่นมาตั้งกองกำลังประจำอยู่ ปัจจุบันยังมีหลักฐานหลุมหลบภัยและอุโมงค์

ถนนรอบควนตำหนักจันทน์ เคยเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า**ถนนดัดสันดาน** เนื่องจากพระยารัษฎาฯ ไปตรวจการแต่ละอำเภอได้พบพวกคนเกียจคร้าน สอบถามพ่อแม่แล้วว่าไม่มีงานเป็นหลักแหล่ง ก็มอบกรมการอำเภอ ส่งไปทำถนนในที่ต่าง ๆ ทั้งสิ้น ในการทำถนนมีเบี้ยเลี้ยงให้ กลางคืนให้พักที่บ้านนายอำเภอ ให้นายอำเภอมีหน้าที่อบรมสั่งสอนด้วย ถนนสายรอบควนตำหนักจันทน์ก็เสร็จเรียบร้อยด้วยวิธีนี้

พื้นที่บนควนตำหนักจันทน์เดิมได้รับการประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ (ควนกันตัง) ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๔๗๐ (พ.ศ. ๒๕๑๕) แต่มีเนื้อที่บางส่วนติดอยู่ในเขตเทศบาลตำบลกันตังประมาณ ๓๐๐ ไร่เศษ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลกันตังสมัยนั้นจึงขอใช้พื้นที่ดังกล่าวจัดเป็นสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เมื่อสร้างเสร็จให้ชื่อว่า**สวนสาธารณะควนตำหนักจันทน์**

ยางพาราต้นแรกของประเทศไทย

พระสถลฯ

เมื่อผ่านถนนตรังคภูมิ ตรงหน้าสหกรณ์การเกษตรอำเภอกันตัง เพียงได้เห็นป้าย **ต้นยางพาราต้นแรกของประเทศไทย** หลายคนเริ่มมีคำถาม

"ต้นแรกจริงหรือ ?" .... "มีต้นเดียว แค่นี้นะ ?"

จะเป็นต้นแรกจริงหรือไม่ จะมีต้นเดียวหรือกี่ต้น ต้องย้อนกลับไปดูว่าที่ตรงนี้เดิมเป็นอะไร

บริเวณต่อจากต้นยางเข้าไปเดิมเป็นบริเวณบ้านพระสถลส์ถานพิทักษ์ (คอยู่เกียด) อดีตผู้ว่าราชการเมืองตรัง พ.ศ. ๒๔๔๘ - ๒๔๕๕ หลานชายพระยารัษฎาฯ พระสถลฯ เป็นคนสำคัญในการนำยางพาราเข้ามาปลูก

สมัยที่พระยารัษฎาฯ เป็นผู้ว่าราชการเมืองตรัง ได้ไปเห็นการทำสวนยางพาราในชวาและมลายูเห็นว่าเป็นอาชีพที่ดี จึงมีความคิดริเริ่มจะให้ชาวตรังทำบ้าง แต่ในตอนแรกมีอุปสรรคเรื่องหาพันธุ์ยาง เพราะเจ้าของคือพวกดัชท์และอังกฤษหวงมาก

ลูกหลานพระสถลฯ ซึ่งยังอยู่ที่บ้านในบริเวณเดิม เล่าว่า พระสถลฯ ได้แอบเอาลูกยางพาราใส่มาในกล่องขนมปังแครกเกอร์ ได้มาแล้วก็ปลูกไว้ในบริเวณบ้านเป็นสวนยางพาราสวนแรกของเมืองตรัง ประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๒

ต่อมาพระยารัษฎาฯ ก็ส่งเสริมการปลูกยางพาราไปทั่วทั้งเมืองตรัง เมื่อไปเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลแล้วก็ยังดำเนินการต่อเนื่อง จนสามารถติดต่อซื้อพันธุ์ยางจากมลายูได้โดยผ่านทางกระทรวงการต่างประเทศ ชาวบ้านที่ได้รับแจกพันธุ์ยางเลยเรียกกันว่า **ยางเทศา**

ตอนแจกเมล็ดยางพาราครั้งแรก ปรากฏว่าชาวบ้านยังไม่ค่อยเข้าใจ เล่ากันว่าบางคนเอาไปต้มกิน การปลูกยางก็ไม่ได้เป็นแถวเป็นแนว แค่เอาเมล็ดโยน ๆ เข้าไปในป่า บ้างก็ใช้ธนูยิงให้ไปตกไกล ๆ ให้งอกขึ้นมาเอง

เมื่อสวนยางพาราได้ผล พระยารัษฎาฯ ก็ให้ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไปเรียนการทำสวนยางที่ตำบลช่อง เพื่อจะมาเผยแพร่ให้ถึงชาวบ้านต่อไป

วิธีส่งเสริมการปลูกยางพาราทางหนึ่งคือการเชิญชวนเจ้านายและข้าราชการให้ทำสวนยาง มีกลุ่มข้าราชการลงหุ้นกันทำสวนยางที่บางหมากและตูลูลู้ด ส่วนพระยารัษฎาฯ ทำสวนตัวอย่างในนามของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพที่ตำบลช่อง

เจ้านายที่ทำสวนยางพาราอีกพระองค์หนึ่งคือ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร มีสวนที่ตำบลกันตังใต้ ทั้งได้ปลูกตำหนักไว้เป็นที่ประทับด้วย มีเจ้านายเสด็จมาพักผ่อนเช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปพงศ์ประพันธ์ พร้อมด้วยพระนางเธอลักษมีลาวัณย์ ในรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นพระธิดา รวมทั้งพระธิดาและพระโอรสองค์อื่น ๆ เสด็จมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ เรื่องนี้หาอ่านได้ในนิราศนราธิป

ต่อมาทั้งสวนยางและตำหนักเปลี่ยนมือเป็นของกัปตันฮอลล์ กัปตันเรือเดินสมุทรที่มาพบรักกับสาวกันตังจนได้ตั้งหลักแหล่งที่นี่ ปัจจุบันตกทอดมาถึงรุ่นลูก

ติดตามเรื่องสวนยางพาราจนไปไกล ขอกลับมาที่ต้นยางพาราต้นแรกอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อพระสถลฯ ถึงแก่กรรมแล้ว สวนยางและบ้านก็เป็นของลูกหลานสืบต่อมา ที่ดินบางส่วนพัฒนาเป็นบ้านเรือน ถนนหนทาง ตลอดจนโรงเรียน แต่คงยังมีต้นยางพาราเหลืออยู่ส่วนหนึ่ง

ทางอำเภอกันตังและเทศบาลต้องการประกาศว่าที่กันตังเป็นแหล่งก่อกำเนิดของอาชีพทำสวนยางพาราในประเทศไทย จึงได้ขอต่อทายาทของพระสถลฯ ที่จะกำหนดให้ต้นยางพาราต้นหนึ่งที่อยู่ติดถนนเป็น **ต้นยางพาราต้นแรกของประเทศไทย**

มาแล้ว เห็นแล้ว รู้แล้ว ลงไปถ่ายรูปกันสักหน่อยดีไหม ?

วัดตรังคภูมิฯ วัดประจำเมือง

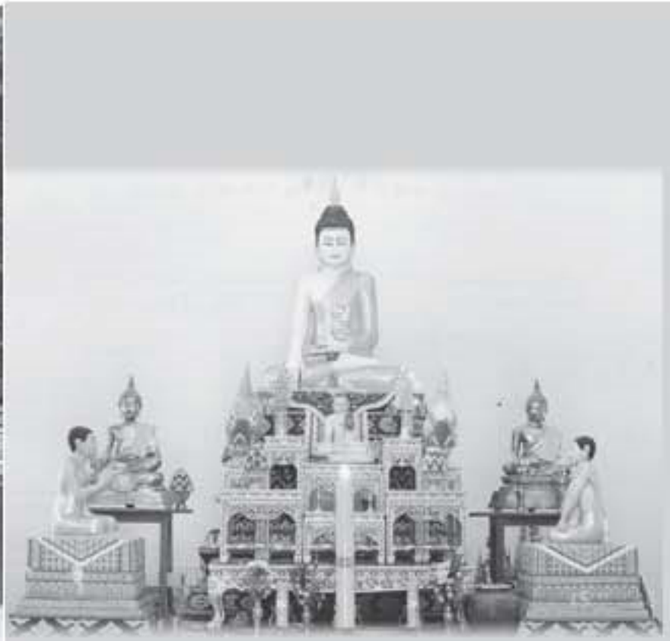

เมื่อพระยารัษฎาฯ สร้างเมืองที่กันตัง ก็กำหนดพื้นที่สร้างสถานที่ราชการ และนิมนต์พระธมฺมสุวณฺโณ (ลบ ทวิสุวรรณ) จากวัดควนธานีมาช่วยสร้างวัดประจำเมืองขึ้นในที่ลุ่มหลังคอกวัวระหว่างควนศาลากลางกับควนโรงพัก เรียกชื่อ**วัดกันตัง** ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๒ เห็นว่าที่บริเวณนั้นไม่เหมาะจึงหาที่สร้างวัดใหม่ที่**บ้านนาใน** คือที่ปัจจุบัน

ปูชนียวัตถุที่สำคัญของวัดนี้ได้แก่พระประธานในอุโบสถ ชาวบ้านแต่ก่อนเรียก หลวงพ่อขาว เพราะเป็นพระพุทธรูปหินอ่อนสีขาว ปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชร พระเพลากว้าง ๔๓ นิ้ว นับเป็นพระพุทธรูปหินอ่อนที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่มีอยู่ในจังหวัดตรัง เดิมพระเศียรเป็นรูปมุ่นเมาลี ภายหลังทางวัดได้เติมพระเกตุมาลาเป็นรูปเปลวเพลิงและทาสีทองทับเอาไว้ เพิ่งขัดสีออกเมื่อบูรณะอุโบสถ พ.ศ. ๒๕๓๔

ที่มาของพระพุทธรูปหินอ่อน กล่าวกันว่าพระยารัษฎาฯ อัญเชิญมาจากพม่าเพื่อเป็นพระคู่วัดประจำเมือง พร้อมกับพระอัครสาวกซ้ายขวาไว้คู่กันในอุโบสถ ช้างและสิงห์อีกอย่างละ ๑ คู่ นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปหินอ่อนเล็กพระเพลา ๑๕ นิ้ว อีกองค์หนึ่ง

ในวัดยังมีธรรมาสน์ จารึกพระปรมาภิไธย จปร. ได้รับพระราชทานมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ เนื่องในพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพในรัชกาลที่ ๕

พระธมฺมสุวณฺโณเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดกันตัง ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะจังหวัดตรังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ที่พระครูบริสุทธิ์ศีลาจารย์ศิสังฆปาโมกข์ แต่ชาวบ้านทั่วไปเรียก **พ่อท่านลบ** ต่อมานาน ๆ เข้า กลายเป็น **หลวงปู่ลบ** เมื่อท่านมรณภาพไปแล้วทางวัดและชาวกันตังได้ร่วมกันสร้างรูปหล่อของท่านไว้เป็นที่ระลึก ประดิษฐานอยู่ในศาลาข้างหอระฆัง ซึ่งภายหลังได้มีรูปหล่อของเจ้าอาวาสรูปต่อ ๆ มาที่มรณภาพไปแล้วอีก ๒ รูป ได้แก่ พระวินัยธร (พ่อท่านฤต) และพระครูวิศาลศีลคุณ (พ่อท่านรุ่ง)

หลวงปู่ลบนับเป็นพระสงฆ์ที่มีคุณูปการต่อชาวตรังในยุคสร้างเมือง เพราะท่านเป็นผู้ช่วยเหลือพระยารัษฎาฯ ในการจัดการศึกษา โดยจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในบริเวณวัดซึ่งได้ชื่อว่า **โรงเรียนลบจรุงวิทยา** เป็นโรงเรียนตัวอย่างประจำจังหวัดตรัง คู่กับ**โรงเรียนสุทธิโพธิบำรุง**ที่วัดโพธาราม ตำบลบ้านโพธิ์ ทั้ง ๒ โรง เป็นโรงเรียนแรกเริ่มของจังหวัดตรังซึ่งมีมาประมาณก่อน พ.ศ. ๒๔๔๕ เล็กน้อย

พ.ศ. ๒๔๕๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จตรวจการคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคและประทับที่วัดกันตัง ได้ประทานนามใหม่ให้ว่า **วัดตรังคภูมิพุทธาวาส** รวมทั้งประทานนามโรงเรียนประชาบาลซึ่งตั้งอยู่ในวัดว่า **โรงเรียนตรังคภูมิ์** ปัจจุบันคือโรงเรียนเทศบาลวัดตรังคภูมิพุทธาวาส

ในวัดนี้ยังเคยมีโรงเรียนชื่อ โรงเรียนมัธยมวัดตรังคภูมิพุทธาวาส เป็นโรงเรียนราษฎร์ของวัด สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ในสมัยพ่อท่านรุ่ง ต่อมาได้เป็นที่ตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่วัดตรังคภูมิอีกด้วย

บันทึกประวัติศาสตร์สำคัญของเมืองตรังอีก ๒ เรื่อง คือ เมื่อรัชกาลที่ ๖ เสด็จฯ เมืองตรัง ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ ทรงประกอบพิธีพระราชทานพระแสงราชศาสตราประจำเมืองตรัง ในวันที่ ๔ กรกฎาคม ณ พลับพลาทองซึ่งปลูกสร้างขึ้นในวัด

เรื่องที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เกิดเหตุการณ์เผาที่ว่าการอำเภอกันตัง ทางอำเภอจึงขอใช้อาคารโรงเรียนและกุฏิเป็นที่ว่าการอำเภอชั่วคราว จนถึงวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๐

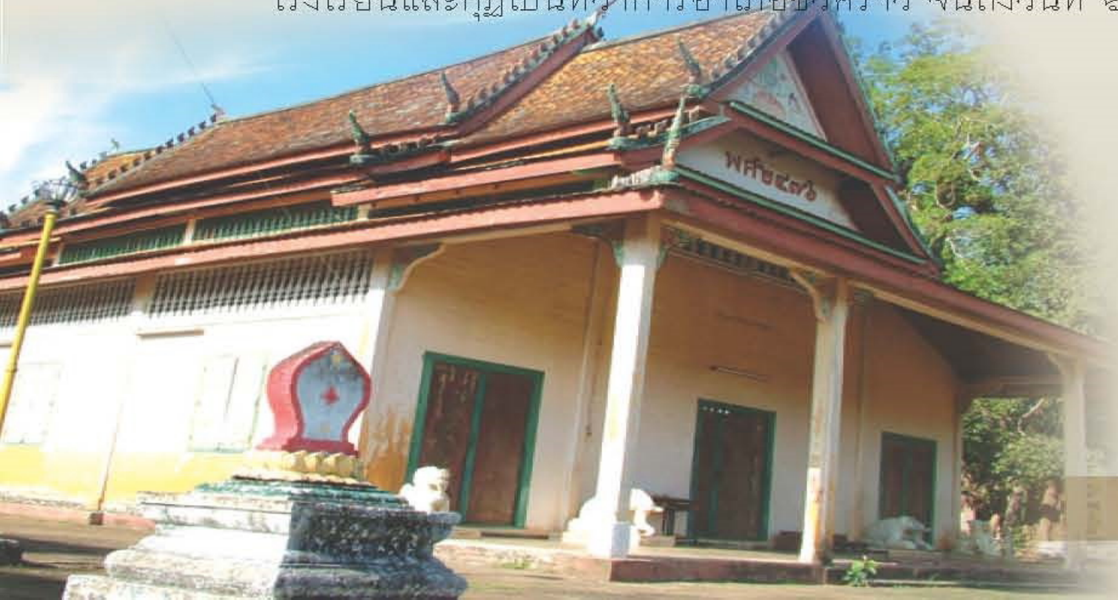

โรงเรียนสมจรุงวิทยา

อาคารเสนาสนะรุ่นแรกทั้งอุโบสถและศาลาการเปรียญล้วนเป็นฝาไม้ไผ่ขัดแตะหลังคามุงจาก อุโบสถหลังปัจจุบันสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๒ ในสมัยที่พระวินัยธร (ตุด) เป็นเจ้าอาวาส

ตรงบานประตูและหน้าต่างอุโสบถ มีภาพเขียนฝีมือ “ช่างมัน ทองชนะ” ช่างท้องถิ่นจากบ้านหลังวัด กล่าวกันว่าเป็นผู้ตกแต่งอุโบสถวัดท่าส้ม ทั้งภาพเขียน ปูนปั้น ตลอดจนช่อฟ้าใบระกา โดยเฉพาะเกล็ดนาคทำด้วยเปลือกหอยปะจากแม่น้ำตรังในบริเวณใกล้ ๆ วัดท่าส้มนั่นเอง น่าเสียดายที่อุโบสถนั้นถูกรื้อไปนานแล้ว หากจะหาดูงานศิลปะช่างท้องถิ่นลักษณะนี้คงจะเหลืออยู่ที่วัดตรังคภูมิฯ เท่านั้น

อุโบสถวัดตรังคภูมิพุทธาวาสได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๘ ตอนพิเศษ ๓๓ ง ลงวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๔๔

พระพุทธชัยมงคล เป็นปูชนียวัตถุสร้างใหม่ ไว้ให้ผู้เข้าวัดได้สักการะบูชา จัดพิธีพุทธาภิเษกองค์พระในวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๒ เป็นพระพุทธรูปแกะสลักจากหินทราย ปางลีลาประทานพร ศอมี ๒ ปาง อยู่ในองค์เดียวกัน ประวัติที่มาของพระพุทธรูปองค์นี้ อ่านได้จากศิลาจารึกที่ประดิษฐานอยู่คู่กัน

ล่องแม่น้ำ ตามรอยเมืองเก่า

แม่น้ำตรัง คือ เส้นทางประวัติศาสตร์แห่งเมืองตรัง เพราะที่ตั้งเมืองและชุมชนส่วนใหญ่อยู่ตามบริเวณริมแม่น้ำ

ล่องแม่น้ำตามรอยประวัติศาสตร์ หากไม่ใช้บริการบริษัทนำเที่ยว ก็สามารถเลือกเหมาเรือได้จากบริเวณท่าเรือกันตัง เพราะมีเรือประมงของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทางน้ำและใช้เดินทางไปมาระหว่างสองฝั่ง เขาเหล่านั้นล้วนรู้จักพื้นที่และชำนาญร่องน้ำเป็นอย่างดี

พักรอที่ท่าเรือกันตัง จุดสังเกตคือมีอาคารศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์เมืองกันตัง ซึ่งมีรูปร่างเหมือนเรือ กำลังรอการนำข้อมูลดี ๆ จากกันตังเมืองเก่าเข้าไปบรรจุเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าต่อไป

ชมท่าหน้าบ้าน

เมื่อเราหันหน้าออกสู่แม่น้ำที่ท่าเรือกันตัง จากท่าเรือลงไปทางทิศใต้ มีเกาะขนาดใหญ่ ๒ เกาะ ทอดยาวต่อเนื่องกันในเขตตำบลกันตังใต้ ได้แก่ เกาะค้อ เกาะแลน ทำให้แม่น้ำแบ่งออกเป็น ๒ สาย สายในด้านตะวันออก ส่วนสายนอกด้านตะวันตก มีร่องน้ำลึกที่เรือขนาดใหญ่ผ่านได้ เรือต่างประเทศจะผ่านทางสายนอก

ตรงข้ามกับศูนย์ประวัติศาสตร์ ตรงหัวเกาะค้อมีอาคารเล็ก ๆ เห็นรำไรในหมู่ไม้ นั่นคือศาลกรมหลวงชุมพรฯ ซึ่งเป็นที่สักการะของชาวเรือ เดิมเกาะค้อไม่ได้ทอดยาวมาถึงตรงนี้ แต่เพิ่งเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ จากการที่กรมเจ้าท่าขุดลอกร่องน้ำ ดูดทรายแล้วมาถมไว้กลายเป็นหาดที่สวยงามจนได้ชื่อว่า**เกาะเนรมิต** สมัยก่อนเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจแห่งหนึ่งของคนกันตัง

เราจะออกไปปากน้ำ โดยผ่านทางร่องในเป็นอันดับแรก...

ทางซ้ายของเกาะค้อเป็นอู่เรือของตำรวจน้ำและโรงงานอาหารทะเลแช่แข็ง ใกล้ ๆ กันมีเรือลำใหญ่ชื่อ **ไทยทานิค** ชื่อเดียวกับภาพยนตร์เรื่องดังที่มีฉากอยู่ในทะเล เป็นเรือโรงงานปลาป่นที่ออกปฏิบัติการในทะเลลึกคราวละหลายเดือน เห็นความยิ่งใหญ่ของเรือแล้วก็อยากเชิญชวนให้หลาย ๆ คนมาดูด้วยกันว่าเรือลำใหญ่ขนาดนี้ก็สามารถเข้ามาในร่องน้ำกันตังได้ แต่คงต้องบอกไว้ก่อนว่าเรือลำนี้ปลดระวางแล้วและอีกไม่นานจะถูกชำแหละเป็นเศษเหล็กรอใช้งานอื่นต่อไป

เส้นทางโบราณ หมู่บ้านที่สาบสูญ

หากจะตามรอยประวัติศาสตร์แม่น้ำตรัง เส้นทางสายในคือทางผ่านหมู่บ้านประวัติศาสตร์เมื่อเกือบ ๒๐๐ ปีก่อน

เริ่มต้นของการล่องแม่น้ำ เรือจะเข้าทางร่องใน ซึ่งเป็นเขตตำบลกันตังใต้ **แยกซ้ายมือคลองกันตังใต้** ปากคลองด้านเหนือซึ่งอยู่ติดกับโรงงานอาหารทะเลแช่แข็งนี้กลายเป็นคลองปิดไปด้วยสาเหตุใดยังไม่แน่ชัด

สองฟากฝั่งของสายน้ำ มีป่าจากแซมสลับด้วยต้นไม้ในป่าเลนเขียวชอุ่มตลอดแนว บริเวณนี้จะเห็นว่ามีป้าย**โครงการบ้านปลา**อยู่หลายจุด เป็นโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลกันตังใต้ทำไว้เพื่ออนุรักษ์ปลาหน้าบ้าน ด้วยการวางปะการังเทียมไว้ในคลองกันตังใต้ให้เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการอยู่ดีมีสุขของจังหวัด ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑

ถึงปากคลองด้านทิศใต้ ตลอดแนวป่าซ้ายมือที่ผ่านมาคือเกาะหนึ่ง ในแผนที่ พ.ศ. ๒๔๕๙ บอกว่าชื่อ **เกาะตลันตัง** ปัจจุบันถามใครก็ไม่รู้จักชื่อนี้แล้ว ต้องย้อนไปหาเอกสารทำเนียบกรมการเมืองของเก่า พ.ศ. ๒๓๕๕ มีชื่อ**บ้านปาตูลันตัง** มีคน ๓๔ เรือน นายอำเภอ ๒ คน ชื่อเจะหลงจิกับนายทองสุก แสดงว่าผู้คนในหย่อมบ้านนี้มีทั้งไทยพุทธและมุสลิม แต่ที่อยู่จริง ๆ ของชาวบ้านไม่ใช่บนเกาะที่น้ำท่วมถึง หากเป็นหมู่บ้านอีกฝั่งคลอง ปัจจุบันชื่อหมู่บ้านท่าเรือ เป็นท่าเรือการค้ากับปีนังก่อนที่พระยารัษฎาฯ จะมาสร้างเมืองที่กันตัง

ผ่านปากคลองไปจนเกือบสุดปลายเกาะค้อ มีแนวหินใต้น้ำอยู่กลางคลอง นั่นคือ**หินลูกช้าง** เห็นได้ชัดเจนเมื่อน้ำลง กรมเจ้าท่าได้ทำเสาหลักเป็นเครื่องหมายให้สังเกตได้ ชาวเรือทุกคนรู้ว่าจุดใดสามารถล่องเรือผ่านไปได้ และผ่านได้ในเวลาใดบ้าง

หินลูกช้างขวางคลอง แปลเป็นภาษามลายู หิน Batu ขวาง Lintang ชื่อบ้านปาตูลันตังอาจสาบสูญ แต่แผ่นดินยังอยู่ ตั้งแต่บ้านท่าเรือจนเรื่อยไปจนถึงบ้านหย้ามื่อง คือปาตูลันตังในอดีต ที่กล่าวแล้วในตอน เปิดเอกสาร ชื่อบ้านกันตัง

ต่อจากปาตูลันตัง มีชื่อบ้านสุไหงจุปะ ๑๕ เรือน นายอำเภอชื่อเจะหลังกับเจะตน น่าจะเป็นมุสลิมทั้งหมด ปัจจุบันเป็นหมู่ที่ ๓ ของตำบลกันตังใต้ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เคยเป็นที่ตั้งสวนอ้อยและโรงงานน้ำตาลทรายแดงส่งขายปีนังผ่านทางคลองโต๊ะหร้า ปากคลองอยู่ใกล้กับสถานีวนวัฒนวิจัยกันตังปัจจุบัน หลักฐานโรงงานที่เหลืออยู่อีกอย่างหนึ่งคือลูกโม่หินหีบอ้อยซึ่งมีผู้นำไปจัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ์พระยารัษฎาฯ

ตรงข้ามกับที่ตั้งสถานีวนวัฒนวิจัยกันตัง เห็นป่าชายเลนที่มีความสูงใกล้เคียงกับตึกสองชั้น มีไม้ประเภทโกงกาง ลำพู ปีปี ฯลฯ แท้จริงแล้วเป็นเกาะโต๊ะหร้า ซึ่งแยกเป็น ๒ เกาะ เดิมน่าจะเป็นเกาะเดียวกัน แต่ถูกน้ำเซาะจนปลายแหลมถูกแยกเป็นเกาะเล็ก ๆ ขึ้นมาอีกเกาะหนึ่ง ระหว่างเกาะทั้งสอง เมื่อน้ำลงจะเห็นเป็นหาดกว้าง ตรงนี้เป็นแหล่งหอยปะขนาดใหญ่ ที่ชาวบ้านใช้ทำมาหากินมาหลายชั่วอายุคน

เลยเกาะโต๊ะหร้าออกไปเล็กน้อย ทางขวาคือส่วนท้ายของเกาะแลน ส่วนทางซ้ายจะเห็นปากคลองเกาะเคี่ยม ซึ่งคั่นด้วยเกาะหน้าบ้าน แต่ในแผนที่ทหารเรียกเกาะลูกไม้ และอีกเกาะหนึ่งซึ่งมีขนาดเล็กกว่าอยู่ด้านนอกชื่อเกาะกา จากในแม่น้ำจะเห็นแยกเป็นสองเกาะ แต่จริง ๆ แล้วไม่มีเส้นทางผ่านไปได้

ที่เกาะเคี่ยมนี้จดหมายเหตุ เจมส์ โลว์ บอกว่า *"มีบ้านเรือน ๑๒ หลัง ประชาชนเป็นคนสยาม หาเลี้ยงชีพโดยการจับปลา"*

จะเข้าคลองเกาะเคี่ยมหรือผ่านหน้าเกาะกา ไปเรื่อย ๆ จะพบกับปากคลองเกาะเคี่ยม และมีปากคลองใหญ่อีกสายหนึ่งอยู่ชิดกัน คือ คลองแตะหรำ จากหมู่ที่ ๕ ตำบลกันตังใต้ ถัดไปเป็นป่าชายเลนเป็นแนวยาวเรียกหาดใหญ่ เป็นแหล่งทำมาหากินของผู้คนในถิ่นนี้ มองเลยหัวหาดใหญ่ไปจะเห็นหาดสำราญ

ในคลองเกาะเคี่ยมเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น หอยแมลงภู่ ปลากะพง ปลาเก๋า ปัจจุบันมีร้านปูนิ่มอยู่ริมคลอง เป็นร้านอาหารทะเลขึ้นชื่อของตำบลกันตังใต้ จุดเด่นอยู่ที่อาหารรสเด็ดจากปูที่กินได้ทั้งตัว ชิมรสแล้วอร่อยจนต้องลองอีกหลาย ๆ ครั้งทีเดียว

ตำนานบ้านพระม่วง

จากนั้นเรือเลี้ยวกลับขึ้นไปทางทิศเหนือตามเดิม บริเวณนี้อยู่ใกล้ปากแม่น้ำมาก ในวันที่ฟ้าเปิดสามารถมองเห็น เกาะตะเกียง และเกาะเหลาเหลียงเป็นคู่อยู่ลิบ ๆ

เมื่อเริ่มเข้าสู่ร่องนอกของแม่น้ำ ขวามือจะเห็นแนวป่าชายเลนทอดยาวสุดสายตา ตรงนั้นคือเขตตำบลนาเกลือ ส่วนแนวเกาะถัดไปด้านหลังคือเกาะลิบง การจะอ้อมจากปากน้ำบริเวณหัวหาดใหญ่ไปถึงเกาะลิบง คนเรือบอกว่าใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง

หมู่บ้านปากน้ำที่เห็นอยู่ไม่ไกล ชื่อ**หมู่บ้านพระม่วง** เป็นทั้งหมู่บ้านแห่งตำนานและประวัติศาสตร์ เกาะเล็ก ๆ หน้าหมู่บ้านชื่อ**เกาะนก**เคยเป็นด่านตรวจเรือ ปัจจุบันเป็นพื้นที่ของทหารเรือ

ตำนานพระม่วงเล่ากันมาว่า ครอบครัวของโต๊ะพระม่วงมีลูกชายคนเดียวแต่ฐานะยากจน จึงมอบลูกชายให้เป็นบุตรบุญธรรมของนายสำเภาซึ่งมาจอดเรือที่ปากน้ำ เมื่อเป็นหนุ่มได้แต่งงานกับลูกสาวนายสำเภา จนกระทั่งพ่อแม่บุญธรรมตายจากไป ชายหนุ่มก็นำเรือสำเภาค้าขายต่อมา

วันหนึ่งเรือเข้ามาจอดที่บ้านพระม่วง โต๊ะพระม่วงและเมียทราบข่าวลูกชายก็ดีใจ รีบพายเรือไปหา เห็นลูกชายกำลังยืนอยู่ที่หัวเรือก็ร้องเรียก ฝ่ายภรรยาเห็นเข้าก็ถามว่าเป็นใคร ชายหนุ่มรู้สึกอับอายที่เห็นพ่อแม่ในสภาพยากจนมอซอ จึงปฏิเสธว่าไม่รู้จัก

โต๊ะพระม่วงกับเมียได้ยินเช่นนั้นก็ถามว่า จำพ่อและแม่ของตัวเองไม่ได้หรือ ชายหนุ่มก็ยังยืนยันว่าไม่รู้จักและไม่เคยมีพ่อแม่อยู่ที่นี่ ซ้ำยังถามมาอีกว่าตายายจะมาขออะไร ผู้พ่อทั้งโกรธและน้อยใจ จึงพายเรือกลับเข้าฝั่ง ในขณะที่ฝ่ายแม่ได้แต่ร้องไห้

ฝ่ายชายหนุ่มเห็นเช่นนั้นก็รีบออกเรือไปทันที พ่อยิ่งโกรธหนัก ถึงกับสาปแช่งว่าถ้าเป็นลูกขอให้เกิดความฉิบหายล่มจม ถ้าไม่ใช่ลูกก็แล้วไป

พลันก็เกิดท้องฟ้าแดงฉาน แล้วพายุก็โหมกระหน่ำจนเรือแตก เรือและสิ่งของในเรือกระจัดกระจายอยู่กลางทะเล กลายเป็นเกาะแก่งต่าง ๆ เช่น เกาะเภตรา เกาะหมู เกาะนก เกาะไท เกาะกระดาน ฯลฯ

ส่วนโต๊ะพระม่วงก็ตายไปเกิดเป็นต้นมะม่วงขึ้นต้นหนึ่ง มีบางคนเล่าว่าต้นมะม่วงนั้นมีอยู่สองกิ่ง กิ่งหนึ่งโน้มลงไปในทะเล ส่วนอีกกิ่งหันไปทางดอน กิ่งที่โน้มลงไปในทะเลคือแม่ที่ยังรู้สึกห่วงลูก เมื่อผลสุกมีรสหวาน กิ่งที่หันไปทางดอนคือพ่อ ซึ่งไม่หันแลลูกเลย และเมื่อผลมะม่วงสุกก็มีรสเปรี้ยว

ปัจจุบันแม้จะไม่มีต้นมะม่วง แต่ยังมีศาลโต๊ะพระม่วงขึ้นมาแทน ด้วยชาวเรือยังคงนับถือโต๊ะพระม่วงเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่พึ่งให้บนบานศาลกล่าวขอความคุ้มครองและอำนวยโชคชัยในสิ่งที่ปรารถนา

เนื้อหาในตำนานเป็นได้ทั้งเรื่องจริงและการต่อเติมเสริมแต่ง ตำนานแห่งหมู่บ้านพระม่วง บ่งบอกว่าตรงปากน้ำแห่งนี้เป็นที่จอดเรือสำเภาก่อนผ่านไปยังชุมชนการค้าที่อยู่ลึกเข้าไป และเป็นการเตือนภัยสำหรับชาวเรือ ให้ระมัดระวังเมื่อเข้าสู่น่านน้ำหน้าเมืองตรัง เพราะมักมีเรือล่มอยู่เสมอ ไม่ว่าด้วยลมพายุหรือกลุ่มหินโสโครก และประการสุดท้าย คำสอนที่แอบแฝงอยู่คือผลกรรมของลูกอกตัญญู

จดหมายเหตุเจมส์ โลว์ ก็ได้กล่าวถึงตำนานเรื่องนี้ไว้ด้วย และทำให้เราทราบว่า หมู่บ้านพระม่วงนี้เอง ที่เป็นสถานที่เจ้าพระยานครฯ (น้อย) ส่งบุตรชายมาพบ เจมส์ โลว์ แต่เป็นเพียงการรับจดหมายของผู้สำเร็จราชการอังกฤษที่ปกครองเกาะปีนัง โดยที่ เจมส์ โลว์ ไม่ยอมเจรจาด้วย เพราะต้องการพบกับเจ้าพระยานครฯ โดยตรง

สายน้ำเศรษฐกิจ

ขึ้นมาตามลำน้ำผ่านหมู่บ้าน**หาดทรายขาว** เป็นหมู่บ้านคนจีนที่มาทำประมงในสมัยเกือบร้อยปีมาแล้ว มีหลายตระกูลที่ประสบความสำเร็จไปขยายกิจการใหญ่โตอยู่ที่ตลาดกันตัง

ต่อมาคือบ้านนาเกลือ มีท่าเรือนาเกลือใต้ นาเกลือกลาง เป็นท่าเรือของชาวบ้าน และท่าเรือขนส่งสินค้าต่างประเทศของ อบจ. แล้วจึงจะถึงท่าเรือนาเกลือเหนือ เมื่อถึงตำบลบ่อน้ำร้อน มีท่าเรือต่างประเทศของเอกชนอีก ๑ แห่ง ที่เห็นเป็นกองสีขาวคือยิปซั่ม สินค้าส่งออก ส่วนที่เป็นสีดำคือถ่านหิน สินค้านำเข้า

ด้านตำบลบ่อน้ำร้อนมีสวนมะพร้าวเป็นหย่อม บริเวณนั้นเรียกหัวหิน มีโรงงานปลาป่น ทั้งที่ปิดกิจการไปแล้วและยังดำเนินการอยู่ ไม่นานนักก็ผ่านท่าเรือกันตังที่มีเรือประมงน้ำลึกจอดอยู่ตลอดแม่น้ำ เรือเหล่านี้บางจุดบดบังทัศนียภาพชุมชนริมแม่น้ำไปบ้าง บางจุดก็กีดขวางการส่องแม่น้ำด้วยเรือเล็ก แต่ต้องยอมรับว่าการส่งสินค้าเข้าออกก็เป็นเส้นเลือดสำคัญของกันตัง จะทำอย่างไรให้คนที่มีวิถีชีวิตต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันและเอื้อประโยชน์ต่อกันได้ เป็นสิ่งที่ต้องค่อย ๆ เรียนรู้ร่วมกันต่อไป

ที่กันตัง มีท่าเทียบแพขนานยนต์ที่ชาวบ้านสองฝั่งใช้เดินทางไปมาหาสู่กัน ผ่านตลาดกันตังขึ้นไป สองฟากฝั่งเรียงรายด้วยเรือสินค้า เรือประมง แพปลา อู่เรือ ต่อเนื่องไปอีกยืดยาวสมกับเป็นสายน้ำแห่งเศรษฐกิจ

เลียบด่าน ผ่านไปเมือง

เมื่อถึงแพรกเล็ก ๆ ของแม่น้ำ ทางซ้ายเป็นเกาะจากของตำบลบ่อน้ำร้อน ในขณะทางขวาเริ่มเข้าสู่เขตบ้านแหลมม่วง ตำบลบางเป้า ผ่านใต้สะพานท่าปาบก็ถึงโค้งแม่น้ำ ทางฝั่งขวาเป็นบ้านควนทองสีห์ หมู่บ้านประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่ง

ด้วยภูมิประเทศที่อยู่ตรงโค้งแม่น้ำ ควนทองสีห์จึงถูกเลือกเป็นด่าน และเคยเป็นที่ตั้งปืนใหญ่หลายกระบอก ซึ่งได้ทำหน้าที่ต่อสู้ข้าศึกในคราวที่สลัดหวันมาลีเข้าโจมตี ปัจจุบันเหลือเพียงลูกปืนที่ฝังอยู่ในดินบางส่วน และศาลที่ชาวบ้านบอกว่าเป็น “หลักเมือง”

เนื่องจากควนทองสีห์เป็นเพียงด่าน มิใช่เมือง และมีศาลหลักเมืองอยู่ที่ควนธานีแล้ว ที่ตรงนี้จึงน่าจะเป็นศาลเทพารักษ์ที่สร้างขึ้นในครั้งที่ยังมีกรมการประจำด่าน ทุกวันนี้ยังมีผู้ศรัทธามาสักการะและบนบานศาลกล่าวอยู่เสมอ และยังมีการเล่นหนังตะลุงแก้บนอยู่เป็นประจำทุกปี

เลยจากควนทองสีห์แม่น้ำเริ่มยาวตรง สองฝั่งหนาแน่นด้วยต้นจาก ฝั่งตะวันตกมีหมู่บ้านอยู่ในดงจาก ชื่อ**บ้านย่านซื่อ**ตามลักษณะแม่น้ำ และมีสะพานข้ามแม่น้ำจากบ้านป่าเตียวของตำบลบางเป้ามาที่หน้าวัดย่านซื่อ ชื่อสะพานพระยารัษฎานุประดิษฐ์

ย่านซื่อเป็นหมู่บ้านโบราณตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๕๕ มีคน ๑๗ เรือน นายอำเภอชื่อโต๊ะตำมโงและเจะหุน แสดงว่าเดิมเป็นถิ่นมุสลิมแต่เมื่อสืบสายตระกูลกันในปัจจุบัน พบว่าผู้คนในหมู่บ้านนี้เป็นเชื้อสายจีนผสมไทย ไม่มีมุสลิมแม้แต่ครัวเดียว เข้าใจว่าคงอพยพออกไปเมื่อคนจีนเข้ามา

จากย่านซื่อขึ้นไป ทางฝั่งตะวันออกมีแนวเขาทอดยาวขนานไปกับถนนและแม่น้ำ ผ่านสะพานมหิศรภักดีไปไม่มากก็ถึงโค้งที่แม่น้ำและถนนแยกจากกันมีชื่อว่า**ตูลูลู้ด**

สมัยที่ รัชกาลที่ ๖ เสด็จฯ ตรัง พ.ศ. ๒๔๕๒ และ พ.ศ. ๒๔๕๔ เมื่อรถยนต์พระที่นั่งผ่านตูลูลู้ด ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่าเป็นสถานที่ที่งดงามมาก

".... ยังไม่เคยเห็นทางใดที่งามกว่าทางเสด็จวันนี้เลย ถ้าจะชมให้พิสดารไปหน้ากระดาษไม่พอจะเขียน มีอยู่แห่งหนึ่ง คือมีถนนผ่านไปริมลำน้ำ ตรงนี้ต้องบากเขาทำถนน เพราะเชิงเขาชันลงไปถึงน้ำ เขานี้เรียกนามว่าโตะดูลุต เป็นที่ไทยเราได้ตั้งป้อมเมื่อรบกับแขกไทรที่มาตีเมืองตรัง ถนนตอนนี้งามจริง ๆ..."

จากตูลูลัดไประยะหนึ่งก็จะพบกับโค้งแม่น้ำและคลองแยก ถ้าไปทางขวาจะเข้าสู่ท่าเรือหมู่บ้านบินหยีของตำบลควนธานี แต่เรือส่วนใหญ่มักไปทางคลองแยกด้านซ้าย เป็นคลองลัดสั้น ๆ ที่ย่นระยะทางได้มาก เพราะแม่น้ำตอนนี้โค้งกลับเป็นรูปเกือกม้า

ก่อนถึงสะพานท่าแก้มดำเล็กน้อย ทางฝั่งตะวันออกมีร่องรอยอู่เรือและบางส่วนของซากเรือเก่าแก่ คนควนธานีเล่าว่าเห็นเพียงส่วนแคมเรือที่โผล่ขึ้นมาเป็นสีดำ เลยเรียกกันว่า**ท่าแคมดำ** แต่เห็นว่าไม่เพราะจึงเปลี่ยนเป็น**ท่าแก้มดำ**

จากสะพานท่าแก้มดำแยกขวาเป็นคลองลัด เกิดจากในสมัยพระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชื่น บุนนาค) ข้าหลวงฝ่ายทะเลตะวันตกจากภูเก็ตที่มาตั้งศูนย์บัญชาการที่ควนธานี ได้จัดการให้ขุดคลองเพื่อย่นระยะทางเข้าสู่ท่าเนียบ ทั้งขุดเป็นบางเล็ก ๆ บริเวณทางขึ้นไปยังที่พัก ชื่อ**บางโรงเรือ**หรือ**บางลงเรือ**

แยกซ้ายสะพานท่าแก้มดำเป็นเส้นทางแม่น้ำหรือคลองใหญ่ โค้งเป็นรูปเกือกม้าอีกครั้ง สุดโค้งเข้าบรรจบคลองลัด แล้วก็ถึงท่าหัวไทรหรือท่าควนธานีในพระราชนิพนธ์ หากจะต่อขึ้นไปอีกจะมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อีก ๒ แห่ง ที่อยู่ไม่ไกลนัก คือหมู่บ้านท่าจีน ชุมชนชาวจีนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และเขาสามบาตร ที่ตั้งเมืองตรังในสมัยอยุธยา

แต่วันนี้เราจะขึ้นจากเรือเพื่อท่องเมืองเก่าควนธานีตามรอยพระราชนิพนธ์...

ท่องเมืองเก่า ตามเสด็จ ร.๕

"...บ่าย ๓ โมง ๒๐ มินิต ถึงตำบลแก้มดำ มีเรือเมล์จอดอยู่ลำ ๑ มีโรงภาษีที่จีนยมมาทำ มีโรงหลายหลัง เดิมว่าจะทำเป็นตลาด มีทางลงมาแต่ควนธานีไม่ถึง ๑๐๐ เส้น มีคลองขุดตัดคลอง ๑ พระยามนตรีทำ มาออกที่ริมท่าชื้นควนธานี..."

สถานที่ในพระราชนิพนธ์ ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู ร.ศ. ๑๐๙ ในรัชกาลที่ ๕ ที่กล่าวถึงตรงนี้คือบริเวณสะพานท่าแก้มดำ โรงเรือนต่าง ๆ สูญสลายไปแล้วหลังย้ายเมือง เหลือเพียงบ้านลูกหลานของกรมการเมืองตะกูล "สุทธินนท์" ที่ยังสามารถถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตแก่ผู้มาเยือน

วันพุธเดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ หรือวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๓๓ รัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ ถึงท่าควนธานี ทรงพระดำเนินตามถนนไปยังพลับพลาซึ่งอยู่ใกล้บริเวณวัด ครั้นตกเย็นทรงพระดำเนินไปตามสถานที่ต่าง ๆ โดยเริ่มจากทางข้างศาลหลักเมือง

"...เดินตัดลงเนินนี้ไปขึ้นเนินสวนพระตรัง ที่ริมทางนั้นมีศาลหลักเมือง..... ในหว่างเนินนี้มีโรงร้านสัก ๗ - ๘ หลัง มีทางตัดลงไปบรรจบทางทับเที่ยงอีกทาง ๑ ริมถนนนี้เป็นบ้านพระยาตรัง..... ข้างในเป็นเรือนจากแบบเมืองแท้..... ไปไม่มากถึงสวนพระตรังที่เป็นคอเวอนเมนต์อยู่ มีหมากมะพร้าวอยู่ข้างปลายสวนที่เป็นต้นทางมาก ต่อเข้าไปจึงเป็นหมู่จำปาดะ ในหมู่นี้สมเด็จเจ้าพระยามาทำตึกข้าหลวงไว้.....ข้างหลังตึกนี้ออกไปเป็นเรือนข้าหลวง ฝากระดานหลังคาจากเป็นลี่เหลี่ยม..... มีถนนแยกไปอีกหลายทาง ที่ตื้นเนินเป็นท้องนา..... เดินกลับทางถนนใหญ่หลังเรือนข้าหลวงอีกสายหนึ่ง กลับมาบรรจบทางเดิมเข้าพลับพลา ที่ซึ่งปลูกพลับพลานี้เป็นที่ปลูกทำเนียบสมเด็จเจ้าพระยา แต่ว่าเยื้องกันอยู่หน่อยหนึ่ง....."

ตามเส้นทางเสด็จฯ นี้ได้ถอดเป็นแผนที่ว่ามีอะไรตั้งอยู่ตรงไหนบ้าง พร้อมทั้งข้อมูลอื่น ๆ เช่น ตูคุก เตาเผาอิฐ ซึ่งได้เพิ่มเติมจากผู้คนในบริเวณนั้น

ในพระราชนิพนธ์กล่าวบุคคลและสถานที่ ซึ่งอาจเป็นที่สงสัย จึงขออธิบายคร่าว ๆ ดังนี้

สวนพระตรัง น่าจะเป็นพระตรังผู้ว่าราชการเมืองคนเก่า เพราะมีกล่าวต่อไปว่า ด้วยเหตุใดไม่ทราบตกเป็นสวนหลวง มีอาณาเขตไปถึงริมคลองขุด

พระยาตรัง คือ พระยาตรังคภูมาภิบาล (เชี่ยม ณ นคร)

คอเวอนเมนต์ ตึกศาลารัฐบาล ซึ่งสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) สร้างไว้แต่ไม่สำเร็จ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๐ ยังมีแนวอิฐก้อนใหญ่ ๆ ตอนหลังถูกไถเกลื่อนไปหมดแล้ว ส่วนต้นจำปาตะยังเห็นอยู่บ้าง

เรือนข้าหลวง หมายถึง ข้าหลวงฝ่ายทะเลตะวันตก

พลับพลา เป็นพลับพลารับเสด็จรัชกาลที่ ๕

ถ้ายังสงสัย หาหนังสือพระราชนิพนธ์อ่านได้ที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง

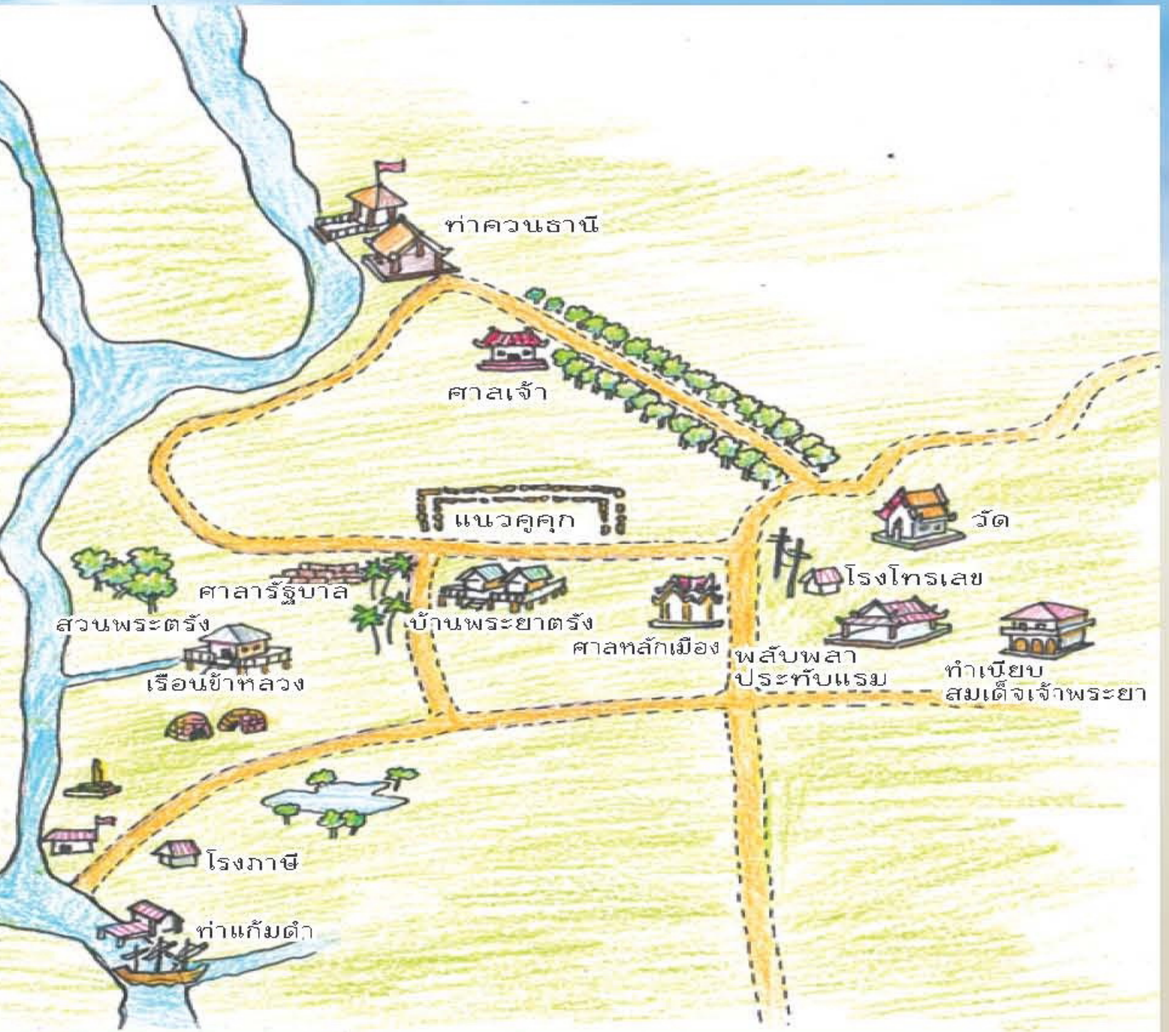

ตามรอยเสด็จฯ กันแล้ว กลับมาที่ศาลหลักเมือง สถานที่สำคัญยืนยันความเป็นที่ตั้งเมืองของของตำบลควนธานี

เรื่องราวการสร้างศาลหลักเมืองเป็นเพียงคำบอกเล่าสืบต่อกันมาว่า ศาลแห่งนี้มีวิญญาณอภิบาลเป็นสตรี เรียกกันว่า เจ้าแม่ศาลหลักเมือง เนื่องมาจากจากพระอุภัยฯ เจ้าเมืองให้ทหารตีฆ้องร้องป่าวไปตามบ้านต่าง ๆ ถ้าหญิงใดขานรับ ให้นำตัวมาฝังในพิธี ชาวบ้านส่วนใหญ่รู้เรื่องดีจึงไม่ยอมขาน แต่หญิงมีครรภ์ผู้หนึ่งนามว่าบุญมากำลังทำอาหารเย็นอยู่ในครัวเกิดพลั้งเผลอขานรับ จึงถูกนำตัวไปฝังพร้อมพิธีฝังเสาหลักเมือง

ศาลหลักเมืองเดิม

บางกระแสเล่าว่าเจ้าเมืองพอใจนางทองเหม น้องสาวนายทองเอม สามีนางบุญมา แต่นางทองเหมไม่ยินยอม พี่ชายจึงพาหนีกลับบ้านเดิมที่พัทลุง นางบุญมาภรรยานายทองเอมจึงถูกนำตัวมาทำพิธีฝังพร้อมเสาหลักเมือง

จากเรื่องเล่าเทียบเอกสาร ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๒ หลวงอุภัยราชธานี เป็นผู้พยาบาลเมืองตรัง การสร้างเมืองควนธานีเริ่มขึ้นในระยะนี้ เสาหลักเมืองน่าจะเกิดขึ้นในระยะใกล้เคียงกัน

ที่ตั้งเดิมเป็นเพิงเล็ก ๆ หลังคามุงสังกะสี ต่อมามีจอมปลวกขึ้นจนมองไม่เห็นเสาหลักเมือง

พ.ศ. ๒๕๐๔ มีการปรับปรุงซ่อมแซมโดยสร้างศาลาแบบจัตุรมุขขึ้นแทนเพิงเดิมและมีงานสมโภชระหว่างวันที่ ๑ - ๕ ธันวาคม ต่อมาทุกปี ซึ่งจะมีพิธีกินเจครั้งใหญ่ของชาวบ้านด้วย พิธีกินเจเลิกไปนานแล้วแต่การสมโภชยังมีอยู่บ้างตามโอกาส

พ.ศ. ๒๕๓๕ ปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดตรังได้ดำเนินการบูรณะศาลหลักเมืองเพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าควนธานีแห่งนี้ คือที่ตั้งเมืองตรังครั้งอดีต เสาหลักเมืองใหม่ได้มาจากต้นราชพฤกษ์ของโรงเรียนบ้านหนองไทร อำเภอนาโยง

พ.ศ. ๒๕๓๖ วันที่ ๓๑ สิงหาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจิมและทรงพระสุหร่ายยอดเสาหลักเมืองตรัง ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต จากนั้นได้อัญเชิญยอดเสาหลักเมืองกลับจังหวัดตรังแล้วจัดพิธีสมโภชที่หน้าศาลากลางจังหวัด และอำเภอทุกอำเภอ เพื่อให้ประชาชนได้สักการะชื่นชมอย่างทั่วถึง

พ.ศ. ๒๕๓๘ วันเสาร์ที่ ๘ เมษายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงเปิดศาลหลักเมืองจังหวัดตรัง

พ.ศ. ๒๕๔๙ เดือนกันยายน จังหวัดจัดงานสมโภชศาลหลักเมือง เป็นเวลา ๓ วัน ๓ คืน มีศิลปินแขนงต่าง ๆ ทั้ง มโนห์รา หนังตะลุง ลิเกป่า และรองแง็ง ร่วมแสดงในงานมหรสพภาคกลางคืน

พ.ศ. ๒๕๕๑ จังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลควนธานี จัดงานสมโภชศาลหลักเมืองตรัง โดยพิธีทำแบบพราหมณ์ตามแบบโบราณ ดังที่อดีตสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทานคำอธิบายว่า *“หลักเมืองเป็นประเพณีพราหมณ์มีมาแต่อินเดีย ไทยตั้งหลักเมืองขึ้นตามธรรมเนียมพราหมณ์.....”*

ปัจจุบัน ศาลหลักเมืองยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจลูกหลานชาวตรัง เป็นที่สักการะเพิ่มความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ผู้ปกครองเมืองตรังก็ต้องมากราบไหว้บูชาเพื่อให้การงานราบรื่นและปกครองลูกบ้านได้อย่างเป็น มรดกจากบรรพชนนี้จึงเป็นสิ่งที่ชาวตรังควรเล่าขานสืบต่อกันเพื่อบำรุงรักษาเป็นปูชนียสถานสำคัญคู่บ้านเมืองสืบไป

ย่ำหาด ยลทะเล

อำเภอกันตังร่ำรวยด้วยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีหาดให้ย่ำ มีทะเลให้ยล หากใครจะมาเที่ยววันเดียวคงไม่พอ

เริ่มต้นเดินทางจากตัวเมืองตรัง ใช้เส้นทางสายในของอำเภอกันตัง หมายถึงถนนสายควนธานี-บางสัก แม้จะเป็นเส้นทางคดเคี้ยว หากแต่ถนนเส้นนี้กำลังนำผู้มาเยือนไปถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม

เมื่อถึงตลาดบ้านบางสักจะเห็นป้ายบอกทางไปหาดมดตะนอย ตรงไปจนถึงสามแยกบ้านน้ำราบ มีทางแยกซ้ายสู่เขตฟ้าครามน้ำใส หาดหยงหลิง หาดสั้น หาดยาว และหาดเจ้าไหม

ถ้าออกจากท่าเรือเจ้าไหม สามารถไปท่องทะเลด้านนอกด้วยเรือที่มีบริการทุกวัน ไปเกาะลิบงต้องขึ้นที่ท่าเรือของชุมชน หากจะไปเกาะมุกต์ต้องเดินทางต่อจากสามแยกบ้านน้ำราบไปจนถึงสามแยกบ้านควนตุ้งกู เลี้ยวซ้ายไปประมาณ ๒ กิโลเมตร ถึงท่าเรือ

จากโขดเขาถึงเลใส

สู่ดินแดนแห่งโขดเขาและทะเลใส ใช้เส้นทางสายควนธานี-บางสัก เมื่อถึงสามแยกน้ำราบ เลี้ยวซ้าย ตรงไปจนสุดทางจะถึงริมหาด ระยะทางประมาณ ๖๕ กิโลเมตรจากตัวเมืองตรัง เมื่อมองเห็นเขาสูงโดดเด่นเผชิญกับผืนฟ้า ที่มียอดเขาเป็นรูปกระโดงฉลาม ก็หมายถึงสัญลักษณ์ที่ผู้ไปเยือนมักจะบอกว่าถึงเกาะเจ้าไหมแล้ว

ข้างเขากระโดงฉลามมีเส้นทางเข้าไปยังหาดปิดอีกแห่งหนึ่ง ชาวบ้านเรียกอ่าวปอ เป็นอ่าวที่แนวเขาเจ้าไหมรายล้อมอยู่รอบทิศ เมื่อแสงอาทิตย์ส่องกระทบกับผืนน้ำจะกลายเป็นสีเขียวสวยงาม

ส่วนที่เรียกเกาะเจ้าไหม เพราะแผ่นดินถูกโอบล้อมด้วยทะเลด้านหนึ่ง และลำคลองอีกด้านหนึ่ง เกาะนี้อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

ประตูสู่เกาะเจ้าไหม

อุทยานแห่งชาติเจ้าไหม จังหวัดตรัง ได้รับการพิจารณาให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ๑ ใน ๑๐ แห่ง ที่มีความสำคัญระดับประเทศ (Ramsar Site) ตามมติ ครม. วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ภายใต้อนุสัญญาแรมซาร์ การประกาศเขตรวมถึงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง และปากน้ำตรังด้วย

ขอบเขตอุทยานครอบคลุมอำเภอกันตังไปถึงอำเภอสิเกา ทั้งพื้นที่ป่า ภูเขา และทุ่งหญ้า รวม ๑๔๔,๓๐๐ ไร่ มีเขาเจ้าไหมเป็นจุดโดดเด่นที่สุด

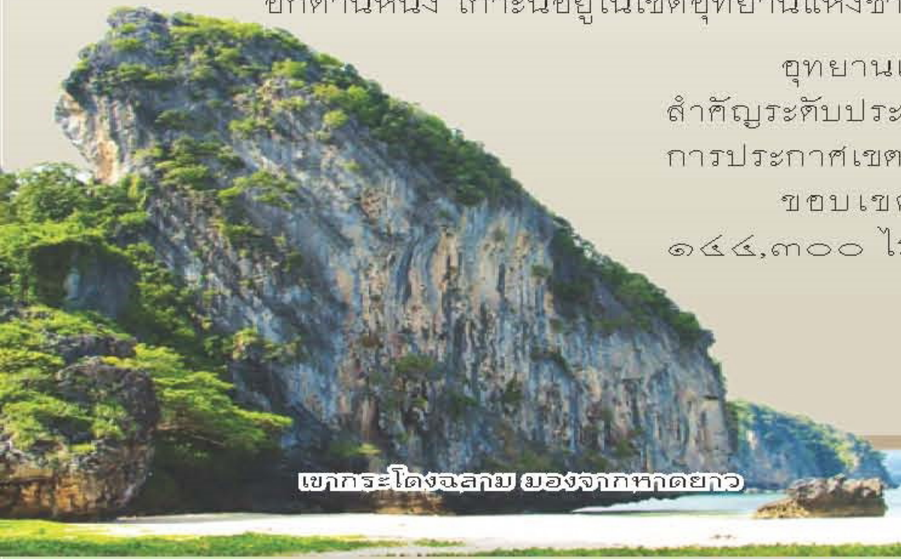
เขากระโดงฉลาม มองจากหาดยาว

พื้นที่อุทยานแห่งนี้แบ่งออกได้เป็นสองส่วน ได้แก่ เขตเทือกเขา มีเทือกเขาจองจันทร์ เทือกเขาควนเม็ดจูน เทือกเขาควนแคง ฯลฯ ซึ่งเป็นที่กำเนิดต้นน้ำลำธารหลายสายรวมกันเป็นคลองบางสักไหลลงแม่น้ำตรัง อีกส่วนหนึ่งเป็นชายฝั่งทะเลและเกาะ เริ่มตั้งแต่ปากน้ำกันตัง เกาะลิบง เกาะเจ้าไหม เกาะมุกด์ เกาะกระดาน เกาะแหวน เกาะเชือก เกาะปลิง ที่ใกล้ ๆ กัน ยังมี เกาะไหง และเกาะม้า อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา

ในอดีตเจ้าไหมเคยโด่งดังไปทั่วประเทศ หลังจากพบพะยูนชื่อเจ้าโทน ซึ่งเป็นสัตว์หายาก ครั้งนั้นเจ้าโทนมักจะมาเล่นกับเด็ก ๆ และชาวประมงในหมู่บ้านเสมือนเป็นสมาชิกของหมู่บ้าน

มิยะ หะหวา แกนนำหญิงนักอนุรักษ์จากบ้านเจ้าไหม ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผลักดันให้คนในชุมชนร่วมรักษาทรัพยากรในบ้านตัวเอง อีกทั้งยังเป็นผู้ถ่ายทอดแนวทางการอนุรักษ์จนได้รับรางวัลระดับประเทศ เจ้าไหมจึงเด่นด้านการอนุรักษ์ที่ดึงดูดให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้นอกเหนือจากการเที่ยวชมชายหาดแบบนักท่องเที่ยวทั่วไป แต่แล้วมิยะก็เสียชีวิตไปก่อนวัยอันควร ทำให้งานอนุรักษ์ขาดเสาหลักไปอย่างน่าเสียดาย

อย่างไรก็ตามความเป็นแหล่งท่องเที่ยวของเจ้าไหมมิได้เปลี่ยนไป ยังได้ชื่นชมความงามของท้องทะเล ฟังเสียงแนวสนโต้ลมหน้าหาด เลือกเก็บภาพอุปกรณ์ประมงพื้นบ้าน หรือจะเหมาเรือไปเกาะใกล้ ๆ ก็ไปมาสะดวกเช่นเดิม

คลองเจ้าไหมยังงดงามด้วยป่าชายเลนอันอุดม บรรยากาศสดชื่นท่ามกลางผืนน้ำใสจนกระทั่งเห็นเป็นสีเขียวด้วยเงาสะท้อนจากป่าโกงกาง เสมือนระบำป่าอนุรักษ์ที่สะบัดใบประดับทะเลใส เป็นลีลาอันน่ารื่นรมย์และชวนให้อิ่มใจยิ่ง

ต่อจากหมู่บ้านมีคลองชื่อคลองเจ้าไหม จากคลองใหญ่เข้าคลองเล็กต้องดับเครื่องเรือ เพราะคลองแคบมาก นักท่องเที่ยวนิยมพายเรือแคนูผจญภัยแบบเบา ๆ มีป่าโกงกางปกคลุมทางเข้าตลอดแนวก่อนถึงแนวเขา เข้าไปประมาณร้อยเมตรต้น ๆ จะพบถ้ำเจ้าคุณ

ปากคลองเจ้าไหม

ถ้ำเจ้าคุณมีสองชั้น ชั้นล่างค่อนข้างอับและชื้นตะไคร่น้ำ มีถ้ำค้างคาวที่มืดสนิท มีเพียงชาวบ้านบางคนเท่านั้นที่กล้าเข้าไปภายใน ซ้ายมือของบริเวณปากถ้ำมีร่องรอยคล้ายรอยเท้าข้างเดียว พูดกันว่าเป็นรอยเท้าของพระพุทธเจ้า เข้าถ้ำแล้วลองตามหาอีกข้างหนึ่งว่าอยู่ที่ใด

ถ้าจะขึ้นชั้นบนต้องปีนป่ายบันไดไม้ที่สูงชันเกือบ ๙๐ องศา และผ่านบันไดเชื่อมระหว่างแนวเขาอีกเล็กน้อย การเตรียมตัวมาถ้ำเจ้าคุณจึงต้องพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ

ภายในถ้ำมีความงดงามด้วยหินงอกหินย้อย ที่แม้วันนี้กาลเวลาจะทำลายสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติให้กัดกร่อนลงไปบ้าง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความงามน้อยลงแต่อย่างใด

เก็บไว้ในรายทาง... ชายหาด ๓ สีลา

จากตัวเมืองตรัง ทางเดียวกับการไปหมู่บ้านเจ้าไหม ให้สังเกตเขารูปกระโดงฉลามบริเวณเขาเจ้าไหมที่เด่นสง่าอยู่ตรงหน้า แล้วเลี้ยวขวาตรงทางแยกแรก ต่อไปประมาณ ๒ กิโลเมตร ก็ถึงหาดหยงหลิงซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

การเที่ยวชมหาดหยงหลิงซึ่งอยู่ในเขตอุทยาน ต้องชำระค่าธรรมเนียม ผู้ใหญ่ ๔๐ บาท เด็ก ๒๐ บาท ส่วนคนต่างชาติ ๑๐๐ บาท ในหนึ่งวันสามารถใช้บัตรผ่านนี้เข้าไปเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้แก่ หาดเจ้าไหม หาดฉางหลาง ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมได้

ศักดิ์สิริ มีสมสืบ กวีซีไรท์ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ผู้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่ภาคเหนือ เขียนบทเพลงผ่านมุมมองของกวีผู้เดินทางมาไกล เพื่อชมความงามของหาดหยงหลิงในชื่อ “หยงหลิง เจ้าหญิงแห่งตรัง” สะท้อนความภาพหาดทรายขาวที่แสนเงียบสงบและน่าจดจำ บทเพลงนี้ถ่ายทอดไว้ในกิจกรรมของกรมควบคุมมลพิษ โครงการประเมินดัชนีคุณภาพสิ่งแวดล้อมชายหาดท่องเที่ยว หรือที่รู้จักติดปากว่า**โครงการชายหาดติดดาว** จัดต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งหาดหยงหลิงได้รับ ๕ ดาว ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ หมายถึงเกณฑ์ดีมาก ทั้งในเรื่องคุณภาพน้ำทะเล และสภาพแวดล้อมในชุมชนไปจนถึงทะเล และชายฝั่ง ซึ่งมีขยะน้อย

น้ำทะเลและหาดทรายของหยงหลิงจึงเป็นที่หนึ่งในความงามที่ถูกหยิบยกมาพูดถึงเสมอ ยิ่งถ้าได้รับแสงอาทิตย์มากเท่าไหร่ ก็จะยิ่งมีสีเขียวมรกตมากขึ้นเท่านั้น

มุมขวาของหาดมีเขาหยงหลิง เหมาะสำหรับคนที่รักความเป็นส่วนตัว พื้นที่มุมโขดหินจึงมักถูกจับจองก่อนใครในช่วงเทศกาล บางครั้งตรงแนวเขามีนกป่าสีสวยออกมาอวดโฉมให้ผู้มาเยือนได้เห็น

ส่วนใครที่ชอบสัมผัสความงามแบบหวือหวาสักนิดก็สามารถเดินเลาะเลียบโขดเขาและลอดถ้ำ มุมแรกก่อนที่จะลอดแนวโค้งคลุมถ้ำริมหาด จะมองเห็นทั้งเกาะลิบงซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของหาดหยงหลิง และเขาเจ้าไหมอยู่ทางทิศตะวันออก

เมื่อลอดถ้ำจะพบกับโขดเขาอีกลูกหนึ่ง ตั้งประจันหน้ากับทางออกของถ้ำ เขาลูกนี้เป็นแนวเดียวกับเขาหยงหลิง มีหน้าผาสีแดงตัดกับสีเขียวน้ำทะเล มุมที่งดงามเช่นนี้มักทำหน้าที่เป็นนางแบบถาวร หรือใครจะเล่นน้ำบริเวณอ่าวนี้ก็แสนจะสงบ

คำแนะนำสำหรับผู้ที่ชอบถ่ายรูป ควรไปหาดหยงหลิงในเวลาเย็น เพราะน้ำจะเป็นสีเขียวมรกต สวยงามกว่าน้ำในช่วงเช้า

การเข้าถ้ำหยงหลิงควรระมัดระวัง เพราะเป็นเขาแคบ ๆ ที่มืดสนิท ทำให้อากาศภายในค่อนข้างน้อย

หากเดินทางด้วยรถยนต์ผ่านหาดหยงหลิงไป จะพบกับสนสูงคลุมเส้นทางก่อนถึงหาด ภาพผ่านดงสนจึงสวยงามเหมือนภาพฝันที่สัมผัสได้จริง

เดินอ้อมเขาหยงหลิงไปจนถึงหาดสั้น เป็นมุมสงบอีกมุมหนึ่งที่มีหาดทรายไม่ยาวมากนัก มีโขดหินให้นอนเล่น การเล่นน้ำบริเวณนี้ค่อนข้างสะดวกและปลอดภัย เพราะน้ำไม่เชี่ยวแรง

กลับออกมาจากหาดหยงหลิง ต่อไปในเส้นทางเข้าหมู่บ้าน หรือใครที่มาจากต่างถิ่น นั่งรถตู้ตรัง-หาดยาว ก็ถึงหาดยาวได้สะดวกดี

หาดยาวเป็นชายหาดที่มีน้ำลึก เหมาะแก่การพักผ่อนนอนฟังเสียงคลื่นและปลายสนลู่ลม แต่หากจะลงเล่นน้ำ ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง หรือไม่ก็สอบถามคนในพื้นที่ถึงจุดที่ปลอดภัยเสียก่อน

จากหาดยาวเข้าสู่หมู่บ้านซึ่งมีท่าเรือถึง ๒ แห่ง ท่าเรือใหม่สวยงามทันสมัย มีเรือท่องเที่ยวจอดเทียบท่ารอผู้มาใช้บริการ ส่วนท่าเรือเดิมรองรับผู้ต้องการไปเกาะลิบง มีเรือบริการทุกวัน ใช้เวลาข้ามฝั่งประมาณ ๒๐ นาที และยินดีบริการให้เช่าเหมาลำสำหรับคณะที่ไม่ได้ซื้อบริการท่องทะเลมาจากในเมือง สามารถติดต่อได้ที่ท่าเรือ ราคาค่าเหมาเรือคิดตามวัน เวลา และสถานที่อันเป็นจุดหมาย เช่น ถ้าเหมาหนึ่งวัน ไปเขากระโดงฉลาม ถ้ำเจ้าไหม เลยไปถึงหาดมดตะนอย ราคาประมาณ ๑,๒๐๐ บาท เป็นต้น

เหนื่อยจากการออกไปทะเล กลับมาแวะรับประทานอาหารทะเลสด ๆ จากร้านริมคลองและริมหาด กางเต็นท์พักตามแนวหาดทรายยาว หรือพักค้างคืนรีสอร์ทได้ตามความพอใจ

มิติเมืองเก่า ลิบงเป็นมากกว่าแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากความยิ่งใหญ่ที่สืบเนื่องมาแต่อดีต ประวัติศาสตร์ที่ยังเหลือร่องรอยมาจนปัจจุบัน และความสวยงามของเกาะที่ล้อมรอบด้วยน้ำทะเล ทำให้ลิบงวันนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่หลายคนบอกว่าไปครั้งเดียวไม่เคยพอ

จากท่าเรือเจ้าไหมไปเกาะลิบง ขึ้นท่าเรือที่ท่าบ้านพร้าว หรืออีกด้านหนึ่งคือที่ท่าเรือหน้าบ้าน หรือบ้านปาตูปูเต๊ะนั่นเอง ในเกาะนี้มีรีสอร์ทอยู่หลายแห่ง เดินทางได้สะดวกด้วยบริการมอเตอร์ไซค์

หน้าท่าบ้านพร้าวมีร่องรอยของเสาหลักกำแพงเมืองอยู่ทั้งสองฝั่งที่บริเวณปากคลอง และเคยมีผู้พบโครงกระดูกคนในบริเวณร่องน้ำใกล้กัน เรียกบริเวณนั้นว่าทุ่งลิน(ตัด)หัวคน ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นแดนประหารนักโทษ ส่วนในป่าโกงกางใกล้ ๆ กันนั้น มีสุสานของชาวมุสลิมกระจัดกระจายอยู่มากมาย บางหลุมมีเศษกระเบื้องเก่าแก่หลงเหลืออยู่ข้าง ๆ ใกล้กันมีร่องรอยซากเรือ ส่วนโครงกระดูกและถ้วยชามยังพบที่ถ้ำแหลมโต๊ะชัยอีกแห่งหนึ่ง

ถัดไปทางด้านตะวันออกคือแหลมจุโหย เป็นที่ตั้งของที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง ที่นี่มีนกอพยพบินโฉบไปมาให้เห็นอยู่ตลอด ใกล้กันเป็นหาดตูบ ซึ่งนักท่องเที่ยวรู้จักกันเป็นอย่างดีเพราะจะมีนกมาชุมนุมกันในเดือนธันวาคมของทุกปี

ชื่อหาดตูบนี้นายไมตรี วิเศษศาสน์ (ปะหมาน) ผู้เชี่ยวชาญภาษามลายูแห่งบ้านเกาะเตี่ยม ทักท้วงว่าเกาะลิบงเป็นเกาะของชุมชนมุสลิมและตั้งถิ่นฐานมานาน ฉะนั้นการตั้งชื่อหาดน่าจะมาจากภาษามลายู โดยคำว่าตูบแท้จริงแล้วน่าจะออกเสียงว่า “โตบ” แปลว่า ปิด ซึ่งตรงกับสภาพความเป็นจริงของหาดที่จะกลายเป็นเกาะเมื่อน้ำสูงขึ้น เท่ากับว่าใครค้างอยู่ที่หาดในยามน้ำขึ้นก็จะกลับออกไปไม่ได้จนกว่าน้ำจะลดอีกครั้ง

อีกจุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปทดสอบ คือบ่อน้ำจืดในทะเล บ่อน้ำนี้อยู่ตรงหน้าบ้านปาตูปูเต๊ะ เมื่อน้ำลงจะเป็นแอ่งอยู่กลางหาดโคลน มีน้ำตลอดปีและเป็นน้ำจืดที่ไม่มีรสเค็มเจือปน ตรงบ่อนี้จะมีนกบินโฉบลงมากินน้ำอยู่เสมอ

บ่อน้ำอีกลูกหนึ่งซึ่งอยู่ห่างจากมัสยิดที่บ้านบาตูปูเต๊ะไม่มากนัก เป็นบ่อน้ำที่ใช้ประโยชน์ได้ตลอดปีแม้ในยามบ่ออื่นบนเกาะแห้ง นายหมาดเส็น มะลิชะ เล่าว่า *“เดือน ๔ เดือน ๕ เมื่อน้ำบนเกาะแห้ง ต้องไปอาบน้ำที่ บ่อในคอก ซึ่งอยู่ในหมู่ที่ ๔ เชื่อกันว่าคนแต่ก่อนทำมนต์ไว้เพื่อทำเสน่ห์ให้คนที่มาบนเกาะและมากินน้ำในบ่อนี้ต้องกลับมาที่นี่อีกครั้ง แต่ถ้าหญิงสาวคนใดที่ยังไม่แต่งงานหรือเป็นหม้ายถ้าได้กินน้ำที่นี่จะต้องแต่งงานกับชายคนใดคนหนึ่งบนเกาะ”*

สิ่งที่เล่าต่อ ๆ กันมายังเป็นความเชื่อที่ไม่มีใครพิสูจน์ว่าเป็นจริง แต่เห็นได้ชัดว่าธรรมชาติที่ว่าสวยงามและแตกต่างไปตามพื้นที่นั้นได้สร้างให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันและรู้รักษาสิ่งมีค่าของแผ่นดินได้อย่างน่าอัศจรรย์

มุกงามอันดามัน

มองจากภาพถ่ายทางอากาศ เกาะมุกต์มีรูปร่างคล้ายปลากระเบนลอยคว้างอยู่กลางทะเลฝั่งอันดามันของไทย หน้าตาทั้งประหลาดและออกจะน่ากลัวเล็กน้อย แต่หากได้ลงไปย่ำเท้าบนเกาะมุกต์จริง ๆ กลับเห็นในความแตกต่าง

เกาะมุกต์อยู่ในเขตตำบลเกาะลิบง เริ่มต้นจากตัวเมืองตรังเดินทางได้โดยรถส่วนตัว ใช้เส้นทางถนนควนธานี - บางสัก จนกระทั่งถึงท่าเรือ ถ้าเข้าไปในตัวเมืองกันตังต้องข้ามแพขนานยนต์ไปท่าสัมแล้วต่อรถไปที่ท่าเรือ หรือจะโดยสารรถตู้สายตรัง - หาดยาว ออกทุก ๆ ชั่วโมง ส่งตรงถึงท่าเรือควนตุ้งกูหรือที่ชื่อทางการว่า **ท่าเรือเกาะมุกต์** ระยะทางประมาณ ๖๐ กิโลเมตร ค่าโดยสาร ๑๐๐ บาท

เรือไปเกาะมุกต์มีหนึ่งเที่ยวต่อวัน ออกเวลาเที่ยง ระยะทางประมาณ ๙ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒๐ นาทีก็ถึงเกาะ หากไปไม่ทันเรือโดยสารก็สามารถเหมาเรือไปได้อีกวิธีหนึ่ง

เกาะมุกต์มีลักษณะเป็นโขดหินสูงหันหน้าสู่ทะเลเปิดด้านทิศตะวันตก ทางตะวันออกของเกาะเป็นพื้นที่ราบ ตลอดแนวชายฝั่งตะวันออกเป็นชายหาดลงเล่นน้ำได้

เมื่อเข้าเขตทะเลที่สามารถมองเห็นเกาะได้ชัดเจน น้ำทะเลสีน้ำเงินเข้มด้วยความลึกค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นสีเขียวมรกต สร้างความตื่นตาตื่นใจแก่ผู้พบเห็น และหากมองภาพไกล ๆ ของเกาะจะเห็นเหมือนหญิงสาวตั้งท้องนอนหงายอยู่

เกาะมุกต์ประกอบด้วยอ่าวรอบเกาะ ๖ อ่าว ได้แก่ อ่าวหัวนอน อ่าวควน อ่าวมะขาม อ่าวกลาง อ่าวป่ากั้ง อ่าวพังกา ชุมชนตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกระหว่างหาดหัวแหลมกับอ่าวพังกา

เมื่อครั้งสึนามิ เจ๊ะสิตี หาญทะเล แกนนำหญิงแห่งบ้านเกาะมุกต์เล่าว่า ครั้งนั้นคลื่นแรงและสูงพันปากถ้ำด้านตะวันออก โชคยังดีที่คลื่นมาปะทะความสูงของหน้าผาทำให้ความแรงลดลง เธอและสามีจึงรอดตายมาได้อย่างปาฏิหาริย์

จากภัยพิบัติครั้งนั้นทำให้เกาะมุกต์เป็นที่สนใจของบุคคลภายนอกมากมาย บางคนที่ไปเที่ยวเกาะมุกต์จึงเลือกที่จะไปสัมผัสวิถีของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการชมป่าชายเลน เดินดูนก สัมผัสโคลนเลนที่มีปลิงทะเลซุกซ่อนอยู่มากมาย รอบชายฝั่งเกาะมุกต์ยังมีหญ้าทะเลขึ้นกระจายอยู่เป็นแนว มองไปคล้ายหญิงสาวหลาย ๆ คนสยายผมพร้อมกัน

เยี่ยมเยือนทะเลนอก

ถ้ำมรกตอยู่ด้านตะวันตกของเกาะมุกต์ เป็นถ้ำสวยด้วยน้ำทะเลใสสีมรกต ปากถ้ำเป็นโพรงเล็ก ๆ มีความกว้างไม่เกิน ๑๐ เมตร ยาวประมาณ ๘๐ เมตร

ชาวบ้านเรียกถ้ำมรกตกันว่าถ้ำน้ำ การลอดเข้าไปในช่วงน้ำลด ต้องเกาะราวเชือกไต่ต่อ ๆ ตามกันไปในความคดเคี้ยวของถ้ำ

เมื่อสายตาสัมผัสได้ถึงความสว่างระดับปกติอีกครั้ง จะเห็นโถงกว้างใหญ่ หาดทรายขาวสะอาด น้ำทะเลสีเขียวมรกตเข้ม มีหน้าผาสูงชันราวกับเป็นอ้อมแขนโอบกอดผู้ลอดถ้ำไปถึง ฟ้าสีครามตัดกับสีเขียวของต้นไม้ที่ไต่ไปตามผนังหินปูนสีเทา มรดกความงามจากธรรมชาติแห่งเมืองตรังนี้ถือเป็นหนึ่งเดียวในโลก

ด้านตะวันตกของเกาะมุกต์อีกเช่นกันที่มีเกาะอีกแห่งหนึ่ง คือเกาะกระดาน กล่าวกันว่าเป็นเกาะที่สวยที่สุดในทะเลอันดามัน ด้วยหาดทรายขาวเป็นแนวยาว และมีแหล่งปะการังน้ำตื้นอยู่ใกล้ชายหาด

เกาะนี้มีลักษณะเหมือนภูเขาห้าลูกเรียงต่อกันเป็นพืด อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติเจ้าไหม ๑๒ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๑ ชั่วโมง ร้อยละ ๗๐ ของพื้นที่เกาะเป็นภูเขา จุดสูงสุด ๑๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเล

พื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะเป็นป่าดิบชื้น อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ส่วนที่เหลือเป็นของเอกชน มีสภาพเป็นสวนมะพร้าว

เกาะม้าจากมุมมองบนเกาะไหง

การมีแนวปะการังแข็ง ปะการังอ่อนและกัลปังหา ตลอดชายฝั่ง ทำให้กิจกรรมดำน้ำตื้นดูปะการังเป็นที่นิยมมากที่สุด ปะการังส่วนใหญ่ที่พบทางทิศใต้ของเกาะ เป็นปะการังเขากวาง ปะการังเขาก้านยาว ปะการังเห็ด ปะการังสมอง ปะการังอ่อน

บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติมีบริการให้ใช้เป็นสถานที่กางเต็นท์พักแรม นอกจากนี้ยังมีรีสอร์ทเอกชนอยู่บนเกาะ ทั้งที่พักและร้านอาหารพร้อมบริการแก่นักท่องเที่ยว

หากล่องทะเลไปในวงล้อมของเกาะมุกต์และเกาะกระตาน จะพบกับเกาะแหวน ซึ่งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ๑๖ กิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะเล็ก ๆ ๒ เกาะติดกัน เป็นโขดหินที่มีลักษณะคล้ายหัวแหวน จุดสูงสุด ๖๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นที่อยู่ของนกนางแอ่นจำนวนมาก จึงรวมอยู่ในพื้นที่ให้สัมปทานรังนก สภาพยังเป็นป่าดิบชื้น มีแนวปะการังแข็ง กัลปังหา และฝูงปลาจำนวนมาก มีกิจกรรมดำน้ำตื้น สำหรับผู้ที่ไปถึงเกาะนี้

เหนือเกาะแหวนเยื้องไปทางตะวันตกเป็นที่ตั้งของเกาะเชือกซึ่งอยู่ใกล้กับเกาะม้า ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ระหว่างเกาะทั้ง ๒ มีจุดดำน้ำดูปะการังน้ำตื้น และชมปลานานาชนิด

เปิดบ้านผ่านคนใน

เส้นทางสายควนธานี-บางสัก ซ่อนความงามตามวิถีชีวิตของชาวบ้านผู้อยู่อาศัยเอาไว้มากมาย โดยแต่ละชุมชนต่างคำนึงถึงความอยู่ได้อย่างยั่งยืนที่สุด

ตำบลย่านซื่อริมแม่น้ำตรัง ผู้คนประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับต้นจากซึ่งเป็นพืชริมน้ำที่สำคัญ นอกจากเป็นแหล่งทำมาหากินแล้ว ยังเป็นแหล่งสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

ตำบลบ่อน้ำร้อนอยู่ติดแม่น้ำตรัง แต่พื้นที่ส่วนหนึ่งอยู่ท่ามกลางขุนเขาที่มีบ่อน้ำแร่ร้อนตามธรรมชาติ ซึ่งกลายเป็นรูปแบบหนึ่งที่ช่วยเติมเต็มสุขภาพให้แก่ผู้ผ่านเยือน

บ้านพระม่วง ตำบลนาเกลือ เคยเป็นด่านบริเวณปากแม่น้ำตรัง มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าชายเลนที่ชาวบ้านในชุมชนหวงแหนไว้เพื่อให้ลูกหลานได้ศึกษาและสานต่อดำรงวิถีคนกับทะเล

บ้านน้ำราบ ตำบลบางสัก คลองของหมู่บ้านเชื่อมต่อกับทะเลด้านตะวันออกของเกาะมุกด์ ชาวบ้านร่วมต่อรองกับภาครัฐด้วยการกำหนดเขตทะเลสี่บ้าน โดยเชื่อว่าคนมีชีวิตจากทะเลต้องรักษาทะเล

ย่านซื่อ - วิถีจากที่เดินได้

ตำบลย่านซื่ออยู่ทางด้านตะวันตกของแม่น้ำตรัง ห่างจากอำเภอกันตังประมาณ ๖๐ กิโลเมตร มีทั้งหมด ๔ หมู่บ้าน มีความโดดเด่นของพื้นที่ด้วยป่าจากซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ตลอดริมแม่น้ำตรัง โดยเฉพาะในหมู่ที่ ๓ บ้านในลุ่ม

เมื่อถึงบ้านในลุ่มมีทางลงเนินที่ชันเล็กน้อย ก่อนจะได้กลิ่นกำมะถันที่ใช้รมใบจาก เมื่อกลิ่นมาก็ถึงชุมชนจาก

ในหมู่บ้านมีกระบวนการทำจากครบวงจร มีการใช้ประโยชน์จากต้นจากในทุกส่วน ช่วงฤดูร้อนลูกจากจะมีมากเป็นพิเศษ ส่วนขั้นตอนอื่น ๆ ชาวบ้านทำกันเป็นวิถีชีวิต บางครอบครัวก็ทำเป็นธุรกิจ

การทำจากเริ่มตั้งแต่การตัดยอดจาก เรามักจะเห็นชาวบ้านล่องเรือออกไปตัดยอดจากในป่าจากของตัวเองที่อยู่ริมแม่น้ำและกลับมาสับยอดจากที่ใต้ถุนบ้าน

หลังจากสับยอดจากแล้วจะนำใบจากมาลอกเป็นเส้น ๆ และนำไปมัดหรือตากไว้ เห็นเป็นม่านบังตาข้างบ้านที่มีทั้งสีเหลืองนวลของใบจากและสีน้ำตาลเตรียมพร้อมนำไปสับเตรียมใช้งานต่อไป ในหมู่บ้านจึงมีทั้งสีสันของจากหลากสีต่างกันไปตามขั้นตอนการผลิต

นอกจากการผลิตอย่างง่ายที่เป็นภูมิปัญญาต่อเนื่องกันมาแล้ว ยังมีภูมิปัญญาอีกสองอย่างที่เป็นวิถีสืบต่อระหว่างรุ่น คือ การเย็บจาก และการทำติหมา

มีชาวบ้านที่ยึดอาชีพเย็บจากเป็นศับและส่งขายมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนหนึ่งคือ นายประทีป ทวยบุตร เป็นผู้เย็บจากฝีมือดีของบ้านย่านซื่อ

การทำติหมา หรือที่ตักน้ำแบบโบราณ ปัจจุบันติหมาไม่เป็นที่นิยมในการใช้ตักน้ำ เพราะการเลิกใช้น้ำบ่อ ติหมาจึงถูกปรับให้เป็นเครื่องประดับบ้านเรือน เช่น นำไปใช้แทนกระถางต้นไม้ ขณะนี้มี นางหยิน แซ่ฮั่ง เป็นผู้เชี่ยวชาญการทำติหมาเพียงคนเดียวของหมู่บ้าน

“ป่าจากเดินได้”

คำพูดนี้หมายถึงป่าจากสามารถงอกและเติบโตเพิ่มพื้นที่ออกไปบริเวณริมน้ำเรื่อย ๆ กลายเป็นแนวป่าจากผืนใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงไปในด้านปริมาณ และอาชีพเกี่ยวกับจากก็ยังคงอยู่เป็นวิถีชุมชนมากด้วยคุณภาพ

แต่หากไม่มีการรักษาภูมิปัญญาการทำจากแบบเดิมไว้ หมู่บ้านจากที่คงเสน่ห์น่าหลงใหล เส้นใบของจากที่ละลานตาบอกถึงความยิ่งใหญ่ของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรคงไม่อาจต่อเนื่องมาได้จนถึงปัจจุบันเช่นนี้

บ้านจาก วิถีจากที่ยืนนานจึงยังอยู่กับชุมชนบ้านย่านซื่อ อายุยาวนานเท่า ๆ กับระยะเวลาของการตั้งถิ่นฐานของคนบ้านย่านซื่อ...

บ่อน้ำร้อน-การจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม

บ่อน้ำร้อนควนแคง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖ ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจสำหรับผู้รักสุขภาพ การเดินทาง ไปได้ ๔ ทาง ดังนี้

๑. ตรัง-กันตัง-บ่อน้ำร้อน ระยะทางประมาณ ๓๐ กิโลเมตร
๒. ตรัง-โคกยาง-บ่อน้ำร้อน ระยะทาง ๓๕ กิโลเมตร
๓. ตรัง-นาเมืองเพชร-โคกยาง ๓๐ กิโลเมตร
๔. ตรัง-สิเกา-เจ้าไหม ระยะทางประมาณ ๖๐ กิโลเมตร

หากใช้เส้นทางแรก เมื่อถึงกันตังต้องข้ามสะพานท่าปาบ หรือข้ามแพขนานยนต์ เพื่อเข้าสู่เขตตำบลบ่อน้ำร้อน เส้นทางที่ ๓ และ ๔ สำหรับผู้ที่มาจาก อ.สิเกา หรือผู้ที่ไปเที่ยวเกาะต่าง ๆ มาก่อน และต้องการจะมาพักผ่อนอิริยาบถ ผ่อนคลายจากอาการเมื่อยล้า และให้สังเกตว่าเมื่อถึงสามแยกบ้านท่าส้ม-หาดยาว มีถนนแยกทางขวามือ มีป้ายบอกทางเข้าบ่อน้ำน้ำร้อนควนแคง เข้าไปประมาณ ๘๐๐ เมตร จะถึงที่ทำการวนอุทยานบ่อน้ำร้อนกันตัง (ควนแคง) ซึ่งรายล้อมด้วยทิวเขาและพรรณไม้ที่เขียวชอุ่มและร่มรื่นตามธรรมชาติแบบป่าดิบชื้น

เหตุที่เรียกว่า**ควนแคง** เพราะตั้งตามชื่อของสถานที่ตั้งบ่อน้ำร้อน ซึ่งตั้งอยู่บนควนที่มีลักษณะลาดเอียง โดยชาวบ้านเรียกกันติดปากมาเป็นเวลานาน และคนส่วนหนึ่งก็รู้จักบ่อน้ำร้อนในชื่อนี้ ต่อมาเมื่อบ่อน้ำร้อนควนแคงถูกจัดให้เป็นวนอุทยาน จึงมีการเปลี่ยนเป็นชื่อกลาง ๆ ว่า **“วนอุทยานบ่อน้ำร้อนกันตัง”** แต่ยังคงวงเล็บ (ควนแคง) เอาไว้เพื่อให้ผู้ที่รู้จักมาก่อนหน้านี้สามารถจดจำได้

การจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำร้อน เป็นความร่วมมือร่วมแรงจากหลาย ๆ ส่วน การท่องเที่ยวที่บ่อน้ำร้อนจึงมีลักษณะพิเศษคือมีหน่วยต่าง ๆ ช่วยกันจัดการสถานที่ และแบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ โดยไม่มีการจัดการแบบเบ็ดเสร็จ เช่นแหล่งท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มต่าง ๆ ในวนอุทยานบ่อน้ำร้อนฯ มีดังนี้

๑.กลุ่มมัคคุเทศก์นักเรียน
๒.กลุ่มนวดแผนไทย
๓.กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์
๔.กลุ่มผลิตภัณฑ์พื้นเมือง
๕.กลุ่มผลิตน้ำแร่บริการชุมชน

ด้านหน้าเป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยมัคคุเทศก์น้อยจากโรงเรียนบ่อน้ำร้อน มีนักเรียนหลายคนจากหลายระดับชั้นและต่างก็มีความสามารถในการนำชมที่โดดเด่นคนละแบบ การส่งสารและนำชมทัศนียภาพรอบ ๆ ไม่มีการคิดค่าบริการเพิ่มเติม แต่หากมีจิตศรัทธาก็สามารถบริจาคสบทบทุนในกล่องรับบริจาคได้ที่โต๊ะลงทะเบียน

ด้านซ้ายมือก่อนถึงแอ่งน้ำมีห้องบริการนวดฝ่าเท้า นวดแก้ปวดเมื่อย โดยพัฒนากรจากอำเภอเป็นผู้จัดสอนและส่งเสริมรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน ใกล้ ๆ กันมีห้องประชุมไว้คอยบริการ จุคนได้ประมาณ ๗๐ - ๘๐ คน

ลักษณะของบ่อน้ำร้อนเป็นแอ่งน้ำธรรมชาติ บางส่วนมีการพัฒนาเพิ่มคันขอบคอนกรีต แต่ส่วนใหญ่คงสภาพเดิม

บ่อแรกเป็นบ่อกลมที่มีดินโคลนสีดำ หากมองจากภายดูน่าจะระแวงเรื่องความสะอาด แต่น้ำภายในบ่อมีการไหลเวียนอยู่ตลอดเวลาจากน้ำสองแหล่ง คือ น้ำที่ผุดจากด้านล่าง และน้ำที่ไหลมาจากเขาน้ำราบ ก่อนที่น้ำในบ่อจะไหลลงสู่แหล่งน้ำด้านล่าง อุณหภูมิของน้ำประมาณ ๔๐ องศาเซลเซียส เชื่อได้ว่าสะอาดเพียงพอ และเหมาะแก่การแช่เท้า

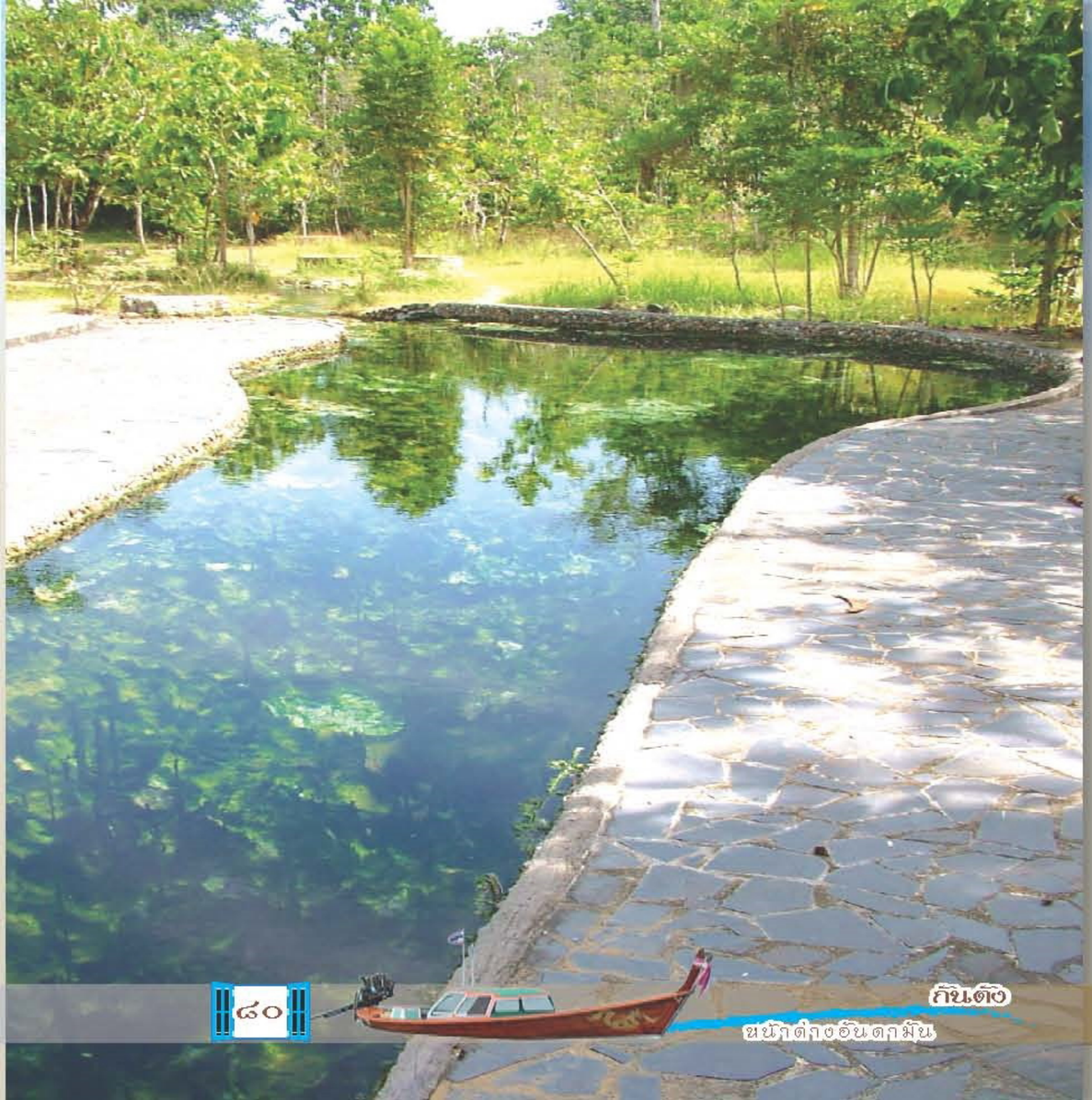

บ่อที่สองมีลักษณะคดโค้งไปตามป่าพรุ บ่อนี้ถือเป็นบ่อต้องห้ามสำหรับการลงสัมผัสน้ำภายในบ่อ เพราะมีอุณหภูมิของน้ำสูงถึง ๙๐ องศาเซลเซียส บางจุดเห็นเป็นฟองพรายผุดพลุ่งอย่างชัดเจน พร้อมกลิ่นกำมะถันจาง ๆ แม้ไม่ได้ลงสัมผัสแต่ก็จะรู้สึกผ่อนคลายได้อย่างน่าอัศจรรย์

บ่อที่สามเป็นบ่อที่ไหลต่อมาจากบ่อที่สอง เป็นบ่อขนาดเล็ก มีลักษณะเหมือนน้ำตกเป็นชั้น ๆ บ่อนี้ผู้มาเที่ยวชม นิยมลงอาบน้ำแร่ แช่น้ำร้อน เพราะมีอุณหภูมิประมาณ ๒๐ องศา เหมาะแก่การผ่อนคลาย

บ่อน้ำร้อนแห่งนี้จัดเป็นบ่อน้ำแร่ที่เข้าใจกันว่ามีสรรพคุณในการบำบัดและรักษาโรคต่าง ๆ ได้ เช่น รักษาสุขภาพทั่วไป โรคริดสีดวง โรคผิวหนัง โรคไขข้อและกระดูก ส่วนใครที่ชอบการผจญภัยก็สามารถเลือกเดินศึกษาธรรมชาติในเส้นทางประมาณ ๗๕๐ เมตร มีมัคคุเทศน์น้อยคอยแนะนำพรรณไม้แปลก ๆ ในเขตร้อนชื้นตลอดระยะทาง

นักท่องเที่ยวท่านใดที่เหนื่อยล้าจากการเที่ยวชมความงดงามของเมืองกันตังมาตลอดวัน สามารถเอนหลังแช่น้ำแร่และสร้างพลังได้โดยไม่ต้องออกแรง จะเลือกนวดสปาที่ทางสถานที่มีไว้บริการในบริเวณอาคารก็เป็นการผ่อนคลายอีกแบบหนึ่ง หรือจะเลือกอาบน้ำแร่ที่ทางวนอุทยานจัดห้องพิเศษไว้อย่างมิดชิด มีข้อแนะนำว่าให้แจ้งกับเจ้าหน้าที่ก่อนประมาณครึ่งชั่วโมง เพื่อที่ทางเจ้าหน้าที่จะได้จัดเตรียมน้ำไว้ให้อุ่นพอสำหรับการใช้บริการ

หากเหนื่อยนักอยากพักค้างคืน ที่นี่ก็มีเต็นท์ไว้ให้บริการด้วย ค่อนข้างครบวงจรท่ามกลางธรรมชาติของป่าเขาที่แสนสงบ ถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไป

บ้านพระม่วง - แหล่งเรียนรู้คู่ฐานทรัพยากร

บ้านพระม่วง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง ทิศเหนือมีอาณาเขตติดต่อหมู่ที่ ๑ บ้านหาดทรายขาว ตำบลนาเกลือ ทิศตะวันออกติดต่อกับคลองพระม่วง ทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่ที่ ๖ บ้านท่าโต๊ะเมฆ ตำบลนาเกลือ และทิศใต้ติดต่อกับทะเลอันดามัน

เส้นทางสัญจรหลักไปบ้านพระม่วงเป็นถนน รพช. สายนาเกลือ - พระม่วง การเดินทางเข้าออกมีสองวิธี คือ โดยรถสารรถประจำทางวันละหนึ่งเที่ยวหรือใช้รถส่วนตัว

ภูมิประเทศชุมชนบ้านพระม่วงเป็นที่ราบริมทะเลสลับกับเนินเล็ก ๆ กระจายไปทั่วหมู่บ้าน ตรงบ้านพระม่วงเป็นแหลมยื่นออกไปในทะเลมีน้ำทะเลล้อมรอบทั้งทางทิศตะวันออกและทิศใต้ ซึ่งเป็นปากอ่าวกันตัง ดังนั้นทรัพยากรธรรมชาติจึงเกี่ยวพันกับทะเลและการอนุรักษ์ป่าชายเลนริมทะเล

คนในชุมชนบ้านพระม่วงทำประมงเป็นอาชีพหลัก การออกเรือมีสองชนิดคือออกไปประกอบการเอง เช่น วางอวนปู ตักปลา อีกพวกหนึ่งออกเรือพาณิชย์ ไปกับผู้ประกอบการต่างจังหวัด ส่วนอาชีพรองลงมา คือ ทำสวนยางพารา

ป่าชุมชนบ้านพระม่วง เน้นการรักษาสิ่งแวดล้อมด้วยคนในชุมชนเองมาเป็นเวลานาน แรก ๆ เริ่มมีป่าโกงกางเป็นป่าใช้สอย ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ ๑,๖๕๐ ไร่

สมัยหนึ่งการหน่วยงานภายนอกจะเข้ามาจัดการป่าด้วยการสางป่าโกงกาง ปรับสภาพพื้นที่ใหม่ แต่แกนนำชาวบ้านคัดค้าน เนื่องจากป่าโกงกางเป็นป่าชุมชนที่ชาวบ้านใช้สอยและปลูกทดแทนอยู่เสมอ จากนั้นจึงมีการทำเวทีชี้แจงขึ้น

หลังจากมีปัญหาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ชาวบ้านปลูกป่ามาเรื่อย ๆ โดยใช้เพียงจิตใจอาสาส่วนตัว ไม่ต้องใช้งบประมาณ

ต่อมาป่าชุมชนบ้านพระม่วงกลายเป็นป่าเรียนรู้ มีสะพาน walk way ให้เดินชมป่า เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาผ่านกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ของชาวบ้าน

ปัจจุบัน อบต.นาเกลือ เห็นความสำคัญ เข้ามาช่วยปลูกป่าในลักษณะซ่อมแซม ชาวบ้านเห็นความสำคัญของป่าไม้มาก เพราะป่าบังลมได้ เมื่อคลื่นลมแรงก็ไม่กระชากตลิ่งพัง และช่วยกรองน้ำไม่ให้น้ำโสโครก ระบบนิเวศน์โดยรวมก็จะดีขึ้น

ป่าไม้ชายเลนจึงทำหน้าที่สำคัญคือเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เพราะป่าเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์ เป็นที่วางไข่ฟักไข่เมื่อโตแล้วก็ออกสู่ทะเล ชาวบ้านได้ทำมาหากิน มีอาชีพที่ยั่งยืนสอดรับกับทรัพยากรของชุมชน

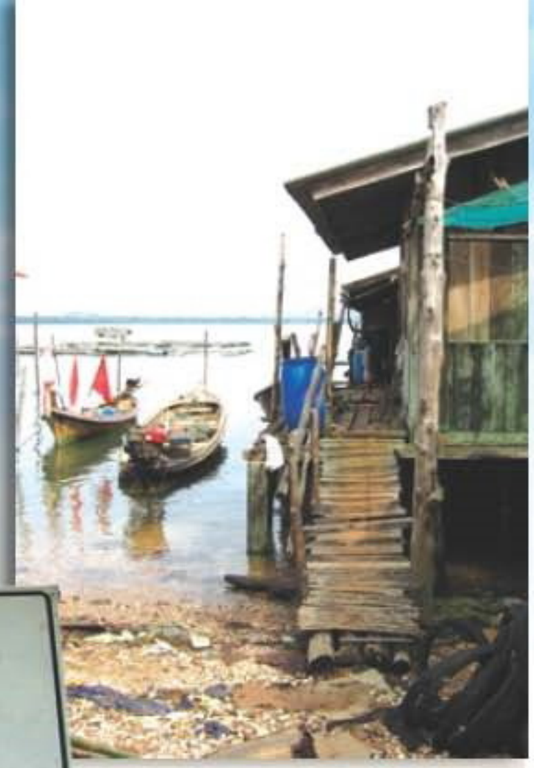

บ้านน้ำราบ-คนเลต้องร่วมรักษาทะเล

จากสามแยกน้ำราบตรงไปไม่เกิน ๒๐ กิโลเมตร สังเกตซ้ายมือมีถนนซอยชื่อท่ากะหยง ซึ่งเป็นชื่อของศิลปะการต่อสู้แบบโบราณของชายมุสลิม เป็นการแสดงแขนงหนึ่งที่นิยมแสดงในงานรื่นเริง ปัจจุบันหาดูได้ยากแต่ความสำคัญของชื่อยังปรากฏในฐานะเป็นชื่อท่าเรือและชื่อชุมชน

สุดถนนซอยเป็นที่ตั้งของกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านน้ำราบ อยู่ในหมู่ที่ ๔ ของตำบลบางสัก ในตำแหน่งทางทะเลบ้านน้ำราบอยู่ทางทิศตะวันออกจากเกาะกระดานและทิศเหนือจากเกาะลิบง

ด้วยสภาพพื้นที่ที่ไม่ไกลกับหมู่บ้านประมงใกล้เคียงมากนัก รวมทั้งประสบปัญหาจากประมงผิดกฎหมายมาเป็นเวลานาน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มระหว่างชาวประมงพื้นบ้านจาก ๔ หมู่บ้าน ที่ตั้งอยู่รอบ ๆ อ่าวเกาะมุกต์ คือ บ้านน้ำราบ บ้านควนตุ้งกู บ้านฉางหลาง และบ้านเกาะมุกต์ เกิดแนวเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน ๔ หมู่บ้านขึ้น

แนวเขตอนุรักษ์ฯ เรียกติดปากด้วยภาษาท้องถิ่นแบบสั้นและกระชับว่า**เขตเลเสบ้าน** โดยกำหนดแนวเขตเพื่อรักษาทะเลหน้าบ้านด้วยการใช้เครื่องมือประมงแบบง่าย ๆ หากินไม่ไกลจากชายฝั่งน้ำตื้น โดยชาวประมงพื้นบ้านปรารถนาจะร่วมดูแล ฟื้นฟู อนุรักษ์ และป้องกันทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เน้นการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด

การจัดทำเขตอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ โดยมีงานวิจัยปูม้าซึ่งทำในเขตทะเลของหมู่บ้าน หนึ่งปีผ่านไปพบว่าขนาดตัวของปูม้าในเขตอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้นกว่าการไม่จำกัดขอบเขตการจับสัตว์น้ำ

ในหมู่บ้านยังมีที่ให้เลือกซื้ออาหารทะเลสด ๆ หรือจะติดต่อขอออกเรือร่วมกับชาวประมงตัวจริงได้ ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านน้ำราบ จะไปชมปูไข่นอกซึ่งอยู่ในกระชังธนาคารปูของชาวบ้านที่ลอยอยู่เต็มลำคลองบ้านน้ำราบและบ้านควนตุ้งกู หรือทดลองลากไซปูด้วยตัวเองก็ทำได้ และหากอยากทราบว่าแนวป่าชายเลนกันคลื่นยักษ์สึนามิได้จริงมากน้อยเพียงใด ก็มีจุดศึกษาแนวป่ากันคลื่นและป่ากันลมซึ่งชาวบ้านร่วมกันดูแลรักษามาตลอดช่วงชีวิต

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องปฏิบัติตามและเรียนรู้สิ่งที่ชาวบ้านเป็นให้มากที่สุด จึงจะเข้าถึงความเรียบง่ายและสนุกสนานในแบบพื้นบ้านได้ดี

ทดลองนำเที่ยว

วันนี้เราลองสมมุติตัวเองเป็นผู้นำเที่ยว จะจัดรายการอย่างไร ให้ถูกใจคนชอบเที่ยว ซึ่งแต่ละคนย่อมมีความสนใจที่ต่างกัน ทางเลือกการท่องเที่ยวจึงต้องมีหลายทาง ตั้งแต่ใช้เวลาสั้น ๆ ครึ่งวัน เต็มวัน ไปจนถึง ๒ วัน เส้นทางมีทั้งสายถนนและสายน้ำ ส่วนพาหนะก็มีให้เลือกทั้งรถยนต์ รถไฟ ไปจนถึงเรือ

ก่อนจะได้โปรแกรมที่ลงตัว รูปแบบที่เสนอนี้เป็นเสมือนร่างแรกที่ให้ทดลองดูกันก่อน แล้วค่อยพัฒนาปรับเปลี่ยน เพื่อยกระดับให้เป็นรายการเที่ยวที่ประทับใจ จนใคร ๆ ที่มาแล้วต้องขอมาใหม่อีกหลาย ๆ ครั้ง

วันเดียวเที่ยวชมเมือง

๐๖.๓๐ น. เสือกหาอาหารเช้าในตลาดทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง

๐๗.๓๐ น. มุ่งหน้าไปอำเภอกันตัง นมัสการพระพุทธรูปวัดตรังคภูมิ
ข้ามถนนไปที่ต้นยางพาราต้นแรก บันทึกภาพ
ขึ้นควนตำหนักอันทน์ ชมวิวกันตัง และส่องรอยสงคราม
ตราระ "ท่านเจ้าเมือง" ที่พิพิธภัณฑ์พระยารัษฎาฯ
ผ่านตึกชิโนโปรตุกีส ชมอาคารสถานีรถไฟกันตัง

๑๒.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวันในตัวเมืองกันตัง

๑๓.๐๐ น. เดินเสียบริมน้ำ ข้ามแพขนานยนต์
ไปเรียนรู้วิถีคนกับยากที่บ้านย่านซื่อ

๑๕.๐๐น. ไหว้ศาลหลักเมืองที่ควนธานี
เดินทางกลับ

ครึ่งวัน เที่ยวกันตัง... นั่งรถไฟกลับเมือง

๐๖.๓๐ น. เสือกหาอาหารเช้าในตลาดทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง

๐๗.๓๐ น. มุ่งหน้าไปอำเภอกันตัง นมัสการพระพุทธรูปวัดตรังคภูมิ
ข้ามถนนไปที่ต้นยางพาราต้นแรก บันทึกภาพ
ขึ้นควนตำหนักอันทน์ ชมวิวกันตัง และส่องรอยสงคราม
ตราระ "ท่านเจ้าเมือง" ที่พิพิธภัณฑ์พระยารัษฎาฯ

๑๐.๓๐ น. เดินเสียบริมน้ำ ตามรอยท่าเรือ

๑๑.๓๐ น. รับประทานอาหารกลางวันในตัวเมืองกันตัง

๑๒.๐๐ น. เดินทางกลับ ผ่านตึกแถวสไตล์ชิโนโปรตุกีส
ไปสถานีรถไฟกันตัง

๑๒.๔๐ น. นั่งรถไฟกลับสถานีตรัง

ล่องแม่น้ำ ตามรอยประวัติศาสตร์

๐๗.๓๐ น.	ออกเดินทางจากทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง
๐๘.๐๐ น.	ถึงกันตัง นมัสการพระพุทธรูปวัดตรังคภูมิ ขึ้นควนตำหนักอันหนึ่ง หมายตาวิวทะเลก่อนลงเรือ
๐๙.๐๐ น.	ถึงท่าเรือกันตัง ล่องแม่น้ำตามทางหมู่บ้านโบราณ ผ่านสายโน เรือหันหัวกลับที่ปากน้ำ ตามรอยเรืออุทัยรานิกร (ร.๕) ทางสายนอก
๑๑.๓๐ น.	แวะรับประทานอาหารเที่ยงที่กันตังหรือร้านริมฝั่งระหว่างทาง
๑๓.๐๐ น.	ไปเรียนรู้วิถีคนกับยางที่บ้านย่านซื่อ
๑๓.๐๐ น.	ตามรอยเรืออุทัยรานิกรต่อไปจนถึงควนธานี
๑๔.๐๐ น.	ขึ้นท่าหัวไทร เดินตามแผนที่จดหมายเหตุเสด็จประพาสแหลมมลายู
๑๕.๐๐ น.	ไหว้ศาลหลักเมือง เดินทางกลับเมืองตรัง

เที่ยวรายทาง ค้างคืนริมทะเล

เริ่มวันแรก

๐๗.๓๐ น. เสือกหาอาหารเช้าในตลาดทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง

๐๘.๓๐ น. มุ่งหน้าไปอำเภอกันตัง นมัสการพระพุทธรูปวัดตรังคภูมิ
ข้ามถนนไปที่ต้นยางพาราต้นแรก บันทึกภาพ
ขึ้นควนตำหนักอันทน์ ชมวิวกันตัง และช่องขอยสงคราม
คารวะ "ท่านเจ้าเมือง" ที่พิพิธภัณฑ์พระยารัษฎาฯ
ผ่านดีกชีโนโปรตุกีส ชมอาคารสถานีรถไฟกันตัง
เดินเลียบปิมน้ำ ตามรอยท่าเรือ ข้ามแพขนานยนต์

๑๕.๐๐ น. เสียบเขากระโดงฉลาม เดินเล่นในชุมชนบ้านเจ้าไหม
ล่องคลองเจ้าไหม เข้าถ้ำเจ้าคุณ

๑๖.๐๐น. พักค้างแรมที่พักริมหาด

เที่ยววันที่ ๒

๐๗.๓๐ น. รับประทานอาหารเช้าที่รีสอร์ท

๐๘.๓๐ น. อาบน้ำแร่ แช่น้ำร้อน
เลือกกิจกรรมสปา ศึกษาธรรมชาติกับมัคคุเทศก์น้อย

๑๐.๓๐ น. ไปเรียนรู้วิถีคนกับยากที่บ้านย่านซื่อ
เดินทางกลับ แวะไหว้ศาลหลักเมืองที่ควนธานี

เที่ยง รับประทานอาหารในเมืองตรัง เที่ยวชมเมือง

ร้านอาหาร (Restaurants)

ร้านโกเก้าซีฟู้ด	0 7520 3033
ร้านโกเกี๋ย	0 7525 1393
ร้านปุนิ่ม	0 7525 4066
ร้านริมน้ำ	0 7525 1327
ร้านล่อคุ้ง	
ร้านสายบัว	086 296 4751
ร้านหาดยาวซีฟู้ด	0 7520 7930

ติดต่อไว้ อุ่นใจกว่า

ที่ว่าการอำเภอ Kantang District Office	0 7525 1001
เทศบาลเมืองกันตัง Kantang Municipality	0 7525 1251
โรงพยาบาลกันตัง Kantang Haspital	0 7525 1256
สถานีตำรวจกันตัง Kantang Police Station	0 7523 8047
สถานีตำรวจน้ำ Marine Police	0 7525 1130
สถานีรถไฟกันตัง Kantang Railway Station	0 7525 1051
ททท. สำนักงานตรัง Tourism Authority of thailand, Trang office	0 7521 5867-8
อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม Chao Mai National Park	0 7521 3259-60

ที่พักบริเวณแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

เกาะลิบง *(Libong Island)*

ลิบงเนเจอร์ บีช รีสอร์ท Libong Nature Beach Resort	0 7520 7934
ลิบง บีช รีสอร์ท Libong Beach Resort	0 7522 5205, 081 7474 600
เลอดูกอง ลิบง รีสอร์ท Le Dugong Libong Resort	081 091 2012, 087 475 8310
สองพี่น้อง รีสอร์ท Song Pee-nong Resort	084 849 4495

เกาะมุก *(Mook Island)*

เกาะมุกการ์เด้น Koh Mook Garden	0 81 7483 849
เกาะมุก ชาลี บีช รีสอร์ท Koh Mook Charlie Beach Resort	0 7521 7671-2
เกาะมุกรับเบอร์ทรี บังกะโล Koh Mook Rubbertree Bangalow	0 7520 3284, 081 2704 148
เกาะมุกรีสอร์ท Koh Mook Resort	0 7521 4441
เกาะมุกสิวาลัย บีช รีสอร์ท Koh Mook Sivalia Beach Resort	0 7520 7952
แฟมิลี่ รีสอร์ท Family Resort	089 8681 799, 081 7479 117
หาดฝรั่ง บังกะโล Had Farang Bangalow	087 8844 785
สวัสดีรีสอร์ท Sawasdee Resort	0 7520 7963-5, 081 2670 054

เกาะกระดาน *(Kradan Island)*

เกาะกระดาน บีช รีสอร์ท Koh Kradan Beach Resort	0 7559 0027, 0 7521 1391
กระดานไอซ์แลนด์ รีสอร์ท Kradanisland Resort	0 7523 0281, 081 7127 727
เซเว่น ซี รีสอร์ท Sevensea Resort	0 2250 4526-9

ที่พักใกล้ชายหาด *(Beachside Resorts)*

มดตะนอยรีสอร์ท Mod Tanoi Resort	0 7525 2992
สินชัยเจ้าไหมรีสอร์ท Sinchai Chao Mai Resort	081 3964 838
หาดยาวเนเจอร์ บีช รีสอร์ท Had Yao Nature Beach resort	0 7520 3012, 0 7520 7934

ในเล่ม

เปิดหน้าต่าง	๑
ย้อนอดีตเมืองทอง	๑๐
ท่องถิ่นประวัติศาสตร์	๒๔
ล่องแม่น้ำตามรอยเมืองเก่า	๔๗
ย่ำหาด ยลทะเล	๖๒
เปิดบ้านผ่านคนใน	๗๕

กระโจมไฟที่เกาะเกียง (ภ.หจช.ตง.)

กันตัง...หน้าต่างอันดามัน

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดตรัง

ISBN 978-974-458-251-5

ลิขสิทธิ์ของ จังหวัดตรัง

พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม ๒๕๕๒

จำนวนพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา สมพงษ์ อนุยุทธพงศ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง
สิริมา ปรียาวงศากุล หัวหน้าสำนักงานจังหวัดตรัง
ประยูร หนูสุก วัฒนธรรมจังหวัดตรัง

เรียบเรียง สุนทรี สังข์อยุทธ์
อุษามาศ เฉลิมวรรณ์

ภาพ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์
หทัยกาญจน์ บัวศรี
สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ (หจช.)
หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง (หจช.ตง.)
สิบงการท่องเที่ยว

พิมพ์ที่ บริษัท เอสพริ้นท์ (2004) จำกัด
สาขาโรงงาน: ๔๘/๑ หมู่ ๑๑ ถ.สายตูหา-หาดใหญ่ ต.บางเหรียง อ.ควนเนียง จ.สงขลา ๙๐๒๒๐ โทร. ๐-๗๔๔๙-๘๗๕-๘ แฟกซ์ ๐-๗๔๔๙-๘๗๓๙
สาขาตรัง: ๑๓๗/๓๑ ถ.อุดมลาภ ต.ทับเที่ยง อ.เมือง จ.ตรัง ๙๒๐๐๐ โทร./แฟกซ์ ๐-๗๕๒๑-๑๘๙๒

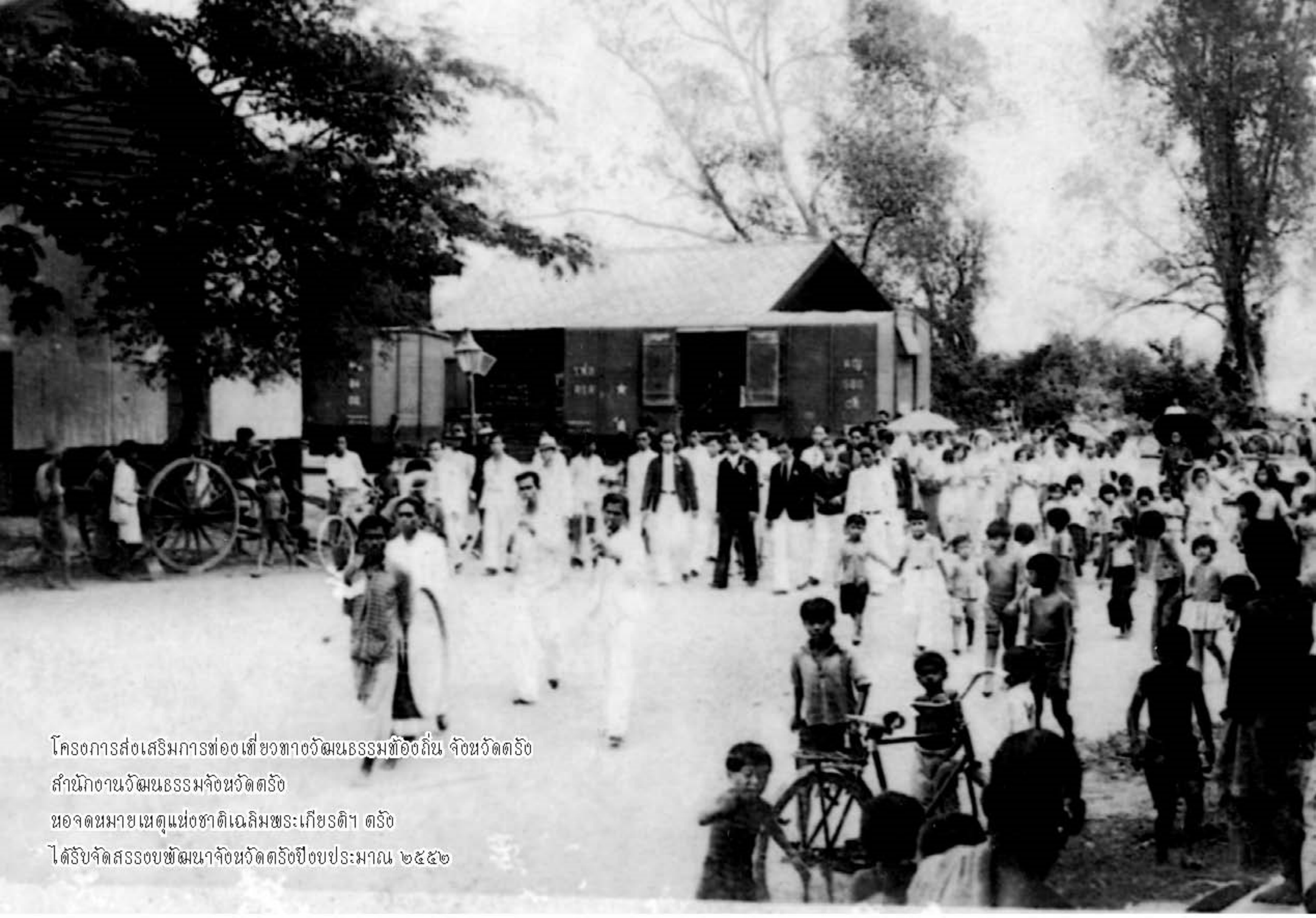

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดตรัง
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง
หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง
ได้รับจัดสรรงบพัฒนาจังหวัดตรังปีงบประมาณ ๒๕๕๒

กันตังเมืองสะอาด
ธรรมชาติริมฝั่งแม่น้ำ
สง่างามตำหนักจันทน์
พิพิธภัณฑ์พระยารัษฎา
ท่าเทียบเรือต่างประเทศ
เขตกำเนิดยางพารา